

Herr Sven Nilsson: Jemväl i afseende på denna nu föredragna elfte punkt yrkar jag återremiss på de skäl, som jag vid behandlingen af nionde punkten uppgifvit.

Vidare yttrades ej; och äfven denna punkt återförvisades.

Mot de beslut, som fattats rörande nionde, tionde och elfte punkterna, anmälde Herr *Hierta* sin reservation, under förklarande att han, hvad anginge förstnämnda punkt, röstat för densammas bifallande.

§ 8.

Bordlades Stats-Utskottets Betänkande N:is 73—77 och 79—82 samt Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 19.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 26 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På framställning af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att de å Kammarrens bord hvilande ärenden, hvilka endast en gång varit bordlagda och som nu funnos upptagna sist å dagordningen, skulle till nästa sammanträde derå främst uppflyttas, för att då kunna för andra gången till bordläggning anmälas.

§ 2.

Fortsattes handläggningen af Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor m. m., dervid nu i ordningen förekom:

Punkten 12 (sid. 23).

Härvid yttrade

Herr Friherre Liljencrantz: Jag vill väl icke inlåta mig i diskussion angående förevarande punkt, men jag vågar likväl hemställa, om det

kan vara lämpligt, att den fjerde bataljonens befäl skall sammansättas af allenast sådana officerare, som, till följd af den utbildning de fått, äro mest underlägsne i skicklighet, eller om det icke vore bäst, att en blandning egde rum, så att alla fyra bataljonerna finge befäl med lika duglighet.

Herr von Troil: Jag vill erinra föregående talaren derom att, i fiendetid, fjerde bataljonens befäl skall utgöras af beväring- och halvesoldsbefäl, men att detta icke hindrar att, då arméen mobiliseras, den blandning, hvarom förre talaren uttalat sig, kan ega rum.

Herr Bjerkander: Då det ännu icke är afgjort, om infanteriet skall ökas eller icke, så synes det mig lämpligast att återremittera denna punkt, på det att under tiden visshet må vinnas, om vi verkligen äro i behof af ökad befäl.

Herr Friherre Liljencrantz: Äfven om vi nu bibehålla nuvarande beväringssystemet, bör denna punkt bifallas, ty talrikare befäl blir i allt fall nödvändigt, om äfven vi icke utsträcka beväringens öfningstid. Hvad angår den anmärkning, jag framställde förra gången jag hade ordet, så är densamma lätt förklarlig, enär Utskottet, såsom kan ses af dess motivering å pag. 22, sjelft antyder att fjerde bataljonens befäl skall utgöras af allenast beväring- och halvesoldsbefäl.

Herr Friherre Koskull: På samma grunder, som vi förliden gårdag till Utskottet återremitterat åtskilliga punkter i Utlåtandet, bör, enligt min tanke, äfven nu förevarande punkt dit återskickas, ty denna punkt förutsätter att, med anledning af hvad Utskottet tillstyrkt i föregående punkten, arméens befäl verkligen kommer att ökas.

Herr Rosenberg: Om vi verkligen hafva något allvar med det ifrågavarande förslaget till försvarsväsendets ordnande, så synes det mig som borde vi bifalla nu förevarande punkt, ty annars, om vi på detta sätt återremittera den ena punkten efter den andra, ser det ut som ville vi blott bereda oss tillfälle att hålla tal. Derest det skulle visa sig, att ökad befäl icke behöfves, så kommer ju i allt fall denna punkt icke att något på saken inverka.

Herr Hedlund: Äfven jag anser nu förevarande punkt kunna behandlas alldeles oberoende af förhållandena i öfrigt, men i Utskottet har jag dock icke kunnat gilla densamma. Om man tänker sig hvarje regemente såsom stamtrupp, så kan denna i sig upptaga beväring i flera åldersklasser. I det fall nemligen, att regementet, som sjelft består af två bataljoner, upptager blott en klass beväring, så kommer regementet att utgöras af tre bataljoner, hvaremot, om två eller tre beväringssklasser upptagas, regementet fördelas på fyra bataljoner. Det är derföre nödvändigt att hafva befäl för fyra bataljoner, men då det skulle blifva allför dyrt att för alla fyra bataljonerna hafva fast stambefäl, så har man nu för fjerde bataljonen föreslagit beväring- och halvesoldsbefäl. Efter min åsigt

borde man hafva fast befäl blott för de två egentliga bataljonerna och i öfrigt halvesoldsbefäl, för hvilken mening jag äfven uttalade mig i Utskottet.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets förslag blifvit med ja och nej besvarad samt omröstning begärd, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsverkets ordnande tillstyrkt i tolfte punkten af dess Utlåtande N:o 2, röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är ifrågavarande punkt till Utskottet återförvisad.

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll med 64 ja emot 61 nej; i följd hvaraf Kamraren bifallit hvad Utskottet uti förevarande punkt föreslagit.

Punkten 13 (sid. 23.)

Herr John Ericson: Utskottets förslag i denna punkt har till syftemål att afhjelpa en olägenhet, som vid indelta arméen är konstaterad, i det att det nemligen är ganska vanligt, att en officer vid ett regemente får en verksamhet utom regementets stånd och, då han icke kan förskaffa sig chefens tillåtelse att bo utom regementets stånd, af denna anledning tvingas att taga afsked, hvilket kan vara ledsamt och motbjudande för en karl som är duglig och triftes i sin tjänst, likasom det alltid är till det allmännas skada att mista en duglig embetsman. Utskottet har därför trots sig kunna afhjelpa detta genom sitt förslag, att dylika officerare, som vunne befrielse från annan tjänstgöring i fredstid än vid mötena, sattes på half sold. Vi se ofta, hurusom officerare afsäga sig lönen, men likväl stå kvar vid regementet, af kärlek till tjensten, i bortåt 4 à 5 år; slutligen tröttna de likväl vid denna lönlösa möda och taga afsked, hvaremot mången, derest han bekomme någon mindre lön, säkert skulle kvarstada vid regementet. Våra regementen utgöras nu på papperet af tre bataljoner med dertill nödigt befäl, men redan nu har behöfvat af ökad befälspersonal gjort sig gällande. Officerare dragas nemligen från regementena till Generalstaben, Topografiska korpsen och Konungens stab, hvarförutan de tjänstgöra såsom adjutanter, såsom kompani-officerare vid krigsskolan å Carlberg och såsom befälhafvare vid kronoarbeta-korpsen m. m., hvilket allt förorsakar brist vid regementena. Under regementsmötena öfvas äfven andra årets beväring, och är det icke ovanligt att se denna uppgå till 6 à 8 kompanier; antaga vi nu, att den utgör allenast 6 kompanier, och att 8 kompanier stamtrupper finnas, så behöfvas 14 kompani-chefer, och om vi beräkna en officer dessutom på hvarje kompani, så uppgår det erforderliga antalet officerare till 28. Det är således alltid brist, och endast undantagsvis finnas 3 officerare till hvarje kompani, ehuru egentligen tre officerare böra finnas. Man är därför nödsakad inskränka antalet beväringskompanier, och har jag vid ett tillfälle sett ett kompani bestående af 236 man föras af en officer. Samma förhållande gäller äfven med underofficerarne. Vid åtskilliga regementen är beväringen så talrik,

att regementets befälspersonal icke ens kan enligt nyss anförda nödfalls-åtgärder räcka till, och då måste befäl från andra regementen anlitas, men då befäl kommenderas till tjänstgöring utom det regemente han tillhör, är detta befäl berättigadt till särskild ersättning härför; och då kostnaden till afönning af sådan extra befälspersonal uppgår till ganska betydliga årliga belopp, så tror jag, att den ökade kostnaden, som skulle uppstå genom bifall till Utskottets förslag i denna punkt, icke komme att blifva särdeles stor. Jag vill derföre utan afseende å hvad utgång de till Utskottet redan återremitterade punkterna kunna erhålla, förorda bifall till nu förevarande punkt.

Vidare anfördes icke; och Utskottets förslag bifölls.

Punkten 14 (sid. 24).

Utskottets förslag bifölls.

Punkten 15 (sid. 24).

Herr John Ericson: Jag ville allenast fästa uppmärksamheten derå, att Kammaren redan genom sitt beslut att anslå medel till det ändamål, hvarom i nu föredragna punkten förmäles, godkänt samma punkt, och yrkar jag derföre nu bifall till densamma.

Öfverläggningen var slutad; och Utskottets förslag bifölls.

Punkten 16 (sid. 25).

Härvid yttrade

Herr A. von Proschwitz: Jag anser, att man icke genom att bifalla nu förevarande punkt bör lemna ifrån sig en tillgång, som finnes. Det är väl sannt, att befälet sjelft utarrenderar sina boställen och att, till följd deraf, det icke bör hafva något emot den ifrågasatta utarrenderingen, men en helt annan sak är att, innan indelningsverket ännu är öfvergifvet, öfverlemna alla boställen åt Statsverket. Vid regementena har man intresse af att boställena gifva så goda inkomster som möjligt, hvarföre också löningsdirektionen håller skarp kontroll angående sättet, hvarpå boställena skötas. En annan tendens tyckes på sednare tider vilja göra sig gällande. Vid åtskilliga riksdagar hafva nemligen motioner framkommit derom, att alla militieboställen skulle utarrenderas och arrendatorerne tillerkännas optionsrätt. Skulle ett slikt intresse lyckas göra sig gällande, så befarar jag att det allmänna snart nog nödgas vika för ett sådant enskildt intresse, och att, om boställena till en början utarrenderas med optionsrätt, man sedan skulle drifva det derhän, att de öfverlemnas åt enskilde personer med åborätt. Man talar om tungan af indelningsverket, och är denna klagan möjligen till någon del berättigad; men om boställena bibehållas vid regementena, så skulle man på detta sätt möjligen kunna på dessa placera några soldater, der man ej på billiga vilkor kan bibehålla dem på rothållen. För min del yrkar jag derföre återremiss af denna punkt.

Herr C. A. Larsson: Som detta, enligt min tanke, är den klokaste punkten i hela Utlåtandet, och det förslag, som i denna punkt inetattas, utgör ett sätt att utan Statsverkets betungande erhålla ökad antal befäl, hvilket lär vara nödvändigt, samt härtill kommer att det icke kan vara särdeles

lämpligt att af officerare i samma tjänstegrad den ena är väl och den andra dåligt aflönad, så anser jag det vara skäl att bifalla denna punkt, helst densamma är fri och oberoende af de andra punkterna i Utlåtandet.

Herr Sven Nilsson: Jag hade i sanning icke väntat, att någon skulle motsätta sig bifall till denna punkt, ty jag anser det vara i sin ordning, att Staten söker på bästa sätt använda sina tillgångar och icke gifva anledning till ett så orättvist aflönings sätt, som det medelst boställen. I plenum för några dagar sedan hade jag äran visa att, med nuvarande aflönings sätt, det kan inträffa, att en fanjunkare har större inkomster i och genom sin tjänst än en major. Jag kunde väl icke riktigt uppfatta siste talarens yttrande, men jag tyckte mig likväl förnimma, att han påyrkade boställenas bibehållande vid regementena af ömhet för deras ordentliga skötsel. Om denna min uppfattning af hans yttrande är riktig, så måste jag tillstå, det jag icke eger samma erfarenhet som han, ty i min hemort händer rätt ofta, att officerarne äro skuldsatte, då de mottaga bostället, och icke förstå sig på detsammans skötsel, hvarföre jordbruket i deras hand visserligen ingalunda förbättras. Han yttrade vidare, att man kunde å boställenas jord bereda bostäder åt soldaterna, hvilket vore ungefär detsamma som att å boställsjorden anlägga en sorts militärkolonier, men icke heller detta kan jag finna vara särdeles lämpligt. Jag slutar derföre med att i likhet med Herr C. A. Larsson yrka bifall till denna punkt såsom, enligt hvad han uttryckte sig, den klokaste i hela Utlåtandet.

Herr Rosenberg: Äfven jag förenar mig med de värde siste talarne, ty med den erfarenhet jag eger om sättet, hvarpå boställena skötas, åtminstone i södra Sverige, anser jag denna punkt vara en bland de bästa i hela Utlåtandet. Att såsom en föregående talare antydde, boställena nu skulle skötas bättre, än om de utarrenderades för Statsverkets räkning, tror jag derföre bero på ett ganska väsentligt misstag. I min hemort utarrenderas boställena vanligtvis på innehafvarnes tjänstetid, och är det derföre ganska naturligt, att arrendatorn, då han icke vet huru länge han får behålla arrendet, icke heller å jorden nedlägger kostnader till detsammans förbättring. Hvad Statsverkets vinst eller förlust vidkommer, ber jag blott få anmärka, att jag känner till ett boställe, som är uppskattadt till 2,500 R:dr, men utarrenderadt på tjänstetid för 7,000 R:dr årligen, samt att ett annat boställe, som är uppskattadt till allenast 120 R:dr, är utarrenderadt emot öfver 300 R:dr. Att boställsjorden skulle användas till bostäder och kåltäppor åt manskapet, såsom en föregående talare antydde, gissar jag icke hafva varit allvarligt menadt, ty af de större boställena sönderdelade till kåltäppor, skulle då kunna blifva folkrika städer. För min del yrkar jag bifall till punkten.

Herr A. von Proschwitz: Jag beklagar, att jag icke lyckats göra mig förstådd. Jag sade att jag icke hade något emot, att all indelning försvunne samt att boställena indrogos, men deremot ville jag, att de skulle vårdas af regementenas boställsdirektioner, hvilka det skulle åligga att redovisa inkomsterna för Statsverket. I så fall vore det icke af någon betydighet till hvad belopp ett boställe vore uppskattadt och hvad

detsamma gifve i arrende. Hvad angår farhågor för militärkolonier, så är detta en inbillad fruktan, enär rotehållarne säkert behålla soldaterna emot en billig ersättning. Man må nu säga hvad man vill om indelningsverket, så är detta onekligen ett billigt sätt att uppehålla en armé, och, hvad angår påståendet att det indelta manskapet icke skulle vara lämplige soldater, så torde det endast vara öfning, som erfordras för att fullt utbilda dem.

Herr Wigardt: På de skäl, Herrar Carl Anders Larsson, Sven Nilsson och Rosenberg anført, hemtar jag anledning yrka bifall till ifrågasvarande punkt.

Herr von Troil: Det är visserligen ganska sannt, att Utskottet satt sitt tillstyrkande i denna punkt i sammanhang med indelningsverkets afflyttande från jorden, men jag tror att dessa boställens och räntors indragning till Statsverket icke kommer att gå i verkställighet, förrän den kan ske samtidigt och i samband med hela den öfriga fullständiga organisationen af försvarsväsendet, och då nu här är fråga att i ämnet uttala en opinion från Kammaren, så är det särskildt af vigt att ej säga nej till denna punkt. Indelta arméens befäl har sjelft dragit försorg derom, att man måtte tydligt inse nödvändigheten af en dylik åtgärd, ty en massa indelningshafvare hafva på de sednare åren hos Kongl. Maj:t begärt att få utarrendera sina boställen på längre tider, vanligen på 20 år, då de alltför tydligt insett att detta vore bästa sättet att draga högsta inkomsten af dessa hemman, som derigenom äfven kunde erhålla en under flera år fortsatt rationel skötsel. Då således en mängd af arméens befäl redan nu icke betattar sig med skötseln af dem anslagna boställen, och då den nu förevarande frågan icke kommer att afgöras annat än i sammanhang med organisationsfrågan i sin helhet, så yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Medin: För min del anser jag, att denna fråga är så oberoende af den om indelningsverkets upphäfvande, att den borde hafva varit afgjord redan för flera riksdagar tillbaka, och att dessa frågor nu alldeles icke böra sammanblandas. Orättvisan af armébefällets aflöning är stor och sedan längre tid tillbaka känd och erkänd, samt beror derpå, att sonliga hafva goda, andra dåliga boställen, hvarigenom den ena tjänstemannen kan hafva dubbelt så hög aflöning som en annan i samma tjänstegrad. Erfarenheten har ock visat, att, när boställena utarrenderas på 20 år, de skötas mycket bättre än när indelningshafvarne sjelfve bruka dem, och efter dessa års förlopp äro de merendels till en tredjedel förbättrade mot när de af arrendatorn emottogos.

Herr Åke Andersson: Jag anser, att Utskottets förslag bör bifallas, ty det är och blir en verklig statsförlust, om förhållandet härmed skall fortgå såsom hittills. Ett hemman är snart utsuget, och då boställsinnehafvarne eller dess arrendatorer, som i vissa fall icke kunna vara säkra på brukningsrätten mer än 2 å 3 år, icke ega tillgång att derpå nedlägga några kostnader, knappt nog till underhållet, mycket mindre till förbättringar

bättringar, så är det klart att hemmannen allt mera försämras. Jag hemställer derföre, att ifrågavarande Kronans egendomar måtte utarrenderas på 20 à 30 år, då personer kunde emottaga sådana, som både egde vilja och förmåga att gifva dem sin rätta skötsel. Jag yrkar bifall till Utskottets Utlåtande, hvarigenom vinst skulle uppkomma både för arrendatorn och för Staten.

Herr A. von Proschwitz: Jag måste anmärka, det min framställning allt fortfarande synes vara förenål för missförsänd, då man här talar om huru illa skötta boställena blifva af indelningshafvarne. Jag vill ju alldeles icke, att de skola brukas af indelningshafvare, utan att de skola utarrenderas, ty smärre jordbrukare uppträda merendels såsom spekulanter på dessa och sköta dem i allmänhet mycket väl; vid sådant förhållande vet jag icke hvad man riskerar, om nuvarande stadganden bibehållas, och jag kan icke finna någon rimlig grund, hvarför det skulle blifva sämre hädanefter än hittills. Är det meningen att sälja dessa hemman, så vore detta nog bra och beqvämt för oss, som derigenom kunde bereda Staten för närvarande ganska goda tillgångar, men icke tror jag att våra efterkommande skulle just särdeles mycket tacka oss för en dylik statsekonomisk operation. Jag fortsätter alltså mitt yrkande om återremiss af denna punkt.

Öfverläggningen var slutad; och på derom framställd proposition blef hvad Utskottet under denna punkt föreslagit af Kammaren bifallet.

Punkten 17 (sid. 26).

Herr Friherre Liljencrantz: Som denna punkt synes hafva tillkommit, för den händelse att det nuvarande indelta kavalleriet skulle indragas och det blifvande förläggas till olika delar af landet, så och då tredje punkten redan är återrenitterad, bör denna nu föredragna punkt icke bifallas, ty om kavalleriets nuvarande sammansättning bibehålles, så behöfves icke anordnandet af de nu föreslagna kavalleridepoterna.

Medan jag har ordet, torde det tillåtas mig att i förbigående få göra några anmärkningar mot Utskottets å sidan 25 uttalade motiv för sin åsigt om krigsbildning, der Utskottet säger, att lämpligaste sättet för soldaten att förvärfva målskjutningsfärdighet vore, att han finge hemtaga det gevär han i krig skulle begagna, för att omsorgsfullt kunna vårda det och lära känna dess träffsäkerhet, för hvilket ändamål äfvenledes skarp ammunition dels skulle åt honom till viss mängd utdelas, dels tillhandahållas till inköp. Jag betviflar högeligen klokheten uti att helt och hållet öfverlemna denna så högst viktiga angelägenhet endast åt soldatens eget nit, när dertill kommer, att han sjelf skulle köpa ammunition för sin öfning; och att soldatens skjutfärdighet skulle vid mötena allenast utrönas genom prisskjutningar, anser jag vara att allt för litet vårda sig om en så ytterst angelägen del af den militära utbildningen. Jag tror att Utskottet i detta fall har ställt sina förhoppningar allt för högt, och kan ingalunda dela

desamma. Såsom jag nyss hade äran nämna, yrkar jag återremiss af denna punkt.

Herr Sven Nilsson: Jag instämmer i Friherre Liljencrantz' begäran om återremiss, men jag vågar på samma gång hemställa, huruvida det icke vore lämpligt att, för att så vidt möjligt är, förkorta diskussionen, derigenom att de talare, som uppträda, icke vidare inlåta sig i bedömande af Utskottets motiv, utan blott hålla sig till de resultat, hvartill Utskottet kommit.

Häruti instämde Herr *Rosenberg*.

Herr Stendahl: Till en början torde det tillåtas mig att frambära min tacksägelse till Utskottets ledamöter, äfvensom till de Herrar, hvilka afgifvit motioner i hithörande ämnen, för den möda de nedlagt på fosterlandets altare, och hvilken föranledt utarbetandet af detta Betänkande. Hvad angår Utskottets å sidan 25 uttalade åsigt derom, att målskjutningsfärdigheten skulle i väsendtlig mån befrämjas genom gevärens öfverlemnande till soldaten under tiden mellan mötena, så anser jag att Utskottet haft mycket talande skäl härför, och jag för min del ville gå ännu längre och föreslå, att icke blott soldaten, beväringen och reserven, utan äfven landstormen skulle ega icke allenast rättighet utan äfven skyldighet att hemtaga sina gevär och på mellantiderna öfva sig i skjutfärdighet; derigenom skulle hela vår försvarsstyrka blifva så införlifvad med sina vapen, att detta lika mycket som alla andra öfningar skulle försäkra oss om den högsta försvarskraft. Då skulle det blifva en sanning, detta yttrande, som Engelska sändebudet under 1788 års krig fällde om den Svenska soldaten, att han älskar sitt gevär som sin käreasta; att han är okufvelig under en konung som han älskar, och att han ännu en gång torde visa att han tillhör en af Europas mest framstående nationer. Jag tror, att detta yttrande skall kunna tillämpas på hela vårt folk, i fall vår stridsmagt får bibehålla sina vapen mellan mötestiderna, och ammunition tillhandahålles den för öfningars verkställande.

Herr von Troil: För min del har jag icke något att anmärka mot en återremiss af denna punkt, då den onekligen står i sammanhang med en föregående, som redan är återremitterad. Lika med en annan af Utskottets ledamöter tror jag det icke vara skäl att förlänga diskussionen, derföre att en anmärkning blifvit gjord, som lätt häfves af en *liten förklaring* af Utskottets motivering. Utskottet har nemligen, enligt min åsigt, haft skäl till sitt yttrande, ty det är längesedan af sakkunnige personer uttrönt och vitsordadt, att den öfning i skjutning, som soldaten förvärfvar på möten och med gevär, som han ej känner till, lemnar ett föga gynnsamt resultat. Om deremot ett gevär öfverlemnas åt soldaten, så intresserar det honom, helst om han derjemte erhåller ammunition utan kostnad, att på egen hand öfva sig i dess handterande, och han lär sig sålunda icke blott att känna sitt gevär utan äfven att rätt och med fördel begagna det, och kan han så uppöfva sig i skjutfärdighet, att han kan vinna derför utsatta pris, så tror jag icke att vår armé skall komma att sakna män, som alla förstå att rätt sköta sina vapen. Detta har varit anled-

ningen till Utskottets yttrande i dess motivering, hvilket jag ansett mig skyldig att till Kammarens bedömande meddela. Ehuru tankarne härom kunna blifva delade, hemställer jag dock, att tiden icke måtte förspillas på anmärkningars framställande mot större eller mindre del af Utskottets motivering, utan att vi må sysselsätta oss med resultatet af det arbete, som Utskottet uti förevarande Utlåtande till Riksdagens pröfning framlagt.

Herr Östman: Hvad först beträffar den föredragna punkten, så tror jag att densamma af förut andragna skäl bör återremitteras. Vidkommande derefter frågan huruvida en soldat bör få hemtaga sitt gevär eller icke, anser jag det vara alldeles klart och uppenbart, att, om soldaten får öfva sig mellan mötena och erhåller belöning för uppnådd och visad skicklighet, sådant skall i högst väsendtlig mån bidraga till arméens krigsduglighet. Är han deremot främmande för sitt gevär, så är det lika klart, att han, på den korta tid mötena vara, icke kan någonsin ernå den skicklighet, som erfordras för en soldat i våra dagar, och af denna anledning biträder jag gerna Utskottets åsigt, att gevären må till soldaterna öfverlemnas att i deras hem förvaras och under tiden af dem nyttjas och begagnas.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets förslag med nej besvarats, blef, på ytterligare proposition, ifrågavarande punkt till Utskottets förnyade handläggning återförvisad.

Punkten 18 (sid. 27).

Härvid yttrade

Herr Sven Nilsson: Som denna punkt är en väsendtlig länk i den kedja af åtgärder, som Utskottet ansett nödigt att föreslå för utbildande af vårt försvarsväsende och således står i sammanhang med flera förut återremitterade punkter, anser jag densamma icke kunna bifallas, utan föranlåtes jag därför yrka återremiss af densamma.

Herr Bjerkander: Ehuru jag gillar syftemålet med Utskottets hemställan om fortgående militäriska öfningar ända från skolåren, så kan jag dock icke undgå att instämma med den föregående talaren i hans yrkande om återremiss, då denna punkt onekligen står i ett visst sammanhang med tredje punkten, som redan är återremitterad. Då det skulle bero på Kongl. Maj:ts att bestämma både det sätt och de tider, hvarunder dessa öfningar skola fortgå från den tid ynglingen utträder ur skolan och intilldess han ingår i beväringens åldern, så tror jag det vara mest försigtigt att något närmare bestämma härom, hvarföre jag ock af detta skäl yrkar, att punkten måtte till Utskottets förnyade handläggning återförvisas.

Herr von Troil: Jag beklagar, att jag, beträffande denna punkt, måste uppträda mot tvenne kamrater inom Utskottet, men jag tror, i strid

mot dem, att denna punkt, framför många andra, bör antagas. Hvad innehåller då denna punkt? Jo, den uttryckta bestämda åsigt, att den manliga ungdomens militära uppfostran bör börja i skolorna och sedan oupphörligen fortgå äfven under tiden, som ligger emellan skolåldern och beväringåldern. Det vore ett sorgligt slut på diskussionen, om vi nu skulle förkasta denna vackra tanke, och jag ber att allvarligt få fästa uppmärksamheten på vigten deraf, att den militära utbildningen hos vår ungdom tager sin början redan i dess yngre år och sedermera oupphörligen fortsättes, så att denna ungdom kan blifva lämplig att inträda i lederna af fosterlandets försvarare. Huru man än kommer att besluta om organisationen af vårt lands försvar, så blir det ändock alltid af stor vigt att ungdomen ända från skoltiden får undervisning i militära öfningar, och högst nödvändigt är att en opinionsyttring i denna ande nu afgifves af Kammarerna. I alla fall komma dessa nu föreslagna åtgärder icke att träda i verkställighet förr än i sammanhang med hvad i öfrigt kommer att genom proposition från Regeringen till Riksdagen hemställas i fråga om hvad som till rikets försvar bör åtgöras. Jag yrkar bifall till denna punkt.

Många af Kammarernas ledamöter instämde häruti.

Herr Hierta: Då jag anmälde mig, hade Herr von Troil ännu icke yttrat sig, och som jag hufvudsakligen är af honom förekommen, ber jag att få med honom instämma. Vidare torde det tillåtas mig få fästa uppmärksamheten derpå, att, utom de betänkligheter som nu här mött mot Utskottets organisationsplan från rust- och rotehållarnes sida, förrän indelningsverket är upphäadt, en annan omständighet tillkommer, som redan vid föregående riksdagar visat sig vilja motverka alla försök att åstadkomma ett effektivt försvar, och denna omständighet är allmogens obenägenhet att offra en ökad tid på militära öfningar. Denna obenägenhet visade sig vid 1859—1860 årens riksdag, då förhöjning i tiden för beväringsexercisen beslöts och genomfördes genom trenne Riksstånds beslut mot Bondeståndets bestridande. Om nu icke någon inskränkning i öfningstiden kan ega rum, och derigenom någon besparing i arbetstid vinnas åt vår jordbrukande befolkning, så tror jag mig nästan kunna förutsäga, att hvarje förslag, hvarje plan till ett förbättradt nationalförsvar kommer att här falla sönder, och därför är det af yttersta vigt att denna punkt bifalles. Hvad skall väl ock kunna åstadkomma större besparing af mötestiderna, än att ungdomen på förhand lär sig att handtera vapen? Detta är en hufvudgrund för all folkbeväpning, och i alla länder, der nationalförsvaret grundar sig härpå, äro alltså dylika öfningar anbefallda. Fastän man från visst håll ej vill höra talas om förhållandet i detta afseende i Schweiz, så tager jag mig dock friheten påpeka, att det är just dessa öfningar, som göra detta lands försvar från Statens sida jemförelsevis så billigt, mot den kraft och säkerhet det innebär. Jag förstår icke hvarför man icke vill bifalla punkten, då icke några anmärkningar kunnat mot Utskottets resonnement derom framställas, och för min del yrkar jag bifall till den gjorda framställningen.

Herr Jöns Pehrsson: För min del anser jag det vara högst angeläget, att denna punkt bifalles, ty den innebär den vackraste och san- naste tanke, som vid denna riksdag i detta ämne blifvit uttalad. Dylika öfningar äro det enda medlet att i förtid kunna undgå allt för kännbara uppoffringar för ett framtida ordnande af vårt försvar, och derföre yrkar jag att denna punkt måtte af Kammaren godkännas.

Herr Murén: Äfven jag anser det vara högst angeläget, att denna punkt nu vinner bifall af Representationen, ty utan att införa exercis- öfningar och vana vid vapens handterande redan i våra skolor och seder- mera fortfarande före beväringens åldern, är det icke att hoppas på att nå- gonsin kunna få någon egentlig folkbeväpning till stånd, och det är ju dit vi af alla krafter böra sträfva. Dessa öfningar skulle ock utgöra ett kraftfullt understödande af skarpskytterörelsen, och då tillräcklig under- byggnad i vapens bruk icke gerna kan på annat sätt med någon säkerhet och visshet bibringas landets ungdom, samt detta förslag är alldeles obe- roende af de planer Utskottet i öfrigt framkastat, så yrkar jag att denna punkt måtte godkännas. Att ungdomens krigiska öfningar just utgör den hufvudsakliga styrkan i det Schweitziska nationalförsvaret är allmänt be- kant, och deras skjutöfningar samt öfriga gymnastiska och militäriska upp- visningar äro så sammanblandade med offentliga folknöjen, att det är svårt att skilja dem emellan, hvarigenom ock hos befolkningen i sin helhet upp- stått ett synnerligt intresse att bibehålla och fortfarande utbilda de- samma.

Herr O. B. Olsson: Lika med föregående talare vill äfven jag bi- falla denna punkt, den jag icke kan inse hafva ringaste sammanhang med de föregående återremitterade punkterna. Vi hafva ju redan inslagit på den vägen, att ordna militära öfningar vid våra undervisningsanstalter, och i skarpskytterörelsen hafva vi redan en början till allmän folkbeväp- ning, derföre synes det mig, som skulle vi genom afslag eller återremiss af denna punkt vilja frångå de åtgärder, som redan i framtidskridande rigtning blifvit gjorda, och till något sådant vill jag icke lemna min röst, hvarföre jag upprepar min anhållan om bifall till punkten.

Herr Jonas Andersson: Jag kan icke undgå att uttala min förundran deröfver, att ett par föregående talare fordrat återremiss å denna punkt, ty hvar och en måste inse, att det härutinnan framställda tillstyr- kandet är af aldra största vikt i flera hänseenden. Det utgör så att säga grundvalen för en blifvande folkbeväpning, och är tillika det enda villkoret för möjligheten af en förminskning i tiden för beväringsexercisen med der- utaf härtflytande besparing i de dryga kostnader, som annars utan tvifvel förestå i och för vårt försvarsväsendes ordnande. Jag tror dessutom att, genom införande af obligatoriska vapenöfningar i våra läroverk, så väl folkskolan som elementarskolan, skarpskytteväsendet först derigenom kom- mer att blifva en sanning och först då kommer att vinna en utveckling, som denna vackra och fosterländska institution onekligen så väl förtjenar att ernå.

Herr Gumælius: Den tanke, som blifvit i föredragna punkten uttryckt, är icke ny. Man har redan i skolorna antagit och infört den grundsatsen om militära öfningar. Här är nu fråga om att ytterligare ordna och utveckla dessa. Jag anhåller, att punkten måtte bifallas af många skäl, och vill af sådan anledning äfven tala i skolungdomens namn. Det är ganska viktigt i fysiskt hänseende, att den i skolorna uppväxande ungdomen har kroppsliga öfningar, som tillika utgöra grundvalen för nationalförsvaret. Det skulle enligt min tanke vara, minst sagdt, besynnerligt, om icke Kammaren ville bifalla denna punkt, som blott åsyftar en utveckling och ett ordnande af något godt, som redan finnes. Jag tror till och med, att det vore ganska nyttigt, om skolungdomen meddelades någon krigsbildning, äfven om det blefve en liten kostnad för Staten. Denna punkt är fullkomligt fristående, och jag kan icke tro annat, än att representanterne af Svenska folket böra bifalla densamma.

Herr Medin: Denna punkt är i min tanke den mest lyckade i hela Betänkandet. Jag är Utskottet så mycket mera tacksam för densamma, som jag vid förra riksdagen förfäktade en sådan idé. Jag vill bedja Kammaren hafva punkten i minne, då vi komma till den nästföljande.

Herr Bjerkander: Då jag förra gången hade ordet, tillkännagaf jag, att jag gillade syftmålet med 18:de punkten, men yrkade återremiss af det skäl, att densamma hade oskiljaktigt sammanhang med en föregående, som blifvit till Utskottet återförvisad. Man har sagt, att punkten blott innehåller en vacker tanke; men jag ber att få fästa uppmärksamhet derå, att den innehåller något mera. Om förslaget blott innefattade en uppmaning till militära öfningars införande i skolorna, vore det nog bra; men det heter "utan äfven att, efter skoltidens slut och tilldess beväringensåldern inträder, den manliga ungdomen må, på det sätt och på de tider Kongl. Maj:t, med hänsyn till lokala förhållanden, kan finna skäligt bestämma, samlas inom mindre områden, för att af dertill förordnade instruktörer i dessa öfningar ytterligare utbildas." Att taga exempel från främmande länder gagnar föga, då helt andra förhållanden äro i vårt land rådande. I andra länder äro krigsbördorna lika fördelade på alla, men icke så här. Jag vill icke upprepa hvad som blifvit i en föregående punkt såsom bevis derför framhållet. Jag tror, att man bör, innan denna punkt antages, se till, hvad lindring man i öfrigt kan hafva att påräkna. Jag ogillar ej, att gymnastiska öfningar finnas i skolorna; men frågan, huruvida militära öfningar mellan skoltidens slut och beväringensåldern böra ega rum, står i sammanhang med andra frågor om försvarsverkets ordnande, hvadan jag fortfarande yrkar, att denna punkt må till Utskottet återremitteras.

Herr C. A. Larsson: Jag tror, att man redan har sådana hållhakar på Utskottet, att frågan om indelningsverkets lyftande från jorden måste tagas i sammanhang med andra frågor om försvarsverkets ordnande. Enligt min tanke innefattar denna punkt blott ett frivilligt erkännande af skarpskytterörelsen i landet. Jag kan upplysa, att examen med skarpskyttar just i dessa dagar pågått i Norrköping, och att alla dessa på grund af skicklighet undslupit beväringsexercis första året. Vill man

minska kostnaderna för beväringsexercisen, så tror jag det vara nödvändigt, att man nu bifaller denna punkt. Det finnes icke något skäl som talar därför, att man bör hålla på densamma för att vinna lättnad i rotations- och rustningsbördan. Man kan icke gerna tänka sig, att Regeringen skulle ställa sig på en barbarisk fot mot folkets söner i skolorna utan låta deras militära öfningar bedrivas såsom skarpskyttarnes. Då något skäl för återremiss således icke förefinnes, anhåller jag om bifall till 18:de punkten.

Herr A. A. Anderson: Vid förra riksdagen väckte jag motion derom, att militära öfningar skulle i folkskolan införas, på det att ynglingarne måtte från barndomen vänja sig vid desamma och få någon känedom i krigareyrket. Jag är för min del mycket belåten med Utskottets förslag och röstar för bifall till detsamma.

Herr Anders Jonsson: Jag har med nöje sett, att Utskottet föreslagit militära öfningars införande i skolorna, och vill därför i likhet med flere andra talare förorda bifall till 18:de punkten.

Herr Per Persson från Gefleborgs län: Jag vill blott gifva till känna, att jag bifaller punkten, med förbehåll att den deri omnämnda goda sak ej så ordnas, att den blir ett slags lagtvång.

Herr Leffler: Då ingen af skolmännen i denna Kammare yttrat sig öfver nu ifrågavarande ämne, anser jag mig böra säga några ord, på det att man icke skall tro, att någon likgiltighet för frågan om skolungdomens militäröfningar å vår sida förefinnes. Jag vet nemligen, att alla mina kamrater bland skolmännen önska framgång åt denna punkt. Om frågan blifvit i form af motion framställd, är jag fullt öfvertygad derom, att ett öfver densamma afgifvet Utlåtande, sådant som det hvilket blifvit i 18:de punkten af detta Betänkande uppställt, hvarken skulle inom Kammaren mött någon gensägelse eller gifvit anledning till yrkande om återremiss. För min del önskar jag så mycket heldre bifall till punkten, som militära öfningar för den uppväxande ungdomen icke gerna kunna med billigare kostnad erhållas, än då de ställas i samband med skolundervisningen. Dertill kommer, att, på samma gång som dessa öfningar äro af stor vigt i militäriskt hänseende, de äfven i sanitärt äro af ganska stor nytta.

En talare har sagt, att han ville bifalla förslaget, med förbehåll att ifrågavarande öfningar icke blifva ett lagtvång. Jag är af alldeles motsatt mening. En hvar bland skolungdomen, som ej är af kroppsliga lyten eller sjuklighet derifrån förhindrad, bör vara obligatoriskt förpligtad att deltaga i de militära öfningar, som förekomma vid det läroverk, der han åtnjuter undervisning och uppfostran.

Herr Östman:

Herr Sven Nilsson: Jag ber att få återkalla i Kammarens minne, att jag i min motion framställt behovet af militära öfningars införande i skolorna. Det är således icke af afvoghet jag yrkat återremiss. Jag

har blott hyst betänkligheter att nu bifalla Utskottets förslag. Då jag emellertid hör, att Kammarens ledamöter icke har några sådana, afstår jag från mitt yrkande om återremiss.

Öfverläggningen var slutad; och på Herr Talmannens derom framställda proposition blef Utskottets förevarande förslag af Kammarerna bifallet.

Punkten 19 (sid. 28 och 29).

Härvid yttrade

Herr Blanche: Jag har egentligen begärt ordet med anledning af den under mom. *d* i föredragna punkten uttalade mening. Utskottet, hvars förslag jag i de flesta punkter gillar, har i nämnda moment ej visat hvad det kunnat och bort göra för folkbeväpningen i vårt land, och liknar i sådant afseende Regeringen. Meningarne kunna vara delade huru som helst i frågan angående ombildningen af vårt försvarsverk; men det finnes en myndighet, som icke huser olika åsichter, och den heter *Folket*, så vidt man får antaga, att folkbeväpningen utgått från folket; ty jag vet icke anars, hvarifrån denna armé på 43,000 man kommit, som födt och klädt samt till en del beväpnat sig sjelf. Dessa personer hafva offrat sina få hvilostunder åt exercis och målskjutningar, samt använt sina små besparingar till uppförande af skjutbanor och bildande af musikkorpsen äfvensom annat hörande till en väl ordnad krigsrustning. Denna företeelse är storartad, och just anledningen till folkbeväpningens uppkomst framställer vårt folk i den vackraste dager. England slog reveljen, emedan det tyckte sig genom dimmorna öfver kanalen upptäcka den efter rof spejande Franska örnen, och öfver den omtöcknade Bottniska viken tyckte sig Sverige se ett species af samma slag. Mera behöfdes icke för att framkalla en folkbeväpning, och detta är en borgen för att den i framtiden skall bestå. När folket under freden för blotta skuggan af fara så handlat, kan man med skäl fråga, hvad skall det icke då göra, om faran, förkroppsligad, nalkas våra stränder? Det är icke tillbörligt att så ofta gifva lust åt modstulenheten eller tala om svaghet hos nationen, i samma stund den visat prof på en sådan kraft. Regeringen eller, rättare sagdt, det högre militärbefälet har icke rätt uppfattat denna nationela rörelse från första början. Den häfdatecknare, som en dag kommer att skildra vårt lands historia under denna tid, skall utan tvifvel, på samma gång han skänker beundran åt folkrörelsen för landets försvar, beklaga, att den eller de, som den tiden hade magten i händerna, icke förmådde lyfta sig till den höjd folket då intog. Folkbeväpningen är icke en teori på papperet utan framträder i friska lefvande bilder, och det vore väl derföre skäl att uppmuntra till ett nationalförsvar på sådan grund i stället för att lägga hinder i vägen för dess utveckling. Skarpskyttarne hafva hittills under fredens dagar bestått alla prof. De hafva bildat bataljoner, ja, till och med regementen, samt underkastat sig enahanda öfningar som stamtruppen. De hafva tältat vid sidan af indelta arméen och befunnits underlägsne i — intet, men väl öfverlägsna i marschens hastighet. Då generalerna varit sysselsatte med utredning af frågan, huru många steg en soldat under vanlig marsch kan taga på en minut samt för sådant ändamål spat-

serat, utan att se sig om, fram och tillbaka med fickur i händerna likt urmakaregesäller, så hafva skarpskyttarne lärt stamtrupperna, om icke annat, åtminstone marschera — utan att se på klockan. Då skarpskyttarne till följd af sina frivilliga och allvarliga öfningar hos Regeringen under vissa vilkor begärde eftergift från exercis under de båda beväringsåren, gafs dem tillåtelse att vinna befrielse från det ena. Följden blef att två år derefter ökades skarpskyttarnes antal från 20 till 40,000 man. De frivilliga öfningarne fortforo, och man begärde ännu en gång, att befrielse från beväringsexercis skulle beviljas duglig och skicklig skarpskytt äfven för det andra året; men Regeringen svarade dertill nej. Med den erfarenhet man hade, tror jag, att Regeringen gerna kunnat våga detta steg. Man hade då kanske haft en armé af frivillige på 100,000 man. Hvart jag kom under mina resor i landsorten för några år sedan, hörde jag alla med en mun framställa den begäran, att jag skulle söka utverka eftergift för skarpskyttar i skyldigheten att undergå andra årets beväringsexercis, allt under försäkran att de icke skulle vara njugga på de vilkor, som därför uppställdes. I Borgare-Ståndet framlade jag genom motion sistlidne riksdag denna begäran, under vilkor: 1:o att skarpskytt blefve i behörig ordning approberad i den exercis, som enligt reglemente är förelagd andra årets beväring; 2:o att han hade eget gevär, och 3:o att han hade vederbörandes godkända betyg öfver färdighet i målskjutning. Jag tror, att det var ganska hederligt hjudet. Regeringen var likväl då — likasom Utskottet nu — af annan tanke. Jag fruktar, att Utskottet varit sammansatt af för många fackmän, hvilka vid uppgörande af förslag till beväringsofningar fästat allt för stor uppmärksamhet vid de stora eröfrande nationerna, som behöfva mycket väl öfvade trupper för att riktigt dressera människor till maskiner och sedan släppa kopplet löst på främmande mark. Vi deremot vilja blott *försvara* oss. Bristen på öfningar kan ersättas af andra icke mindre värdefulla faktorer. Man må kalla dem känsla för frihet och kultur, som vi fått i arf af våra förfäder, och som vi vilja bevara åt efterkommande, eller jag behöfver blott nämna entusiasmen, den menskliga andens ståtligaste uppenbarelse på jorden, som gjort och gör så mycket godt. Ett sådant folk slipar ej bajonetten för att på främmande mark utgjuta blod, utan använder den endast såsom åskledare, derest blixten slungad af fiendehand skulle vilja slå ned i hemlandets skogar.

Jag anhåller, att punkten måtte till Utskottet återförvisas, på det att Utskottet må taga i öfvervägande i hvad mån eftergift från andra årets beväringsexercis må kunna medgifvas skarpskytt. Jag tror, att man bör göra en sådan eftergift, på det att skarpskyttarne må kunna uppfylla sin bestämning att blifva en frisk strömsättning i landstormen. Man bör icke frukta att sätta tillit till dessa personer, hvilka säkert skola såsom frivillige mera gagna i strid mot en fiende än såsom tvungne.

Skulle, oaktadt dylik eftergift gjordes på den grund, att någon öfverhängande fara icke nu synes vara för handen, skarpskyttarnes leder glesna eller aftaga, så skola de likväl ej spårlöst försvinna. De komma nemligen alltid att stå kvar vid sina skjutbanor, med sina rötter i skolorna — den rätta grunden för militärisk uppfostran. Skarpskyttarne skola alltid hafva uppfyllt en stor mission, derigenom att de dödat många fördomar och

blandat samhällsklasserna om hvarandra, eller, med andra ord, visat, att de äro lika vackra och lika ädla, då de sträfva för ett gemensamt mål — att försvara sitt gemensamma fädernesland.

Herr Kjellson: Lika med en föregående talare tror jag, att man bort utsträcka friheten för skarpskyttarne så långt, att han finge befrielse från andra årets öfningar, så vidt han företedde vederbörligt intyg derom, att han egde den militäriska skicklighet, som fordras af andra klassens beväring. För Staten vore det en besparing, enär den enskilde skarpskytten sjelf bekostat sig de öfningar, som Staten eljest måste bestå honom.

Af egen erfarenhet vet jag, att skarpskyttarne ganska väl kunna på egen hand förvärfva sig så mycken öfning som påräknas för andra klassens beväring. Förhållandet är var jag i tillfälle se en uppvisning af ett skarpskyttekompani i Carlshamn, hvilket exercerade och manövrerade utmärkt väl. Vid den målskjutning, som kompaniet jemväl vid samma tillfälle företog, visade flertalet af kompaniet en träffsäkerhet, vida bättre än vid månget regemente. Tvingas nu sådana skarpskyttar att stå i ledet med andra mindre öfvade ynglingar, kunna de icke undgå att känna sådant tungt. Den uppmuntran till skarpskytterörelsens utveckling, som ligger i det af Herr Blanche framställda förslaget synes mig derföre på sin plats; hvarföre jag hemställer om återremiss i detta syfte.

Herr Jonas Andersson: Älven jag anser denna punkt böra återremitteras. Vid behandlingen af den nästföregående punkten antyddes den stora betydelsen af de militäriska öfningarne i skolorna, till dess beväringens åldern inträder, och tillika bör ej förbises den ej ringa öfning och militäriska utbildning folket genom skarpskytteväsendet erhåller.

Den företeelse, som visat och fortfarande visar sig i dessa frivilliga skarpskytterörelser, bör beaktas och af Staten tillgodogöras så i militäriskt som ekonomiskt hänseende. Det är gifvet att all utveckling, som kan ske på frihetens väg, är bättre än den, som man genom lagtvång vill framkalla. Jag föreställer mig att, om det vore en obligatorisk skyldighet att i folkskolorna och andra skolor undervisa ungdomen i militäriska öfningar, skulle barnet insupa böjelse och fatta intresse för sådana öfningar, samt en håg för vapnets bruk till landets försvar medfölja barnet hela lifvet igenom. På detta sätt skulle kärleken till fäderneslandet ingjutas i barnets eller ynglingens sinne, så att han af verklig öfvertygelse utan tvång komme att underkasta sig de uppoffringar för landets försvar, som Staten vill af honom fordra. För att befordra en sådan håg hos ynglingarne borde man ej föreskrifva tvångsexercis i så stor utsträckning, som Utskottet föreslagit i denna punkt. Dessa föreskrifter uppfylla icke, efter min uppfattning, det afsedda ändamålet, men förorsaka betydliga kostnader för Staten, hvarjemte en mängd dagsverken förspillas på marscher till och från mötesplatserna. Minskades den föreslagna exercistiden och uppmuntrades folket i stället att på frivillig väg förvärfva sig den skicklighet i militäriska öfningar, som, enligt Utskottets åsigt, bör bringas första och andra årets beväringsskolor, skulle det bli en ambitionssak och en god sporre för ynglingarne att ej misslyckas vid de prof,

som de borde aflägga. Jag tror således att andra årets öfningar kunde indragas i afseende på de beväringssynglingar, som ådagalagt, att de egde den erforderliga skickligheten i exercis och vapnens bruk. De, som vid första årets öfningar blifvit underkända eller ej kunnat aflägga nöjaktiga prof på skicklighet, borde vara underkastade följande årens öfningar. Det tredje årets exercis, som efter Utskottets åsigt skulle vara 20 dagar, tror jag skulle blifva tillräcklig, om den sattes i samband med stamtruppens öfningar. Men att, såsom Utskottet antagit, använda 30 dagar på andra beväringsåret, till öfningar och marscher från och till mötesplatsen anser jag för jordbruket och andra näringar skadligt genom den långa tid, hvarunder så många arbetare undanryckas dem och skulle, fruktar jag, väcka stor motvilja hos hela nationen för förslaget i sin helhet. Jag önskar af denna anledning återremiss på hela punkten, för att Utskottet måtte öfverväga, om ej andra årets beväringsexercis skulle kunna indragas och mera afseende fästas i de frivilliga öfningarne i vapnens bruk, hvilka framförallt borde uppmuntras.

Herr Hedengren: Då jag i går afton yttrade mig för bifall till den 9:de punkten i detta Betänkande om allmänna värneplikten, att den såsom grundsats skulle erkännas af Kammarens majoritet, skedde detta, emedan jag i förslagets antagande i denna punkt ej kunde se någon våda, att man deraf skulle vara på något sätt bunden, då ordningen kom till nu ifrågavarande punkt, der fråga är om tiden och sättet för beväringens öfningar. I 9:de punkten var blott fråga om att uttala en grundsats. Nu åter vid denna punkt anser jag mig böra yrka återremiss derå för att i sammanhang med tredje punkten om indelningsverket af Utskottet ånyo behandlas. Först sedan frågan om den lindring i rust- och rothållningsbesväret, som Staten bör medgifva, blifvit på ett tillfredsställande sätt afgjord, kan det blifva förenligt med billighet att ifrågasätta utvidgad vapenöfningsskyldighet för beväringen, en sak som på det närmaste berör jordbrukarnes intressen. Rättvisan fordrar nemligen att ej begära af allmogen så betydligt ökade skyldigheter i detta afseende, utan att man gifvit den något vederlag i denna sak, som legat och ligger den så nära om hjertat och som utöfvar ett så stort inflytande på dess ekonomiska bestånd. För min enskilda del vill jag ingalunda ogilla denna punkt. Tvärtom anser jag högst angeläget att beväringen erhåller nödig öfning, så att, om den helt plötsligt behöfde utskickas i krig, manskapets dyrbara lif ej onödigtvis måtte förspillas. Till vår tids krigskonst hör just att anfalla fiende i oförberedd och fortgå raskt, såsom t. ex. Preussarne gjorde i sista kriget. Om en fiende på samma sätt öfverraskade oss oförberedde, vore det för sent att hinna få beväringen krigsduglig. Men det är icke nog med att dyrbara lif på detta sätt skulle ändamålslost förspillas. Äfven den kostsamma materiel arméen medhade kunde äfven härigenom gå förlorad utan nytta. Vi veta ju huru i kriget emellan Norra Staterna och Södra Staterna i Nord-Amerika de förras armé, bestående af föga öfvadt manskap, och som man väl ej kan beskylla för brist på personligt mod och tapperhet, hvarpå den sedan visade så många lysande prof, i slaget vid Bulls Runn, som levererades i krigets början, besegrades och skingrades, till följd deraf att Södra Staternas

armé var bättre disciplinerad och öfvad. Men sedan Norra Staternas trupper under det långvariga kriget förvärfvat sig krigsduglighet och öfning, kunde de lyckas öfvervinna motståndarne. Behovet af öfning åt beväringen är således erforderlig, och den tid dertill Utskottet anslagit är den minsta möjliga, nemligen blott hälften emot den, som kommer Schweitziska arméen till del, hvilken armés öfningstid vida understiger den, som är antagen vid de flesta Europeiska staters arméer. Detta oakadt anser jag mig på ofvananförda skäl yrka återremiss å denna punkt.

Herr A. A. Anderson: I likhet med de två förste talarne tror jag, att Utskottet ej gifvit skarpskytterörelsen den uppmuntran, som det efter min tanke förtjenar. Mig synes att man bör från andra årets öfningar befria den beväringssyngling, som i sin egenskap af frivillig skarpskytt ådagalagt prof på sådan krigsduglighet, hvars förvärfvande afses med andra beväringssynglingars öfningar. Dessutom tyckes Utskottet fordra alltför lång tid till beväringssynglingens öfningar, hvilka förutsätta uppoffringar af dagsverken och kostnader, som blifva för nationen nog kännbara. På dessa skäl anhåller jag om återremiss å Betänkandet i denna punkt.

Herr Carl I. Bengtsson: Då 18:de punkten blifvit af Kammaren bifallen, tror jag den nu lagbestämda tid för beväringens öfningar är tillräcklig för att göra den krigsduglig. Jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss å Betänkandet i denna del, i hopp att Utskottet fäster afseende på den börda jordbrukarne draga förut i och för landtförsvaret genom den tunga indelningsverket medför.

Herr Jonas Jonasson från Kronobergs län: Då denna punkt står i oskiljaktigt sammanhang med de öfriga återremitterade punkterna, hufvudsakligast hvad angår rust- och roteringsskyldigheten, vill jag först se hvad lindring häruti beredes de rust- och roteringsskyldige, förrän jag lennar mitt bifall till denna punkten, så och med särskildt afseende fästadt på skarpskytteöfningarne yrkar jag på dessa skäl återremiss.

Herr A. von Proschwitz: Hvad skarpskytterörelsen och detta förslags inverkan på densamma beträffar, synes mig Utskottet hafva gjort väl litet afseende å den, ty hafva skarpskyttarne förvärfvat sig den färdighet i manövrering, exercis och skjutning, som fördras af andra klassens beväring, borde den väl kunna befrias från deltagande i dess öfningar. Sjelf är jag öfverbefälhafvare för en skarpskyttekorps och kan vitsorda, att en stor del af skarpskyttarne, åtminstone i min ort, intrassera sig så mycket för dessa öfningar och förvärfva derigenom så mycken färdighet, att de väl kunna jemföras med, om ej öfverträffa dem, som undergått andra beväringssynglingens öfningar.

För att beväringen skall vinna nödig krigsduglighet och kunna vid behof införlifvas med arméen, är det ett oestergifligt vilkor, att densam- öfvas med stamtrupp; men för att åter detta skall kunna ske med tillbörlig framgång, tror jag att mera öfning hos beväringen måste förutsättas än den, som andra beväringssynglingarne efter Utskottets förslag kan erhålla.

Jag skulle derföre anse, att den tid af 20 dagar Utskottet anslagit till tredje årets öfningar borde så fördelas, att 10 dagar användas till beväringens exercis särskildt och att den först under de återstående 10 dagarne förläggas i läger gemensamt med stamtruppen och i förening med den undergår de praktiska öfningarne på fältet.

En talare har yttrat, att entusiasmen utgör en så väsendtlig faktor i kriget. Jag erkänner det och vet huru mycket den kan inverka på utgången af en batalj; men man får icke öfverskatta dess betydelse, utan endast uppskatta den till sitt rätta värde. För att med något hopp om framgång kunna möta fienden, är entusiasmen icke nog. Dertill fordras tillräcklig öfning och ej ringa militäriska insigter.

Herr Medin: Efter mitt förmenande har Kammaren genom godkännandet af adertonde punkten visat, huru den anser landets försvar bäst kunna betryggas. Denna grundsats, att redan i folkskolan vänja landets ungdom vid militäriska öfningar, skall bättre än långa möten ett och annat år försäkra oss om krigsduglighet hos beväringen. Med afseende å den långa tid Utskottet föreslagit för andra årets öfningar, hvarigenom så många arbetare skulle komma att dragas från näringarne, till stort men för desamma, önskar jag återremiss af denna punkt, i syfte att tiden för beväringmanskapets öfningar andra året måtte inskränkas, desto heldre som dessa till stor del ersättas genom de militäriska öfningar, hvari undervisning skulle meddelas ungdomen i skolorna och efter skoltidens slut, till dess beväringens ålder inträddt.

Herr von Troil: Hvilket öde denna punkt kommer att undergå är icke tvifvelaktigt, då redan så många talare begärt återremiss deraf. Men jag kan ej annat än på det högsta beklaga en sådan utgång, emedan jag tror, att, om Kammaren antagit denna punkt, så hade detta utgjort ett talande bevis inför vårt eget land och för Europa, att vi äro beredde att försvara vår sjelfständighet och göra derför nödvändiga uppoffringar.

Ehuru denna punkts öde af mig klarligen förutses, ber jag dock att i anledning af deremot gjorda anmärkningar få yttra några ord. Flere talare hafva uttalat den mening, att ytterligare minskning i den tid till beväringens öfningar, som Utskottet ansett erforderligt, skulle kunna göras utan våda. Jag får med anledning häraf gifva till känna, att denna fråga varit föremål för långvariga och vidlyftiga öfverläggningar inom Utskottet, men att ingen i Utskottet ansett tiden för dessa öfningar böra understiga den i förevarande punkt föreslagna af 60 dagar.

Till och med de ledamöter af Utskottet, som motionerat om en kortare tid, hafva under öfverläggningen härom kommit till insigt deraf, att beväringen icke utan att för mycket blottställas och gå en säker undergång till mötes, kunde skickas emot fienden, med mindre än att den blifvit så pass mycket öfvad, som i denna punkt föreslås. 60 dagar äro minimum och motsvara icke ens den sammanlagda tiden för ett rekryt- och ett regementsmöte, eller 62 dagar, efter hvilken tid soldaten anses vara icke mer än halfbildad. Han måste nemligen, för att vara fullt krigsduglig, hafva undergått ytterligare ett rekrytmöte.

Inom Kammaren har uttalats den åsigt af en ledamot, som sjelf är militär, att beväringssynglingen borde fjerde året samöfvas med stamtrupp i läger, och då endast sysselsättas med fälttjänst.

Detta vore utan tvifvel af stor nytta för utbildande af krigsduglighet hos beväringen; men Utskottet har icke tilltrött sig böra tillstyrka detta, emedan det velat till det minsta möjliga reducera beväringens öfningar, så att landet ej måtte alltför mycket betungas med kostnader för detta ändamål.

Utskottet har i afsigt att ytterligare minska kostnaderna hemställt, att första årets öfningar skulle försiggå distriktsvis i hemorten, der truppen lätt kan lifnära sig sjelf och hvarigenom tidsödande marscher till och från mötesplatsen undvikas. Man kan således icke förevita Utskottet att ej hafva tagit i noggrannt öfvervägande de uppoffringar landet måste för sitt försvar vidkännas, men den tanke har ständigt föresväfvat Utskottet, att man, för att landet vid ett oförmodadt anfall icke måtte vara värnlöst, måste i tid ordna försvaret så, att den armé, hvilken till större delen kommer att bestå af beväring, erhåller så stor grad af krigsduglighet, att den med hopp om framgång kan gå en fiende till mötes, hvars trupper äro öfvade och krigsvana.

Under gårdagens diskussion ifrågasattes af en talare, att en del af beväringen, som borde införlifvas med den aktiva arméen, skulle för sådant ändamål undergå öfningar under längre tid, men att den öfriga beväringen kunde lemnas mindre öfvad. Utskottet har deremot ansett, att, så vida man skall hafva ett tillräckligt kraftigt försvar mot en anfallande fiende, hela beväringsskassen bör vara så mycket öfvad, att den, åtminstone efter att någon tid hafva varit sammandragen, må kunna föras emot fienden, utan att gå en säker undergång till mötes och utan att en ängd dyrbara lif utan nytta föspilllas. Vill man således hafva ett väl ordnad försvar, kan man ej ytterligare inskränka den tid till öfningar, som i denna punkt föreslås.

Här har blifvit emot Utskottet anmärkt, att den bort föreslå befrielse för approberad skarpskytt från andra årets öfningar. Hade Utskottet tilltrött sig föreslå öfningar för beväringen äfven under fjerde året, om blott 8 eller 10 dagar, så tror jag att man inom Utskottet varit mer benägen för att lemna approberade skarpskyttar en större frihet från öfningar gemensamt med beväringen.

Den förste talaren, som vinnlagt sig så mycket om skarpskytterörelsen och deri inlagt så stora förtjenster, och till hvilken de frivillige skarpskyttarne stå i stor tacksamhetsskuld, har, fruktat jag, bedömt dem utslutande efter den kienedom han eger om skarpskyttekorpserna i Stockholm och Göteborg, hvilkas skicklighet och färdighet i militäriska öfningar är uppdrifven till en höjd, som förtjenar allt loford. Men jag vet också, att andra dylika korpsar i landet ingalunda ega så stor skicklighet, och inom Utskottet intygades af flere ledamöter det förhållande, att det lifliga intresset för deltagande i dessa frivilliga militäriska öfningar, hvilket för två år tillbaka och dessförinnan visade sig temligen allmänt inom landet, sedermera börjat något afvalna och aftaga. De finna sig nu i mindre antal vid de beslutade sammankomsterna, och man har till och med hört medlemmar af dessa föreningar sjelfva framställa den önskan, att de måtte

erhålla en fastare organisation, bestämd genom lag och ej såsom nu beroende alltför mycket på godtycke hos de enskilde medlemmarna.

För att uppmuntra dessa frivilliga militäriska öfningar har Utskottet, utom befrielse från första årets öfningar, föreslagit, att skarpskytt, som uppnått sådan skicklighet, att han såsom befäl kunde användas, därför skulle af Staten erhålla en särskild tilläggsafföring.

Utskottet har nemligen tänkt sig, att skarpskyttar, som blifvit approberade, skulle kunna uppammas till befäl, att användas synnerligast vid landstormen, der befäl nästan alldeles saknas. Jag vågar således påstå, att Utskottet ingalunda misskänt värdet af de frivillige skarpskyttarne och den nytta för landets försvar, som af dem möjligen kan påräknas, men Utskottet har ej sett dem genom förstoringsglas, som gjort dem vackrare än de äro i verkligheten, utan med sanningens ljus betraktat förhållandena.

Den uppmuntran till deltagande i de frivilliga skarpskyttföreningar, som Utskottet skäligen ansett sig kunna föreslå, har Utskottet gjort och skulle hafva velat gå än längre, om det, såsom jag redan nämnt, vågat tillstyrka öfningar åt beväringen äfven det fjerde året.

Af en militär har blifvit framkastad den tanke, att beväringen ej borde samöfvas med stamtruppen, emedan den sednares exercis derigenom skulle komma att stå tillbaka. Jag anser det vara stamtruppens viktigaste åliggande att egna all möjlig omsorg åt beväringen, såsom varande arméens hufvudstyrka. Stamtruppen skall vara beväringens naturliga monitörer, och först genom denna sammangjutning mellan stam och beväring kan den krigsdugliga armé bildas, hvarpå landets försvar hufvudsakligen beror. Om äfven derigenom stamtruppen icke skulle kunna förete en så utmärkt linieexercis eller så vackra handgrepp, som om den ensamt för sig öfvades, är detta af ringa betydighet. Stamtruppen måste först och främst betrakta sig såsom beväringens instruktörer och vinnlägga sig om att göra densamma lika öfvad som den sjelf är. Då först uppkommer det innerliga samband mellan beväring och stam, som utgör härens sanna styrka. Fördenskull hade jag önskat en opinionsyttring från denna Kammarare i detta syfte, så att vi kunnat visa, att Svenska Folket vill försvara sig sjelft. Jag tror ett sådant beslut ej inneburit den ringaste våda för Kammararens pröfningsrätt i andra frågan, så mycket mindre som här icke är fråga om annat än att uttala en grundsats.

Ehuru tvungen att underkasta mig majoritetens beslut, hvars beskaffenhet i detta fall lätt kan förutses, kan jag i min ställning till frågan ej annat än på det varmaste förorda bifall till denna punkt.

Herr Svensén: Enligt min tanke lider denna punkt af det stora felet, att folkbeväringens intressen deri blifvit allt för litet tillgodosedda. Man har visserligen utsträckt beväringsexercisen, men den befrielse derifrån, som hittills medgifvits approberade skarpskyttar, har i samma mån inknappats. Jag anser för min del, att förhållandet bort vara tvärtom. Ty så länge nationalkänslan omfattar det frivilliga försvaret med sannt och verkligt deltagande, så länge bör derät äfven i lagstiftningen gifvas tillbörligt uttryck genom att på allt sätt söka lätta och understödja skarpskytterörelsen. Då nu emellertid återremiss blifvit begärd och ett beslut i sådant syfte är sannolikt, kan Utskottet komma i tillfälle att taga i

närmare öfvervägande, huruvida och i hvad mån det må anses lämpligt, att skarpskytterörelsen kommer mera till heders än nu är fallet. Jag tror, att Staten skäligen må bispringa den frivilliga beväpningen med gevär, ammunition och musik. Detta kan ej anses vara för mycket begärdt. Derjemte tror jag, att approberad skarpskytt äfven må vinna befrielse från andra årets beväringsexercis. Hvarje ung man skulle af en sådan förmån sporras att inträda i den frivilliga beväpningens leder; och en stor ekonomisk vinst skulle på sådant sätt beredas Statsverket. När man således på samma gång uppnår ändamålet, försvarets stärkande, lättare och bättre än på det af Utskottet angifna sätt samt för mindre kostnader än Utskottets plan skulle medföra, så synes det mig, som om något hvar skulle kunna förena sig om nu antydda förändring.

Slutligen finnes ett annat skäl, hvarföre jag ej kan biträda Utskottets förslag rörande utsträckning af beväringsofningarne. Så länge prygelstraffet de jure kvarstår, måste jag motsätta mig en lag, som utsträcker den tidrymd, under hvilken vi eller våra söner skola vara underkastade ett så upprörande barbari, och jag kan ingalunda känna mig tillfredsställd deraf, att Utskottet omtalar, på hvad ståndpunkt frågan för närvarande befinner sig, och att man kan hoppas, att en förändring i denna del af krigslagen snart kommer att ega rum.

För min del är jag, lika med alla andra medborgare, villig att efter bästa förmåga bidraga till landets försvar. Dock tror jag det vara tillbörligt, att äfven i denna fråga förfara med sans och ej i ett öfvermått af patriotism pålägga folket en börda, som det näppeligen kan bära.

Jag hemställer om återremiss, på det att Utskottet må få tillse, huruvida befrielse äfven från andra årets beväringsexercis må tillkomma approberad skarpskytt, öfvertygad som jag är, att öfningarne ej skulle deraf lida ringaste men.

Herr Åke Andersson: Om Utskottets föreliggande förslag blir antaget, så är jag för min del öfvertygad, att vi dermed hafva tillintetgjort den frivilliga skarpskytterörelsen. Denna rörelse har emellertid på många ställen utvecklats på ett anmärkningsvärdt sätt, och stora uppoffringar hafva för saken blifvit gjorda. I mitt närmaste grannskap — i den lilla staden Trelleborg — der en frivillig skarpskyttekorps för några år sedan bildades, har antalet af dess medlemmar stigit till ett ej obetydligt antal, och bland andra uppoffringar har denna korps på vissa år arrenderat en ouppodlad oländig jordrymd och med stora kostnader der anlagt skjutbana och skjutvallar samt planerat och förskönat på bästa sätt. Jag tror det ej vara riktigt att i sin brodd qväfva sådana frön. Ehuru jag icke kan obetingadt gilla skarpskytteväsendet i dess nuvarande form eller lita på densamma såsom enda stödet för landets försvar, så tror jag dock, att om dessa frivilliga skarpskyttar i beväringsåren enrollerades såsom beväring, samt sedermera efter ådagalagd färdighet i vapnets bruk befriades ej blott från första utan äfven andra årets exercis, så skulle deras deltagande i det tredje årets öfningar icke föryrcka dessa, utan tvärtom ingjuta större lif och friskhet i dem. Såsom ett uttryck af de sympathier landet hyser för denna rörelse, skulle jag önska, att denna
förmån

förmån medgäfvos skarpskyttarne; och yrkar jag i denna syftning återremiss af Betänkandet i denna punkt.

Herr Hedlund: Jag anser det visserligen strängt taget icke utgöra föremål för den närvarande överläggningen, huruvida befrielse från andra årets beväringsexercis må tillkomma approberad skarpskytt; men efter som denna fråga kommit på tal, måste jag uttala den åsigt, att näppeligen någon kraftigare åtgärd för landets försvar skulle kunna för närvarande vidtagas, än genom att medgifva berörda befrielse. Jag tror nemligen, att, om skarpskytten befriades från de tvenne första årens beväringsexercis — naturligtvis under förbindelse för honom att i öfrigt fullgöra sin 5-åriga värnepligt — så skulle skarpskytterörelsen vinna i stadga och utveckling, och dess frivilligt bildade korpser tillskynda det allmänna fördelarne af ringa kostnader för beklädnad och utrustning, samt af danandet utaf tillräckligt antal befäl, hvilken sistnämnda omständighet skulle vara af ofantlig vikt vid en mobilisering af hela arméen. Jag har här ej påpekat den moraliska och sociala lyftning, som detta frivilliga försvar för med sig; alltnog de väsendtliga fördelarne af det oblandade milissystemet skulle derigenom vinnas. Jag inser likväl, att nu antydda mål svårligen kan uppnås, så länge man lever i föreställningen om det oundgängliga i en stamtrupp. Ty så länge en sådan skall finnas, så måste och beväringen med densamma samöfvas. Sådana samöfningar voro förut nästan okända och äro ännu föga utbildade: jag har mig bekant, att de för instundande sommars beväring blifvit bestämda till 3 eller 4 dagar. Nödvändigheten af beväringens innerliga anslutning till stammen förklarar emellertid Utskottets förslag om tvenne års samöfningar. Då Utskottet byggt på tillvaron af en stamtrupp, kunde det omöjligen uppgifva dess viktiga ändamål att tjena till kadre åt beväringen. Dock var den åsigt inom Utskottet starkt representerad, att skarpskyttarne borde vinna befrielse från 15 af andra årets 30 öfningsdagar. Sex af Utskottets fjorton ledamöter tillhörde den meningen.

Jag vill likväl icke på denna grund fota ett yrkande af återremiss utan endast hafva uttalad den öfvertygelse, att Utskottet i denna del något förbisett den stora vigten af att uppmuntra den frivilliga beväring. Till sist torde den upplysningen ej sakna intresse, att för kort tid sedan ej mindre än 48 unge män i Göteborg blifvit, såsom fullt approberade, befriade från första årets beväringsexercis.

Herr Peter Petersson: Förekomen af dem bland de föregående talarne, som yrkat återremiss, inskränker jag mig att i detta yrkande instämma.

Herr O. B. Olsson: Så länge tredje punkten i Betänkandet och den deri vidrörda viktiga fråga ej vunnit sin lösning, så länge kan jag ej godkänna den nu föredragna punkten; ty det synes mig vara ovedersägligt, att rust- och rotehållarne, hvilka för indelningsverkets upprätthållande bära en tunga af omkring 4,000,000 R:dr — utom andra skatter — ej kunna anses pligtige att dessutom åtaga sig ytterligare skyldigheter i och för

försvaret. Men så snart indelningsverkets börda afflyttes från jordbruket, är jag för min del villig att rösta för den i Utskottets förslag angifna utsträckning af värnepligten.

Jag yrkar alltså återremiss af punkten; dock vill äfven jag fästa Utskottets uppmärksamhet derå, huruvida ej befrielse från andra årets beväringsexercis borde tillkomma den skarpskytt, som visat godkänd skicklighet i vapenföring. Ätminstone i flera af landets städer hafva skarpskyttarne otvifvelaktigt vunnit en utbildning, som motsvarar den indelte soldatens, och det förefaller derföre obilligt, att sådane skarpskyttar skulle underkastas en öfverflödig beväringsofning. Tredje årets öfningar vill jag deremot icke nedpruta; de äro högst nödvändiga för att arméen i sin helhet må samöfvas och erforderlig enhet och stadga i militäriskt hänseende sålunda vinnas.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Man har hufvudsakligen af trenne skäl yrkat återremiss af denna punkt i Betänkandet. Det första skälet går derpå ut, att Utskottet icke skulle lemnat de frivillige skarpskyttarne tillräcklig befrielse från deltagande i beväringsofningarne. Betraktar man emellertid detta argument närmare, så finner man lätt, att dess giltighet måste bero på de föreskrifter man stadgar rörande graden af den skicklighet, som skarpskytten må anses böra ådagalägga för att komma i åtnjutande af berörda lindring. Men härvid måste anmärkas, att det icke kan vara tillräckligt, att soldaten kan sköta sitt gevär i enlighet med vissa kommandoord; han bör äfven besitta förmånen att röra sig i samlad trupp och förstå samt utföra de befallningar, som under sådana rörelser kunna meddelas, äfvensom vara fullt förtrogen med de i nutidens krigföring så viktiga rörelserna uti spridd ordning. En sådan grad af skicklighet kan nu möjligen förvärfvas i — åtminstone större — stadssamhällen, der man kan samla skarpskyttarne i större antal och under fortsatta öfningar utbilda deras skicklighet, men ingalunda på landsbygden; hvarföre ock den ifrågasatta befrielsen der torde erhålla mindre praktisk tillämpning. Jag vill dock ej motsätta mig en ny pröfning af denna fråga, hvarigenom närmare kunde utredas, om den föreslagna befrielsen från första årets beväringsexercis möjligen skulle kunna vinna någon utsträckning.

Den andra anmärkningen gäller deremot den af Utskottet föreslagna tid för beväringsofningarne, hvilken man ansett allt för mycket betungande. Denna fråga är, såsom man lätt inser, en af de viktigaste i hela Betänkandet. Det är högst nödvändigt, för så vidt ett kraftigt försvar skall kunna åstadkommas, att de för den allmänna värnepligtens verk samma utöfning erforderliga förberedande öfningar på ett sådant sätt och i sådan utsträckning anställas, att alla krigsduglige män kunna väl till krigsbruk handtera sina vapen äfvensom röra sig både i större massor och i spridd ordning. Det är ett oeftergifligt vilkor för att kunna mäta sig med en stark och krigsbildad fiende, att hären eger den vana vid ordning och ansträngningar, den kännedom om och tillit till befälet — med ett ord den stridsduglighet, som endast vinnes genom deltagande under någon tid i samlad trupps rörelser och öfningar. Just detta mål är det,

som vi böra eftersträfva, då vi önska en förändrad organisation af försvaret, ty den på papperet fulltaliga beväring, som vi nu ega, saknar den tillräckliga öfning och sammanställning som fordras för att kunna med framgång möta fienden. En mycket mera utsträckt och bättre använd öfningstid för samtliga beväringssynglingar måste således påyrkas af hvar och en som vill en starkare försvarsorganisation. Hitintills har, såsom bekant, beväringsofningarne varit bestämda till 30 dagars tid; och Utskottet vill dertill lägga ytterligare 30 dagar. Häremot hafva åtskillige talare opponerat sig. Somliga hafva yrkat borttagande af andra, somliga af tredje årets öfningar, d. v. s. af 20 eller 30 dagar från hela den af Utskottet föreslagna tiden. Om nu 20 dagar borttoges, så hade man ökat öfningarne med endast 10 dagar, en vinst, som för det ytterst viktiga ändamålet vinnande knappast vore värd det ringaste afseende. Efter min tanke är 60 dagars öfningstid den aldri kortaste, hvarmed man kan åtnöjas; och utan det särskilda gynnsamma förhållandet att vårt lands ungdom med lätthet till krigsduglighet inöfvas, och om man icke derjemte afsåge att börja bibringa den uppväxande ungdomen sin första militäriska utbildning redan under dess skoltid och innan inträdet i beväringsåldern, skulle äfven denna tid vara otillräcklig för bildande af en någorlunda stark arméorganisation.

Men — jag kommer här till det tredje skälet — såsom vilkor för medgifvandet af någon ökad öfningstid hör man här fordras, att hela den tunga, som indelningsverket innefattar, först skall efterskänkas. Det är som man ser ett ganska högt pris, som man begär för sitt medgifvande som därför sannerligen förtjenar motsvaras af någorlunda jemnstora uppoffringar i afseende på öfningstiden. Och jag vill lägga hvar och en af eder, mine Herrar, som i tankarne hoppas på indelningsverkets borttagande, på hjertat, att detta omöjliga kan ske för det låga priset af blott 10 dagars förlängd beväringsofning, och att den minsta möjliga ersättning man kan bjuda för en sådan eftergift är 30 dagars ytterligare öfningstid; ty söker man nedpruta detta minimum, skall ingen, som nitälskar för landets försvar och har klar uppfattning om hvad detsamma fordrar, vilja samtycka att uppoffra den fasta försvarsorganisation, som indelningsverket, oaktadt alla sina brister, likväl nu lemnar; och ingen Regent eller Regering i Sverige skall kunna vara nog glömsk af sin pligt att egna en tanke eller eftergift åt detta håll, utan att en ersättning i effektiv försvarskraft beredes genom ifrågavarande minimum af krigsofningar.

Deremot finner jag det ganska naturligt, att man ej vill ingå på dessa 30 dagars förlängning, förrän man erhållit visshet om indelningsverkets borttagande, och jag kan således ej motsätta mig yrkandet om en återremiss i sådan syftning af denna punkt, likasom af andra punkter som redan af samma skäl blifvit återremitterade. Men jag motsätter mig på det bestämdaste hvarje nedsättning i de 60 dagarnes öfningstid, och jag upprepar att detta skäl för en återremiss ovilkorligen måste förkastas icke blott af hvar och en, som lika med mig framför allt önskar åstadkomma ett starkt försvar för vårt land utan ock, efter min förmening, äfven af dem, som vilja hafva någon förhoppning om indelningsbördans lindrande eller borttagande.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Enligt min tanke vore ett bifall till Utskottets förslag, hvarigenom öfningstiden för beväringen utsträcktes utan lindring för den frivillige skarpskytten, detsamma som att sätta yxan till roten af skarpskytterörelsen; och denna viktiga betänklighet afhåller mig från att rösta för bifall till punkten, å hvilken jag alltså anhåller om återremiss.

Herr Jonas Andersson: Jag har anhållit om ordet för att i korthet belysa några här framställda anmärkningar, hvarigenom man velat understödja den af Utskottet föreslagna utsträckning af beväringsofningarne, Jag vill ingalunda klandra Utskottet för dess uppfattning i denna del, ty jag tror, att den grundar sig på ett fosterländskt intresse; men jag kan å andra sidan ej undgå att finna, det Utskottet, likasom åtskillige talare inom Kammaren, i sitt omdöme rörande den för beväringens militäriska daning erforderliga tidrymd tagit allt för mycket hänsyn till de resultat, som under den hittills varande öfningstiden af 30 dagar under tvenne år med vår beväring blifvit åvägabragta, äfvensom till erfarenheten från främmande, med oss ej fullt jemförliga länder. Deremot tror jag, att Utskottet fästat alltför ringa vikt vid de förändrade förhållanden, som härflyta af vapenöfningarnes införande redan i folkskolorna och oafbrutna fortsättande intill beväringsåren äfvensom af skarpskytterörelsen. Ty det måste vara klart, att, då beväringen förut saknat all förberedande kunskap och skicklighet, så hafva resultaten af öfningarne äfven blifvit ringa. Man bör ock taga något i beräkning den tidsbesparing, som kan vinnas genom borttagande af en mängd onyttiga och öfverflödiga öfningar, hvilka förut kostat så mycken ansträngning att inlära, och att härigenom ökad tid för de nödiga öfningarne bör kunna vinnas.

Den rätta principen för ordnande af ett starkt försvar måste efter min tanke vara den att bortkasta all onödig militärlyx och blott fästa ögat vid det väsendtliga, men att för uppnående deraf ej heller spara nödiga uppoffringar. Och om, såsom jag redan antydtt, försvaret får utveckla sig så att säga ur skolan och sedermera öfningarne fortgå intill beväringstiden, så är jag öfvertygad, att folket skall blifva vida skickligare i vapnens bruk än genom förlängning af beväringsexercisen. Och om man sålunda går till grunden med saken, skola elementer ej saknas vare sig till landstorm eller reserv.

Jag yrkar återremiss af denna punkt.

Herr Wigardt: Då Kammaren antagit en föregående punkt, hvarigenom de öfningar som äro af Utskottet i denna punkt föreslagna betydligt underlättas, och säkrare resultat utan tvifvel dymedelst skola vinnas än genom några veckors beväringsexercis, samt härtill kommer att förevarande punkt står i ett oskiljaktigt sammanhang med tredje punkten, så yrkar jag återremiss.

Herr Stendahl: Uti 19:de punkten föreslår Utskottet, att första årets beväring skall öfvas i 10 dagar, det andra i 30 dagar och det tredje i 20 dagar.

Utskottet bestämmer äfven närmare hvad som för hvart och ett af dessa möten bör utgöra föremål för öfningen och yttrar i afseende på tredje mötet: att bevärigen tredje året efter några dagars repetition vore så utbildad, att den utan olägenhet kunde till sammanöfning införlifvas med stammen.

Då bevärigen icke egentligen bör öfvas för att blifva paradtrupp utan för att användas mot fienden, anser jag, att dess hufvudsakligaste öfning bör ske i syftning för sednaste ändamålet och tror, att bevärigen bör så mycket som möjligt öfvas tillsammans med stammen.

Då ynglingen redan ifrån barnåren kommer uti skolan att beredas för krigareyrket och bör sedan, under tiden mellan skol- och beväringensåldern få en ytterligare öfning häruti, samt vid första beväringensmötet undergå en 10 dagars rekrytexercis, tror jag, att efter 10 à 15 dagars ytterligare rekrytexercis bevärigen kunde under sista halfva tiden af andra mötet vara så utbildad i militäriskt afseende, att den kunde införlifvas med stammen. Såsom skäl för denna min öfvertygelse vill jag anföra, dels att Utskottet uti sitt Betänkande sidan 25 talar om Svenska Folkets fallenhet för militära öfningar och sidan 27 om Svenska Folkets naturliga fallenhet för militäryrket, dels den erfarenhet som skarpskytterörelsen ådagalagt.

Enligt Utskottets förslag skall vapenöfningen upphöra, sedan de tre beväringensmöten äro fullgjorda, och skall således hvarken de tre sista beväringensklasserna eller reserven erhålla någon militäris öfning. Då i krigareyrket såväl som i andra yrken stundeligen ske många förbättringar, förändringar och förenklingar, anser jag, att icke allenast de tre sista beväringensklasserna utan äfven reserven bör i detta afseende följa med sin tid. Detta anser jag på ett lämpligt sätt kunna ske, om dessa delar af vårt försvarsväsende inom mindre områden årligen samlades -- på sätt de frivillige skarpskyttarnes öfningar ske -- 2 à 3 dagar för att dels repetera hvad de förut inöfvat, dels erhålla kännedom om de förbättringar som skett under året, samt äfven prismålskjutning företoges. Vid dessa möten skulle äfven uppvisning af vapen ske, och skulle det vara tillåtet för landstörmen att deltaga deruti. Kommer detta att verkställas, skulle våra fiender ännu en gång kunna få skäl att såsom fordom yttra: Svenska bonden tagen från plogen är bättre soldat än annorstädes kaptenen med fjäderbusken i hatten.

Till slut vill jag endast tillägga, att det är icke nog dermed, att en militär blir utbildad i hvad som tillhör krigareyrket, det måste äfven finnas hos honom något, som gör att han uti striden kan utan fruktan gå döden till mötes. Den store Gustaf Adolf yttrade: den bäste kristne är den bäste soldat. Äfven i detta afseende önskar jag af upprigtigt hjerta, att vårt älskade fäderneslands försvarare måtte blifva så utbildade, att de i förtröstan på lifvets och dödens Herre måtte utan fruktan för döden i stridens stund gå en anfallande fiende så på lifvet, att den äfven i vår tid måtte få skäl, att om Svenska krigare fälla samma yttrande som fordom Holländarne efter ett slag med Svenskarne: Vi hafva visserligen fäktat både med Turkar, Spanjorer och Engelsmän, men aldrig förr varit uti en sådan strid, ty Svenskarne slås icke på ett resonabelt sätt, utan det gäller lifvet i hvartenda ögonblick.

Herr A. von Proschwitz: En föregående talare har omtalat, huru nu skulle tillgå vid samöfningarne med den indelta truppen och beväringen, och förmenat, att dessa öfningar ej bedrifvas på ett riktigt och ändamålsenligt sätt. Men orsaken dertill är utan tvifvel den, att regementenas befäl är alltför fåtaligt, så att man för beväringens öfvande hufvudsakligen måste lita på underbefälets tjenstbarhet. Meningen kan dock ej vara, att detta skall fortfara, utan att tillräckligt befäl skall förefinnas till så väl soldatens som beväringens öfning. Jag tror också, att redan nu såväl befäl som manskap egna den största uppmärksamhet åt beväringens öfning. Åtminstone har jag sjelf varit i tillfälle erfara, huru för detta intresse till och med stamtruppens egen öfning fått stå tillbaka. Vid det regemente, som jag har ärau tillhöra, försöktes under ett öfningsläger vid Axevalla att omedelbart införlifva beväringen med stamtruppen. 100 man beväring stuckos in bland ett lika stort antal soldater, och öfningarne bedrefvos gemensamt. Man kan säga, att på detta sätt hvarje soldat var monitör. Resultatet var äfven ganska vackert; och det erkändes, att beväringens skicklighet var högt uppdrifven. Men på samma gång hade soldatens egen öfning försummats, så att regementschefen kunde med skäl yttra, att han med ett sådant möte till icke var i stånd att uppvisa truppen.

Man har äfven talat om fördelen af större läger. Och deras nödvändighet måste erkännas, ty hvad betyda de första öfningarne, om ej på ett storläger truppen får lära sig rörelsen i större massor och nödig utbildning icke gifvas äfven åt generalstab, intendentur m. m. sådant. Jag skulle för min del önska återremiss, för att någon tid måtte få egnas åt sådana större gemensamma öfningar. Jag hade tänkt mig, att man skulle kunna minska andra årets öfningar till 20 dagar, och af tredje årets öfningstid anslå 10 dagar till särskild öfning med beväring och särskildt med stammen, 10 dagar till regementsmöte och 10 till läger eller divisionsöfningar. Kostnaderna skulle härigenom ökas blott med transporten till och från lägret. Den stora vigten af dessa öfningar göra emellertid detta ringa tillägg föga anmärkningsvärdt; och jag förnyar alltså min hemställan om återremiss i nu angifna syfte.

Herr C. A. Larsson: Jag skulle ej upptagit Kammarens tid med ett yttrande öfver denna punkt, om ej uttryck här blifvit fällda, som synas mig tarfva någon närmare belysning. En högt aktad ledamot af Kammaren har nemligen yttrat eller åtminstone antydt, att motståndet emot Utskottets förevarande förslag skulle bevisa, att folket eller en del af dess representanter ej *vilja* ett starkt försvar. Om vi emellertid påminna oss 18:de punktens behandling, så synes det nogsamt, huru föga grundadt ett sådant påstående är. Der hafva vi nästan enhälligt gått in på att underkasta oss öfningar från skolåldern till beväringstiden, en tid af ej mindre än 13 år; och jag frågar om ej ett sådant beslut bevisar någon häg och vilja att deltaga i landets försvar. Men hvad gäller i sjelfva verket striden emellan anhängarne af Utskottets förslag och dem som påyrkat återremiss? Jo, striden gäller egentligen i hvad mån ändamålets vinnande påkallar penningeuppoffringar. Ena sidan vill göra kostnaden för utbildning i det militära yrket liten, den andra vill hafva den

stor, mycket stor. Men jag tror, att denna sidans anhängare lägga alltför mycken vikt vid militärlyxen, vid parader och störläger; icke besinnande, att dessa för försvaret dock äro mindre väsentliga. Min åsigt är den, att landets viktigaste intressen bäst bevakas genom ett så billigt ordnande af försvarsväsendet, som möjligt är; ty hvad vinna vi i sjelfva verket för styrka och motståndskraft under kriget, om vi i fredens dagar utarmat folket genom upprätthållandet af ett öfvermåttan dyrbart försvar? Och som särskildt under närvarande förhållanden alla möjliga besparingar äro af högsta nöd, så yrkar jag återremiss af denna punkt, helst som Utskottet derigenom blir satt i tillfälle att sätta punkten i sammanhang med en omarbetning af den tredje punkten, hvilken ju äfven blifvit återremitterad för besparings vinnande i kostnaderna för militärväsendet. Ingen Svensk man — jag är derom viss — vill undandraga sig uppoffringar, derest sådana för landets försvar äro nödiga; och jag upprepar att bästa beviset härpå ligger i det beslut, hvarigenom vi åtagit oss 13 års öfningar i stället för de 30 dagars, som man i denna punkt föreslagit oss. Och jag tror att resultatet af de förra dock torde blifva något större, än allt hvad man med skäl kan vänta sig af de sednare. Det är af högsta vikt, att denna punkt i sammanhang med den tredje omarbetas på ett sådant sätt, att sedermera båda kunna på en gång blifva af Kammaren antagna.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag föreställer mig, att ingen i denna Kammare vill sätta i tvifvelsmål, att icke Svenska Folket vill försvara sitt oberoende; men hvad man deremot har någon anledning att betvifla, det är, huruvida man i allmänhet vill underkasta sig de uppoffringar, som äro nödvändiga för åstadkommandet af ett starkt och väl ordnadt försvar. Man måste likväl i detta hänseende erinra sig, att frågan här ej gäller, att den ena samhällsklassen skall göra den andra en present af den för militäröfningarne nödiga tid och kostnad, utan att alla medborgare skola göra landet en gemensam fosterländsk gåfva för sådant ändamål.

Man har nu hufvudsakligen på tvenne skäl totat sitt yrkande om återremiss af denna punkt. Man har först och främst motsatt sig all utsträckning af beväringsofningarne annat än i sammanhang med indelningsverkets borttagande. Jag beklagar högeligen, om man skulle uppskjuta sitt beslut i den förstberörda frågan och låta en så viktig angelägenhet ligga nere, intilldess en omreglering af indelningsverket med alla dess omgångar, all dess tidsutdrägt hunnit genomföras; och jag fruktar, att man skulle få föga anledning att glädja sig öfver ett sådant beslut, om fienden under tiden begagnade tillfället till ett anfall. Att frågan skulle undanskjutas, derföre att prygelstraffet ännu ej blifvit bortskaffadt, är en invändning af så underordnad betydelse och i den frågans nuvarande ställning så föga befogad, att jag på dess bemötande ej vill spilla några ord. Men det andra inkastet, som, efter hvad jag nyss nämnt, i hufvudsaken rigtats emot Utskottets förslag, vill jag deremot söka bemöta, helst som jag tror det vara synnerligen viktigt, att ej den fördomen må inrota sig i allmänna omdömet, att den öfning, som de frivillige skarpskyttarne erhålla, kan ersätta beväringsexercisen. För min del är jag öfvertygad om motsatsen. Jag är numera ej militär ex professo, men har deremot äran att vara chef för en af Stockholms skarpskyttbataljoner. Den erfarenhet jag sålunda

förvärfvat, har ingifvit mig en välgrundad aktning för den fosterlandskänsla och det oegennyttiga nit, som lifvar de frivillige; och jag kan med de vunna resultatet för ögonen ej heller underskatta den militära utbildning, som de på kort tid förskaffat sig. Men jag tror å andra sidan, att man invaggas sig i en bedräglig och farlig villa, om man vill grunda försvaret uteslutande på detta element eller för dess utbildning bortkasta andra, mera reguliera öfningar.

Antager man — hvad jag tror, att man på grund af all erfarenhet måste göra — 60 dagar såsom det minimum, under hvilket erforderlig skicklighet i vapens bruk kan meddelas, och är man således ense om, att denna tids öfningar måste af folket utgöras, så reduceras sig tvistefrågan dertill, hurrvida det sätt Utskottet föreslagit må föredragas framför öfningarnes bibringande på spridda tider eller genom det frivilliga skarpskytteväsendet? Flere af de föregående talarne hafva antagit det sednare sättet böra blifva mindre betungande. Men jag kan sannerligen ej begripa, hvad ekonomisk eller militärisk vinst man kan vänta sig af öfningarnes splittrande i otaliga delar, eller hvarföre 60 dagars exercis skall blifva mindre betungande, då den utgöres i många omgångar än då den fördelas i de föreslagna trenne. Skarpskytteöfningarne ega nu gemenskap rum om aftnarne, sedan medlemmarne äro fria från sina dagliga samsällningar — under befäl som till största delen sjelft tillhör de borgerliga yrkena, och således har föga mera tid än truppen att egna åt sin militäriska utbildning. De fortgå 3, 4 till 6 månader om året. Huru kan man nu inbilla sig, att dessa öfningar kunna medföra samma resultat, som ett i 30 dagar oafbrutet fortsatt beväringmöte? Det är uppenbarligen alldeles omöjligt. Dessutom tror jag alls icke, att det är skarpskyttekorpsernas uppgift att meddela folket dess första militära daning. Skarpskytterörelsen afses, efter min tanke, att bilda en krigsduglig och kraftig kärna i landstormen, som derföre också bör ordnas på fullkomligt folklig grund, så att den t. ex. bör få utse sitt befäl åtminstone till bataljonschefs-graden. Inom landstormen har den frivillige skarpskytten sitt rätta verksamhetsfält, och dess utbildning är den väg, som skarpskytterörelsen numera torde böra inslå.

Då man detta oakadt förmenat, att skarpskyttekorpserna skulle meddela erforderlig skicklighet i vapens bruk, så har man stödt sig på exemplet från Stockholm och Göteborg. Det är likväl tydligt, att dessa större samhällen erbjuda stora företräden i afseende på lättheten att sammankomma, äfvensom i fråga om anskaffandet af skickligt befäl, god utrustning m. m. sådant. Men i vår glest befolkade landsort, med dess mindre materiella resurser, gestaltar sig förhållandet helt annorlunda; och man torde der icke kunna uppleta rätt många skarpskytteföreningar, som ens i någon mån motsvara den öfverspända tillit, man här tyckes hysa om deras utveckling och betydelse. Ingen med sakkännedom kan således påstå, att landsortens skarpskytteföreningar kunna i någon väsentligare mån bidraga till landets försvar i farans stund: och just emedan jag inser detta och på samma gång nitälskar för landets trygghet och oberoende, så röstar jag för bifall till Utskottets Utlåtande i denna punkt.

Herr Friherre Gripenstedt: Ehuru jag för min del icke skulle tveka att bifalla Utskottets förslag i förevarande punkt, emedan jag anser den föreslagna öfningstiden icke öfverstiga hvad som nödvändigt erfordras för att bereda nödig fasthet åt det försvar, man af beväringmanskapet påräknar, så vill jag likväl icke motsätta mig den återremiss, som på grund af flera uppgifna skäl nästan allmänt blifvit påyrkad. Men åtskilliga af de satser, som här blifvit framställda, äfvensom sjelfva uppfattningen af ämnet i sin helhet, sådan den under öfverläggningen ofta uppenbarat sig, äro af den beskaffenhet, att jag icke anser mig böra bibehålla en tystnad, som skulle kunna tolkas såsom ett gillande af dessa satser eller som ett instämmande i en dylik uppfattning.

Med sorgbundet sinne och med en känsla af dystra aningar har jag nemligen under detta viktiga ärendes fortgående behandling funnit, att här ej sällan visat sig ett, efter mitt begrepp, allt för stort begär att i främsta rummet tänka på sina egna intressen och att, än på det ena, än på det andra sättet, söka undandraga sig de uppoffringar och besvär, som alltid måste vara förbundna med ett ordnad försvarsverk, utan att man nog allvarligt besinnar, huruvida detta är förenligt med fäderneslandets väl. Och det är visserligen ej heller första gången, som sådant nu inträffar. Tvärtom har äfven förut samma ande oftast varit rådande. Så har t. ex., då fråga uppstått om att söka betrygga landets hutvudstad åtminstone för faran af en fiendtlig öfverrumpling, eller att göra denna i alla afseenden så viktiga punkt — sjelfva hjertat af samhället — till en fast stödjepunkt för vårt landtförsvar, man alltid bemött dessa förslag med inkast, att det icke är på det *döda* försvaret, utan på det *levvande*, eller på sjelfva stridskrafternas utbildning, som man måste rigta sina omsorger. Och när så fråga blir om denna det levvande försvarets utbildning, om den fasta stammens bibehållande vid oförminskadt antal eller det unga beväringmanskapets öfning, så att hos detsamma en verklig krigsduglighet måtte uppnås, så vill man lika litet höra talas om några uppoffringar för detta ändamål, utan man söker tvärtom, hvar och en på sitt håll, att vinna någon fördel eller att undandraga sig äfven de skyldigheter, man redan eger.

Då jag nu yttrar detta, hvilket icke är något annat än ett faktum, så ber jag emellertid att på samma gång få förklara, att jag dermed på intet sätt vill rigta en förebräelse mot någon för bristande fosterlandskärlek. Jag har dertill ingen rättighet, och jag är dessutom sjelf innerligen öfvertygad om, att hvar och en af oss alla är lifvad af en varm och upprigtig kärlek till fäderneslandet. Men man undskyller sig inför sitt eget samvete med allehanda föreställningar. Man anser, att ingen fara hotar oss; man hoppas, att ingen skada skall inträffa; det har ju gått väl hittills och det skall nog gå bra äfven framdeles, blott man i sitt förhållande till andra magter går stillsamt och förståndigt till väga. Sådana äro, om jag ej misstager mig, ungefärligen de tankar, hvarmed man lugnar sin oro, om någon sådan skulle uppstå, och hvarmed man försvarar sin overksamhet eller bemantlar sina enskilda intressen. Men, mine Herrar! det går ej an, att endast lita på förhoppningar. Det är godt och väl, att man bör föra en stilla och återhållsam politik, och ingen kan gilla en sådan högre än jag. Jag har verkligen rätt att fritaga mig från all bö-

jelse för någon äfventyrlighetspolitik, och jag vågar säga, att tider hafva funnits, då jag beseglat mina ord med mina handlingar, hvarjemte jag får förklara, att äfven för framtiden jag alltid skall, så långt jag förmår och så långt min verksamhet sträcker sig, motsätta mig hvarje steg i en sådan rigtning. Men på samma gång måste jag också förklara, att jag skulle anse som den största olycka, i fall vi någonsin skulle befinna oss i den ställning, att vårt framtida öde vore beroende endast på lycka och tillfällighet eller på andras gunst och nåd.

Nej! vi måste hafva vårt öde i våra egna händer, äfven om dertill fordras uppoffringar — ja, stora uppoffringar. Och jag kan icke fatta den tanken, som jag med förundran här hört framskymta, att vi skulle kunna blifva likgiltige för vår framtid. Jag är icke ens säker på om detta verkligen kunde vara meningen; men om så var, måste detta yttrande hafva tillkommit af förhastande. Eller skulle någon kunna vara nöjd med att dela Polens öde? — Ett land och folk, som knappast har namnet kvar af sin tillvaro! — Ve de besegrade! — O nej! blotta föreställningen af ett tillstånd, der vår frihet och sjelfständighet vore tillintetgjord, måste med afsky förvisas från hvarje Svenskt sinne. Eller skulle verkligen en tid kunna komma, då en annan vilja än vår egen skulle bestämma våra handlingar? — Då andra lagar än dem, vi sjelfva stiftat, skulle här tillämpas? Då kanske till och med ett annat språk, än vårt sköna, herrliga modersmål, skulle ljuda i våra bygder? — Då eu annan flagga, än den gamla, kära blå och gula, som ärorikt gjort sin rund kring Europa, skulle blåsa från våra fästen? —

Nej! och tusen gånger nej! — Vi ega ju ett land, som vi ärft af våra fäder, och som vi skola öfverlemna åt våra barn, ett land, som ingen med lifvet skall taga ifrån oss och som vi aldrig skola lemna värlöst. Då den store skalden på andra sidan Bottenhafvet i det *förlorade* systerlandet, på vårt eget, sköna tungomål med hänförelse utropar: "Vårt land, vårt land, vårt fosterland!" så finnes det säkerligen icke ett enda Svenskt hjerta, der ej en samljudande sträng kommer i dallring; och låtom oss derföre också här om vårt, "de tusen sjöars land" tillägga liksom han:

"Var för din fattigdom ej skyggt,
Var fritt, var gladt, var tryggt."

Men för att vara *trygg*, måste man vara *beredd*, och för att vara *beredd*, måste man i tid vidtaga sina åtgärder, ty i farans stund är det för sent. Må vi derföre allvarligt besinna hvad som erfordras för att fast betrygga vår frihet och sjelfständighet, och må vi begagna fredens, lugnets och välgångens dagar för att ordna det, som för ett sådant ändamål är nödvändigt. Och må man icke heller invagga sig i den föreställning, att detta *kan* ske utan uppoffringar och ansträngningar. Med ett särdeles stort nöje har jag nyss hört den siste värde talaren, hvars insigt och erfarenhet i hvad som rörer skarpskytteväsendet icke lär kunna bestridas, öppet och oförstådligt, såsom det höfves en Svensk man, tillkännagifva, att den öfning och militäriska bildning, som på detta sätt kan uppnås, ingalunda är tillräcklig — aldra minst på landsbygden — för att ersätta den regelbundna och lagstadgade öfning, som blifvit af Utskottet föreslagen, och som är nödvändig för att bibringa vårt beväringmanskap den fär-

dighet, sammanhållning och disciplin, som ovilkorligen erfordras, för att med något hopp om framgång möta en krigsbildad fiende.

Det har varit för mig ett behof och en pligt att utfala dessa åsigt, och jag tillåter mig derjemte att lägga Utskottet varmt på hjertat, att det icke må låta den i sig sjelf aktningsvärda böjelsen för hushållning och sparsamhet, som här haft så många ifrige målsmän, undanskymma det ännu högre och viktigare syftsmål, som vi alla fast och beslutsamt måste eftersträfvat, och för hvilket vi alla måste vara villige att underkasta oss de nödvändiga uppoffringarne, nemligen fäderneslandets trygghet och oberoende.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har begärt ordet i anledning af den siste talarens yttrande, att man icke skulle vilja våga något för landets försvar. Vi hafva dock såväl genom redan gifna anslag som genom detta Betänkande visat, både att vi vilja försvara oss och att vi vilja våga något derför; men hvad vi icke vilja, det är den militärläxa, som hittills varit rådande. Jag har med dessa ord velat nedlägga min protest mot den siste talarens påstående, att Svenska Folket icke vill lemna något till sitt försvar. Nu under lugnaste freden åtgår öfver 22,000,000 R:dr årligen för landets försvar.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Sedan Herr Talmannens proposition dels på bifall till Utskottets förslag och dels på detsamma återförvisning till Utskottet blifvit med ja och nej besvarade, samt votering mellan dessa meningar begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsverkets ordnande tillstyrkt i nittonde punkten af dess Utlåtande N:o 2,
röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är den ifrågavarande punkten till Utskottet återförvisad.

Den härefter i grundlagsenlig ordning verkställda omröstningen utvisade, att 56 ledamöter röstat ja samt 100 nej, i följd hvaraf föresvarande förslag blifvit till Utskottets förnyade handläggning återförvisadt.

Punkten 20 (sid. 30).

Herr Kolmodin: Jag är tacksam mot Utskottet för den omsorg om Gotlands försvar, som påtagligen ligger till grund för dess förslag, och jag är äfven tacksam, derfore att detta förslag antyder, att Gotlands försvar för framtiden bör ordnas på de grunder, med hvilka befolkningen numera hunnit blifva förtrogen och hvilka efter min uppfattning öns läge betingar. Jag är en varm vän af folkbeväpningen. Detta kan synas underligt, då jag endast sett den i så skröpliga former som den Gotländska beväringens; men jag har dock trots bristerna alltid ansett den vara mäktig af den utveckling, att den kan, långt mer än hvarje annat försvarssystem, blifva för Gotland betryggande. Det har blifvit en jargon att klandra Gotlands nationalbeväring. Den är ännu sådan som då den 1811 bildades. Den har, såsom så mycket annat, ej hållit jemna steg med de

sista tidernas militäriska utveckling; men derföre må man hvarken utskratta eller utdöma den. Jag är derföre glad att Utskottet gjort en sådan antydan som den nyss nämnda.

Då frågans vidare behandling nu skall till Kongl. Maj:st öfverlemnas, tager jag mig friheten påpeka en omständighet, som icke bör lemnas ur sigte. Det finnes på Gotland 260 båtsmän, hvilka man nu som bäst håller på att förvandla till jägare. Jag tror att man gjorde vida bättre i att helt enkelt indraga dem; ty genom den lindring i rotebesvär, som härigenom bereddes befolkningen, kunde den sättas i stånd att åtaga sig den tillökning i vapenöfningar, hvarigenom ensamt kan vinnas ett kraftigt försvarsväsende af den beskaffenhet, som Herr Ericson i sin reservation åsyftar. Det kan visserligen hända, att i följd af öns läge dess befolkning det oaktadt, såsom Utskottet förmenar, kan komma att tagas mera i anspråk än andra orters i och för lokalförsvaret, och är det så, att det för betryggandet af föreningen med Sverige oundgängligen behöfves, så får det gå. Befolkningen är i första rummet Svensk och blott i andra Gotländsk.

Utskottet antyder såsom en fördel, att beväringen icke må kunna kommenderas utom öns gränser. Men jag ber att man icke må uppskatta denna fördel alltför högt; ty huru skulle ett anfallskrig mot Sverige (och om andra krig talar jag ej), gestalta sig, om man skulle kunna kommendera Gotlands nationalbeväring utom öns område. Blir det krig i Norden, är Gotlands nationalbeväring troligen den första afdelning af Svenska krigsmagten, som måste upptaga striden. Jag beklagar icke Gotlands befolkning, om den för åstadkommandet af ett ändamålsenligt försvarsväsende får underkasta sig strängare öfningar, jag blott vågar uttala det hopp, att Regeringen och hela det öfriga landet dervid skola understödja oss så, att vårt försvar, utan befolkningens onödiga betungande, må blifva kraftigt, tidsenligt och sådant att det försäkrar oss om att äfven framdeles få tillhöra det kära fäderneslandet.

Herr von Troil: Då den föregående talaren icke framställt något yrkande, kunde jag icke hafva behöft begära ordet för att tillstyrka bifall till Utskottets förslag. Jag ber dock att få tillkännagifva, att alla Utskottets ledamöter uppfattat frågan om Gotlands försvar på samma sätt som nämnde talare. De hafva nemligen ansett Gotland utgöra en dyrbar perla i Sveriges krona, på hvars försvar man tidigt bör vara betänkt. Det har för Utskottet varit klart, att, om en fiende anfaller vårt land, måste Gotland i första rummet sjelft vara beredt på sitt försvar. Utskottet har derföre ansett sig böra tillägga ett ord derom, att Gotlands befolkning icke skulle kunna kommenderas utom öns område; och detta kan icke gerna anses innebära något för befolkningen förnärmande.

Hvad angår de omnämnde 260 båtsmännen, så har Utskottet ansett, att af dem borde bildas en stamtrupp till förstärkning af den redan befintliga.

Utskottet har slutligen ansett, att ordnandet af Gotlands försvar borde till Kongl. Maj:st öfverlemnas, och Utskottet har genom den gjorda framställningen velat visa, att det icke glömt denna viktiga ö.

Herr Hierta: Vid början af pröfningen utaf detta Betänkande anmärkte jag, att Utskottet icke närmare undersökt och yttrat sig öfver Herr Ridderstads och Herr Uhls motioner i ämnet. Jag vill icke upprepa hvad jag då yttrade, helst min mening icke är att motsätta mig bifall till den föredragna punkten. Jag skulle dock önska, att, i sammanhang med den stora planen till nationalförsvarets ordnande, man måtte sättas i tillfälle att få kännedom om huru med Gotlands nationalbeväpning sig förhåller. Otvifvelaktigt är, att en tid funnits, då man å Gotland ansett det system, som der följdes, vara det bästa för den orten; och jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet har erkänt möjligheten af folkbeväpningens företräde, då Utskottet förutsatt möjligheten af att Kongl. Maj:t skulle finna hvad Utskottet för det öfriga landet föreslagit icke vara för Gotland tillämpligt. Om Kongl. Maj:t skulle anse den nuvarande nationalbeväpningen vara ändamålsenlig för Gotland, förstår jag ej hvarföre icke hvad som vore det bästa för Gotland, äfven skulle vara det för hela Sverige. Det finnes visserligen ett ordspråk, som säger, att hvad som är bra för skomakaren icke duger för skräddaren, men jag tror att detta icke kan tillämpas på särskilda provinser i ett land.

Jag tillstyrker bifall till ifrågavarande punkt.

Herr Bergman: På samma gång jag anhåller om bifall till denna punkt, får jag, såsom Gotlänning, uttala några ord, först af tacksamhet och sedan af förhoppning. Jag hembär min tacksamhet åt Utskottet, som egnat särskild uppmärksamhet åt den lilla öprovinzen, hvilken är så föga betydande i anseende till sin areal, sin folkmängd, sina nuvarande materiella tillgångar; men som dock icke är obetydande i militäriskt och politiskt hänseende i följd af sitt läge, och möjligen äfven på grund af de stora anlag, som ännu ligga slumrande i dess jord, betydande äfven dertföre, att den stora, viktiga sak, som nu sysselsätter oss, redan uti mer än femtio år varit der, efter lokala omständigheter, efter råd och lägenhet realiserad.

Hvad beträffar den af Herr Hierta uttalade åsigt, att organisationen af Gotlands nationalbeväpning kanske borde tjena till förebild för det öfriga landet, så anser jag mig här böra meddela, att, enligt min och fleres åsigt, stora brister för närvarande vidlåda nämnda organisation. Bland dessa brister må här kortligen nämnas: Infanteriets underbefäl har för liten öfning. Officerarne der hafva vida sämre löneförmåner än vid regementena å fastlandet, hvaraf följden är, att de bättre anlagen helst söka sig anställning här å fastlandet. Gotlands beväring saknar beklagligen en stamtrupp samt tidsenliga gevär och kanoner. Äfven saknas tält — en sak så viktig för att vänja truppen vid de strapatser, som åtfölja ett verkligt lägerlif och dermed sammanhängande större gemensamma öfningar, i stället för de små och inskränkta kompanimötena. Dessutom har man vid några tillfällen tyckt sig märka en viss likgiltighet och förgätenhet å vederbörande statsdepartements sida för öns militära behof oakadt erinringar i ämnet från militärbefälhafvaren på ön. — Men härom vill jag nu ej vidlyftigt utbreda mig — jag öfvergår i stället till att lifligt och ödmjukt uttala några ord af förhoppning, att nemligen Regering och Riksdag ville med oafätlig omsorg och huldhet omfatta den lilla aflägsna

provinsen och sålunda ynnestfullt tillmötesgå, uppmuntra och stärka den Gotländska befolkningens håg för vapenöfning, den villighet, den under mer än ett halft århundrade hos denna befolkning bepröfvade beredvillighet, att, oaktadt ganska kännbara uppoffringar, vilja efter sin bästa förmåga och i allt hvad på den ankommit göra sig skicklig att värna hus och hem och dermed ådagalägga sin kärlek och trohet till moderlandet. På Gotland är det en varm öfvertygelse, att provinsens odling, trygghet och lycka ej kan bestå och blomstra, om den icke får bära de kära Svenska färgerna.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad; och Utskottets förslag bifölls.

Sammanträdet upplöstes kl. $\frac{1}{2}$ 4 för att åter fortsättas

Kl. 6 e. m.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor m. m.

I ordningen förekom nu:

Punkten 21 (sid. 31.)

Bifölls.

Punkten 22 (sid. 31.)

Härunder yttrade

Herr Rosenberg: Jag tror icke, att vi kunna bifalla denna punkt, då vi återremitterat så många af de föregående, hvarföre jag yrkar återremiss äfven af denna.

Vidare anfördes ej; och punkten återförvisades.

§ 4.

Förekom till handläggning ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 66, i anledning af Rikets Ständers år 1866 församlade Revisorers berättelse angående granskning af Statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1864.

Utskottets hemställanden under

1—10 §§.

Bifölls.

§ 11.

Härvid yttrade

Herr Ahlgren: Jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att, på sätt upplyses af Kongl. Göta Hofrätts i saken afgifna underdåniga förklaring, införd i 1866 års revisionsberättelse pag. 316, vid ifrågavarande npphandlingsauktion icke ifrågasattes, att bestyren med vedleveransen och eldningen inom Hofrättens lokaler skulle vara förenade. Detta sednare

å ligger nemligen Hofrättens vaktbetjening att fullgöra samt är helt och hållet oberoende af vedleveransen. Ingen anmälde sig till täflan med vaktbetjeningen i fråga om leverans af veden. Under sådana förhållanden samt enär någon anledning att förkasta anbudet å veden, hvarom närmare upplyses i nyss åberopade underdåniga förklaring, icke var för handen, anser jag någon sådan skrifvelse, som den Utskottet föreslagit, icke vara af behovet påkallad, så mycket mindre som, om vi se på de uppgifter tabellen till Revisorernes berättelser utvisar, vi skola finna, att utgifterna i expensmedel i Kongl. Göta Hofrätt för året icke på långt när uppgått till så högt belopp som för Kongl. Svea Hofrätt. Jag föreslår af nu angifna skäl, att Utskottets hemställan må läggas till handlingarne.

Herr Rosenberg: Jag beklagar, att jag icke för tillfället är tillräckligt dokumenterad och försedd med det auktionsprotokoll, hvarom här nu är fråga; men det kan jag försäkra, att förhållandet icke varit sådant, som en föregående talare onförmält. Auktionsprotokollet innehåller bestämdt, att vedlevereringen och eldningen i lokalerna för året skedde i ett utrop. Om jag icke minnes origtigt namn, så var det en vaktmästare Håkansson, som å egna och öfrige vaktmästares i Hofrätten vägnar vid auktionstillfället åtog sig dessa begge bestyr emot en ersättning i ett för allt af 1,000 R:dr. Blir jag ej trodd i detta fall, så kan jag från Statskontoret anskaffa auktionsprotokollet, hvilket icke blir så svårt. Denna sammanblandning af de båda bestyren är, enligt mitt förmenande, obehörig. Hvarje bonde i grannskapet af Jönköping, som har tillgång på skog, skulle kunnat åtaga sig vedleveransen för tilläfvventyrs långt billigare pris, än hvar till den nu uppgått, såvida han icke blifvit derifrån hindrad genom bestämmelsen, att leverantören tillika skulle elda rummen, hvilket han, såsom afläget boende, icke kunnat verkställa. Då nu härtill kommer, att kostnaden för ved till Göta Hofrätt under revisionsåret, ehuru denna Hofrätt ligger uti en företrädesvis god vedort, varit vida större än i någon af de andra Hofrätterna, så finner jag för min del allt skäl, att anmärkningen måtte kvarstå, hvadan jag ock vill bifalla Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Rosenberg och har inom Utskottet sett anmärkningen och gillat den. Göta Hofrätt har uti öfver anmärkningen infordradt och afgifvet utlåtande sagt, att förhållandet icke varit sådant, som Revisorerne anmärkt; men de för Utskottet förevisade handlingar och räkenskaper hafva ådagalagt motsatsen. Äfven jag bifaller af sådan anledning Utskottets förslag.

Herr Hessle: Det förefaller mig besynnerligt, att just detta embetsverk, eller Göta Hofrätt, blifvit här företrädesvis utpekadt. Af de tabeller, som åtfölja revisionsberättelsen, erfares, att kostnaderna för expenser inom Svea Hofrätt uppgått till 1,500 R:dr mera än i Göta Hofrätt, och detta oaktadt dessa Hofrätter äro lika stora. För öfrigt vill jag fästa anmärkarnes uppmärksamhet deruppå, att så kallade hofrättsposter eller vaktmästare inom Hofrätterna äro icke till för städning och upppassning, utan så att säga en sorts tjänstemän, som dels verkställa kallelse m. m. och

dels tillhandagå rättssökande med upplysningar. Att hugga ved tillhör icke hofrättsvaktmästarne, hvilka det endast åligger att hafva tillsyn deröfver, att det blir ordentligen eldadt och städadt i lokalerna. Genom att nu hafva förenat bestyren med vedleveransen och eldningen hafva kostnaderna blifvit mindre, än de eljest skulle blifvit. Icke något embetsverk har i allmänhet hushållat så väl med sina expensmedel som Göta Hofrätt, och då måste det för detta embetsverk vara påkostande att blifva utsatt för dylika anmärkningar.

Herr O. B. Olsson: Jag kan för min del icke instämma uti siste talarens yttrande, att Göta Hofrätt skulle på något sätt blifvit utpekad för den lilla anmärkning, den låtit komma sig till last. För öfrigt vill jag nämna, att den, som behöfver en tillrättavising, äfven bör få den. Det förhållande, Herrar Rosenberg och Ifvarsson omförmält, kan äfven jag vitsorda; och jag har äfven af revisionsberättelsen förnummit, att det vid det af Göta Hofrätt verkställda veduppköp gått så till, att man stadgat, att veden skulle af säljaren huggas och sågas. Ett sådant stadgande finner jag vara anmärkningsvärdt och derjemte ganska besvärligt för säljaren att fullgöra.

Herr Rosenberg: Jag är icke så ömsinnad utaf mig, att jag, för det en anmärkning angår en embetsmyndighet, som jag närmare känner eller till hvilken jag möjligen kan stå i något förhållande, tager så illa vid mig. Vi hafva förut utpekadt, om jag får begagna detta uttryck, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Christianstads län, för det han låtit på Statsverkets bekostnad trycka debetsedlar, oaktadt häradsskrifvaren eger uppbara lösen för dessa, äfvensom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län, för det han på samma sätt låtit trycka sina utslag i skuldfördringsmål. Här är dessutom icke fråga om hvad den ärade talaren tror, utan här är ett faktum, att vedköp och eldning gått i ett utrop och att derutaf onödigtvis försakats högre pris på veden för Hofrätten i Jönköping än för Hofrätterna i Stockholm och Christianstad. Hvilket embetsverk som helst, som *rättvisligen* drabbas af en anmärkning, må taga den till godo, och Revisorernes pligt är, efter min uppfattning, att anmärka hvad som är anmärkningsvärdt, utan allt anseende till personen eller embetsverket.

Herr Pehr Ericsson: Vid ifrågavarande statsrevision ådagalades verkligen det förhållande, hvarom Utskottet i detta Utlåtande gjort anmälan; hvarförutan det utreddes, att åliggandet att hålla lokalerna varma och eldade i Svea och Skånska Hofrätterna tillhöra vaktbetjeningen, och samma åliggande måtte väl åligga vaktmästarne i Göta Hofrätt.

Öfverläggningen var slutad; och Utskottets hemställen under denna § bifölls.

§ 12 bifölls.

§ 13 lades till handlingarne.

§ 5.

§ 5.

Föredrogs änyo Lag-Utskottets Utlåtande N:o 59, i anledning af väckta motioner, dels af Herr L. J. Hierta om civiläktenskapets vidare utsträckning, och dels af Herr A. W. Uhr om ändring af de lagrum, som för underlåtenhet att begagna dop eller nattvard stadga påföljder i verldsligt afseende.

Härvid förekom först *Utskottets förra hemställan* (sid. 4), i anledning hvaraf yttrade:

Herr Hierta: Jag har begärt ordet, dels för att komplimentera Utskottet för den utredning det lemmat öfver min motion och för den omsorg det haft, för att besvara densamma, dels ock för att erinra derom, att, då motionen af mig väcktes, jag tillkännagaf, att det skett på uppmaning af ett härstädes befintligt religiöst samfund, hvilket väl ännu ej fått enskild kyrka, men dock ausåg såsom ett tvång för ledamöterna deraf att vid äktenskaps ingående begagna vårt Lutherska vigselformulär. Utskottet har så besvarat de framställningar, jag i min motion gjort:

Utskottet, som tillika får erinra, att de olägenheter, hvilka hittills förekommit, då fråga om presterlig åtgärd vid äktenskapsförbindelser med så kallade dissenters uppstått, snarare härleder sig från *svårigheten att erhålla kyrklig vigning, än orillighet att mottaga* sådan, men att dessa svårigheter nu till största delen äro undanröjda genom det af motionären åberopade Kongl. brefvet den 12 April 1861 — har härmed antydt de grunder, på hvilka Utskottet stödjer sitt antagande:

att icke något verkligt behof ibland evangelisk-lutherska kyrkans be-
kännare påkallar det så kallade civiläktenskapets inrymmande i vår lag;

att icke heller något hittills känt, i riket tillåtet främmande religions-
samfund hyser sådan uppfattning om vigfels betydelse eller om det inom Svenska kyrkan begagnade vigselformulärs förkastlighet, att skyldigheten för sådant samfunds medlemmar att, då de ingå äktenskap med den rena evangeliska lärans bekännare, låta viga sig efter nämnda formulär innebär något samvetstvång; och

att ännu mindre de, som affallit från den rena evangeliska läran, men likväl icke ingått i något här i riket tillåtet religionssamfund, utan enligt lag äro att betrakta såsom ännu tillhörande Svenska kyrkan, kunna vara besvärade af hennes vigselordning eller för densammas upphäfvande hafva att förete skäl, hvilka i sjelfva verket förtjena uppmärksamhet.“

Med anledning häraf får jag hänvisa till första sidan af Utlåtandet, hvarest finnes intagen en del af mitt förslag, så lydande: “att den genom Kongl. förordningen den 20 Januari 1863 mosaisk och kristen trosbekännare tillerkända rättighet att ingå äktenskap inför magistrat i stad eller inför kronfogde å landet måtte utsträckas till alla Svenska medborgare, som det föredraga, eller åtminstone till sådana, hvilka antingen tillhöra erkänt främmande religionssamfund, eller hvilka förete intyg från pastor i den statskyrkliga församling, hvartill sökanderne efter lag höra, att de framhärda i öfvertygelse, afvikande från Lutherska läran, ehuru de, enligt 14 § af Kongl. förordningen den 23 Oktober 1860, angående främ-

mande trosbekännare och deras religionsöfning ej ännu kunna anses från Svenska kyrkan skiljde, emedan de af en eller annan anledning icke blifvit i annat i riket tillåtet religionsamfund upptagne.“

Angående denna del af min motion har Utskottet, såsom det synes mig, icke yttrat sig. Jag betviflar visserligen, att någon påföljd af bifall till min motion vid denna riksdag skall vinnas; men något måste väl göras, och jag hemställer derföre, att hvad reservanten, Herr Rosenberg, föreslagit, åtminstone måtte antagas. Jag är fullt öfvertygad om, att denna fråga hädanefter skall tidt och ofta återkomma, intilldess den på något sätt varder lyckligen löst.

Herr Ribbing: Jag önskar att i afseende på förevarande fråga i största korthet pröfva, först huruvida några afgörande skäl finnas eller äro förebragta för de förändringar i nu gällande stadganden om sättet för ingående af äktenskap, hvilka Herr Hiertas motion innehåller.

Åberopande hvad Utskottets Utåtande innehåller, vill jag i allmänhet påminna, att icke någon kristen sekt mig veterligen finnes, som förnekar, att äktenskapet skall och kan stadfästas genom religiös ceremoni, samt vidare att de religiösa ceremonier, med hvilka äktenskapet hos oss ingås, och formuläret derför icke äro sådana, att i dem någon anledning rimligen kan upplettas till att bifalla motionen, emedan ingenting ingår i dessa ceremonier och detta formulär, som rör så enskilda punkter af trosbekännelsen, att det inkommer på hvad som i denna är olika hos särskilda kyrkor. Går man in i detaljerna och betraktar frågan med hänsyn till de kontrahenter, som vid giftermål mellan kristne kunna förekomma, så lärer väl för det första icke någon tvekan hos dem kunna uppstå att vigas enligt det lutherska formuläret, som äro Lutheraner. Tillhöra åter båda ett främmande religionsamfund, så få de, enligt gällande lag, ingå äktenskapet enligt det formulär och på det sätt, som för deras kyrka är gällande, utan att Staten dervid ingriper, och någon begäran om ändring häri eller införande af civiläktenskap har, så vidt jag vet, ej från de främmande religionsamfundet försports. Om, för det tredje, den ene kontrahenten tillhör vår statskyrka, men den andre en annan bekännelse, så stadgas, att de skola vigas af luthersk prest. Här ligger det nu visserligen inom möjlighetens gräns, att den kontrahent, som tillhör den främmande trosbekännelsen, skulle kunna känna samvetsskrupler af att vigas af Luthersk prest, såsom ock af en reservant blifvit anmärkt. Men, derest möjlighet medgifves, synes det mig, förrän man beslutar en förändring af *sådan* anledning, först böra tillses om möjligheten öfvergår till verklighet. Jag tror nemligen icke, att man bör ändra lagar förr, än ett verkligt behof af en sådan förändring visat sig. Men några klagomål i ifrågavarande hänseende hafva ännu ej låtit höra sig, och de synas mig, sanningen att säga, ej heller sannolika, då det förefaller mig otroligt, att den kontrahenten, som tillhör den främmande religionsbekännelsen, skall känna sig mycket besvärad att vigas af en Luthersk prest, då han eller hon icke känner sig besvärad att gifta sig med en Lutheran. Den enda kasus, som, utom de nu anförda, kan tänkas, är nu den, att kontrahenterna väl till namnet tillhöra statskyrkan, men icke tro på dess lära, så att de icke blifvit döpta eller begått nattvarden. Dermed låge visserligen i deras religiösa åsigt intet direkt hinder för att

förena sig vid äktenskaps ingående medelst religiös ceremoni, men väl ett indirekt, såvida vår gällande lag såsom ett nödvändigt villkor för att få gifta sig, stadgar begagnande af sakramenten. Är det nu *sådana* personer man afser, då man yrkar införande af civiläktenskap, så måste jag uttala den åsigt, att, då döpelsen och nattvarden utgöra tvenne af vår beaktelses fem hufvudstycken, den lagstiftande magten ej heller kan få vid lagars stiftande *förutsätta* omnämnda förhållande, eller att statskyrkan inom sitt sköte skall fortfarande ega dylika medlemmar, då frihet och rätt för dem finnes att bilda egna religionssamfund; icke heller bör den lagstiftande magten stifta sina lagar med afseende på ett sådant exceptionellt förhållande eller för att underlätta närvaron inom kyrkan af ett densamma försvagande och upplösande element. — Till de nu af mig nämnda möjliga kasus angående kontrahenternas ställning i religiöst hänseende, kan man visserligen lägga ännu en, såsom en annan reservant, Herr Rosenberg, gjort, den nemligen, att en person till följd af bristande kristendoms-kunskap icke kunnat admitteras till nattvarden, och af sådant skäl ej kunde erhålla vigsel. Att sådana personer funnits och finnas i Sverige, lär icke kunna förnekas, men dels äro de säkerligen ganska få, dels bör man kunna hoppas, att deras antal skall så småningom minskas och slutligen helt och hållet försvinna, i samma mån som folkupplysningen hinuer utveckla sig. Då jag, såsom sagdt, icke kan godkänna den sats, att man skall stifta lagar till förmån för sådana, som ej tro på lutherska kyrkans lära, men detta oaktadt icke vilja skilja sig från densamma, oaktadt det står dem öppet, så kan jag icke finna något fall, som utgör giltigt skäl att införa civiläktenskapet. Men redan att icke tillräckligt skäl finnes *för* är, enligt min tanke, ett tillräckligt skäl *emot*.

Dock finnas sådana äfven af positiv art, och en erinran derom är det *andra*, jag önskade framställa. Äktenskapet är en institution, hvars egentliga och innersta ändamål är af religiöst-sedlig art. Att det, då så är, instiftas genom en religiös akt, anser jag ej blott vara lämpligt och välbetänkt, utan jag anser jemväl, att dermed för makarne ställes en erinring om, att hvad de lofvat och den förening de ingått är af religiös helgd. Jag anser, säger jag, detta vara en lycka och en välsignelse, hvilken bör kunna välgörande inverka på äktenskapet både i dess början och fortsättning. Deremot fruktar jag, att det civila äktenskapets införande ganska lätt skulle kunna i opinionen närma äktenskapets betydelse till den af ett bolag, som när som helst kan ingås och upplösas. Uttryckligen erkänner jag emellertid lämpligheten af denna form för äktenskaps ingående såsom en nödfallsutväg, och alltså t. ex. mellan judar och medlemmar af vår statskyrka. Men då, enär båda kontrahenterne äro kristne, icke något nödfall förefinnes, finnes ej heller skäl till nödfallsutvägens antagande, alltså ej Herr Hiertas motion, hvadan jag yrkar bifall till hvad Utskottet i detta Utlåtande hemställt.

Herr *Hedengren* instämde med denne talare.

Herr Rosenberg: Jag ämnar ingalunda inlåta mig i någon diskussion om äktenskapets väsende, ty denna fråga är nog så länge och väl diskuterad inom Utskottet, att jag vet, att jag i denna del hyser samma åsigt som den nästföregående talaren; jag vet också, för att nyttja hans

uttryck, att den, som älskar Svenska kyrkan, ingalunda skyr för eller hyser några samvetsbetänkligheter för att börja sitt äktenskap med kyrklig vigsel, ja till och med den, som fäster ganska litet värde på kyrkan i öfrigt, men ännu står kvar deruti, lärer icke finna några betänkligheter vid mottagande af kyrkans välsignelse till sitt äktenskap.

Men det är ej om sådana den föreliggande frågan handlar. Det är icke för dessa en undantagslagstiftning i detta afseende erfordras. Detta tror jag mig hafva visat i min reservation, likasom att de, hvilka antingen tillhöra främmande kyrkosamfund eller ega laglig rätt att bilda sådana, icke behöfva vår kyrkolagstiftning, ty de ordna sina kyrkliga förhållanden själfva. Men Sverige eger inom sitt sköte icke så få medborgare, som ej kunna, enligt våra lagar, anses tillhöra någon kyrka, och långt ifrån att dessas antal, såsom den föregående talaren tyckes antaga, skulle minskas, är jag tvärtom af den åsigt, att detta antal är ifrån år betydligt tillväxer. Icke heller kan jag dela hans åsigt, att det är bristande kristendoms-kunskap, som förorsakar detta, så att det kan antagas bliwa afhulpet genom folkskolornas förökade verksamhet. Den ärade talaren erinrar sig nog, hurusom inom Utskottet uppgäfros personer på ingalunda låg bildningsgrad och vid temlig ålder, som dock aldrig blifvit konfirmerade eller någon gång begått Herrans heliga nattvard, och detta af helt andra orsaker än bristande kristendoms-kunskap. Dertill kommer nu baptisters barn, som alls icke blifvit hvarken döpta eller konfirmerade, men dels redan befinna sig uti och dels till allt större antal inträda i äktenskapsåldern. Hvad vill man göra med dessa? De tillhöra ingen kyrka. I hela nya testamentet skall ej kunna upptäckas ett spår af att någon utan att vara döpt helsades såsom broder eller syster i Christo, eller ansågs tillhöra församlingen, och lika litet finnes i vår Svenska kyrkoförfattning något erkännande af församlingsmedlemmar, som hvarken äro döpta eller hafva begått Herrans nattvard. Nu är det visst mycket lätt, att om sådana personer säga: vilja de icke underkasta sig kyrkans vigsel, så kunna de låta bli, vi behöfva icke ändra våra lagar för deras skull. Ja, mine Herrar, vore saken dermed hulpen, så skulle jag säga alldeles detsamma. Men då vår kyrkolag bjuder, att icke ens trolofning må ega rum emellan personer, som ej begått Herrans nattvard, så undrar jag, huru det då skall gå med vigseln, och jag undrar hvilken Statskyrkans prest som skulle anse sig berättigad sammanviga personer, hvilka icke tillhöra något kristligt kyrkosamfund.

Hvad är nu att göra? Skall samhället medgifva och genom sin lagstiftning indirekt befördra osedligheten? Detta lärer ingen vilja försvara, och jag kan derföre icke finna någon annan utväg än att för dessa undantagsfall stifta sådana undantagslagar, att familjelifvet må befrämjas, barnauppfostran omhuldas och den genom lagar stadgade arfs- och gifträtten kunna äfven för dessa vara gällande. Då man för de äktenskapliga förhållandena mellan mosaiska trosbekännare och kristne stiftat extraordinär lag, så tror jag denna kunna och böra utsträckas äfven till nu ifrågavarande extraordinära fall, och det är derföre jag yrkar afslag på Utskottets Betänkande och bifall till min reservation, som finnes intagen på sjunde sidan, nemligen: att Riksdagen för sin del ville besluta, det Kongl. Maj:ts förordning af den 20 Januari 1863, angående äktenskap

emellan kristna och mosaiska trosbekännare, måtte gälla äfven för äktenskaps ingående mellan kontrahenter, af hvilka endera eller båda antingen icke äro genom dopet upptagne i Svenska kyrkan eller der icke blifvit af Herrans heliga nattvard delaktige.

Herr Magnus Svensson: Jag kan för min del icke bifalla hvad motionären eller reservanterne vid det nu föredragna Utlåtandet föreslagit, utan får jag förklara mig godkänna de åsigter, som Utskottet uttalat.

Herr Hierta: Det lärer väl icke vara värdt att opponera sig mot hvad Herr Ribbing nu yttrat, särdeles derom att det är nödvändigt, att äktenskapet i början af dess ingående skall helgas med någon religiös ceremoni; men jag hemställer, huruvida vårt vigselformulär är så beskafadt. Vigseln afser ej någon förbindande kraft i afseende på de civila rättigheter makarna få till hvarandra. För dessa rättigheters bestående kraft är tillräckligt, att föreningen makarne emellan sker i vittnens närvaro och med bådads samtycke. Den fråga, Utskottet i förevarande Utlåtande behandlat, afser en utsträckning i Svenska medborgares rättigheter derhän, att den, som af samvetstvång skulle anse sig förhindrad att medgifva vigsel efter vårt Lutherska vigselformulär, likväl må få träda i äktenskap. Gå vi tillbaka till våra heliga urkunder, så skola vi finna, att till och med våra första föräldrar Adam och Eva icke voro vigda, men det oaktadt måste de väl anses hafva utgjort ett äkta par.

För att visa, huru jag föranleddes till den framställning jag i min motion gjort, vill jag uppläsa några punkter af densamma.

“Till Regeringen ingafs i December 1862 en petition, undertecknad af flere än 4,000 personer i nyssnämnda betryckta ställning och innehållande begäran om mildring af flera samvetet besvärande stadganden i Kongl. förordningen den 23 Oktober 1860, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning; men derjemte uttryckande en önskan om införande af det så kallade civil-äktenskapet. Denna petition mötte ett fullkomligt afslag. Många arbetsduglige och fosterlandet innerligt tillgifne medborgare hafva sedan dess föredragit en frivillig landsflykt framför samvetstvångets ok.”

Denna del af motionen föranledde mig att framkomma med mitt förslag, alldenstund det syntes mig skola komma att tillskynda riket en stor och oersättlig förlust, om af en så obetydlig anledning idoge medborgare skulle nödgas att ötvergifva fäderneslandet. Man vet huru ömtalige en del personer äro, särdeles i sådana saker. Jag vill visserligen icke påstå, att det är rätt att vara så vekhjertad af sig, men det förekommer mig likväl, som skulle hvarje tvång emot äktenskapets ingående föranleda till osedlighet, och jag kan slutligen icke anse någon så stor skillnad förefinnas emellan afslutande af äktenskap mellan en kristen och en jude eller emellan en kristen och en annan trosbekännare, som icke fått tillstånd att bilda eget religionsamfund, att ju icke äktenskap må vara lika väl tillåtet emellan de sednare som emellan de förra. Jag skall emellertid nu i så måtto ändra mitt förut gjorda yrkande, att jag vill åberopa Herr Gegerfeldts, Utlåtandet bifogade reservation, och på denna grund anhåller jag om återremiss af Betänkandet.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Jag förenar mig med Herr Ribbing och önskar bifall till Utskottets hemställan angående nu ifrågasvarande motioner.

Herr Hedlund: Helst skulle jag hafva önskat bifall till Herr Hiertas motion, men då han sjelf afstått från yrkande härpå, vill jag förena mig med honom om antagande af Herr Gegerfelts reservation. Medan jag har ordet, torde det tillåtas mig antyda några moment i denna stora kulturfråga, en bland de många viktiga sådana frågor, hvilka vid denna riksdag förekommit.

Man har sagt, att ju längre civilisationen framskridit, på desto mer fri juridisk grund har frågan om äktenskapet blifvit ställd, och ju mera de juridiska banden blifvit lossade, desto större har sedligheten blifvit. I länder, der den katolska kyrkan är rådande, och der äktenskapet således, enligt dennas bekännelse, anses såsom ett sakrament, kan detsamma icke upplösas af annat än döden, så vida icke kyrkans öfverhufvud, Påfven, löser detta bekymmersamma band; men detta förorsakar naturligtvis stora kostnader, och sedan nu i en del af dessa länder de civila äktenskapen blifvit i lag stadgade, har man funnit dessa förbindelser medföra större båtnad för kontrahenterne, än då kyrkan lade sin hand på detsamma.

Med reformationen inträdde denna fråga i ett nytt skede, ty Luther hade den djerfheten att, fastän han såsom munk hade aflagt klosterlöftet, förena sig med Catharina von Bora, som likaledes, såsom nunna, aflagt samma löfte; något bevis finnes icke att deras förbund blifvit med presterlig vigsel besegladt, och antagligt är att så icke skedde, ty någon katolsk prest hade sannolikt aldrig vågat sammanviga ett dylikt par. Vi veta dock alla, att Luther var en man, som strängt höll på sedligheten. Vidare tillåter jag mig påpeka, att vi råka in på en hård inkonsequens, i fall vi medgifva det civila äktenskapet för kontrahenter, af hvilka den ena tillhör judisk och den andra kristen trosbekännelse, men förneka giltigheten af dylika äktenskap, då de ingås af kontrahenter, båda tillhörande samma troslära, eller mellan Lutheraner och medlemmar af särskilda sekter inom den kristna kyrkan. Om man antager, att ett civilt äktenskap är lagligt mellan kristne och icke kristne, så finner jag det vara särdeles svårt att försvara olagligheten af en sådan förbindelse mellan kristne eller mellan bekännare af samma tro. Om vi nu utgå från den synpunkt, att den ledande principen bör vara hvad som påkallas af förhållandenas natur, så är det icke omöjligt att bevisa, att i praktiskt hänseende de civila äktenskapen äro de gagneligaste, ty man känner, att fall ofta nog numera inträffa, der de kyrkliga banden af en eller annan orsak förvägras, derutaf följden åter blir, att sedligheten lider genom ingåendet af sådana förbindelser, som erkännas hvarken af kyrkan eller Staten. Jag tror således tiden vara inne att äfven här i Sverige införa det civila äktenskapet, d. v. s. att låta det få bero på kontrahenterne att välja, antingen de vilja anlita kyrkans tjänare eller civil myndighet för vigselns fullbordande. Då bandet blir detsamma, så består den egentliga skillnaden deruti, huruvida sportlerna skola tillfalla presten eller den civile tjänstemannen, men detta synes mig icke kunna utgöra någon giltig grund

mot civil-äktenskapets införande. — Om motionären icke sjelf afstått från sitt förslag, så skulle jag gerna vilja hafva hållit på detsamma, men nu finner jag mig föranlåten biträda Herr Gegerfelts reservation, under förhoppning att densamma måtte vinna Kammararens bifall.

Herr Lithner: Jag må erkänna, att jag för min del icke kan biträda något af de förslag, som här varit ifrågasatta, utan att jag gillar det slut, hvartill Utskottet kommit. Det är egentligen på det ömma ordet samvetstvång, som man grundat sina skäl för de afgifna förslagen, men mig förefaller det, som skulle alla de betänkligheter, hvilka man uppställt mot äktenskapets ingående på det af kyrkan stadgade sättet, icke förtjena namn af detta viktiga och betydelsefulla ord. Man kan dela de fall, då äktenskap ingås mellan kristne af olika trosbekännelse, i tvenne särskilda kategorier; den ena, då en medlem af den Lutherska kyrkan vill bygga äktenskap med en bekännare, som derifrån affallit, och hvilken då skulle tvingas att för äktenskapets fullbordande underkasta sig vigseln. I detta fall instämmer jag med den ärade representanten från Upsala och vill tillägga, att, om man härmed afser personer, som utgått från den Lutherska kyrkan på de sednare tiderna, utan att begagna sig af den dem numera medgifna rättigheten att bilda egna församlingar, jag, med den kännedom jag eger om tänkesättet hos dessa personer, tror mig med full säkerhet kunna påstå, att de i allmänhet äro så intoleranta, att äktenskap mellan en af dem och en medlem af Lutherska kyrkan, den de med afsky betrakta såsom den Babyloniska skökan, icke gerna kan komma i fråga under nuvarande förhållanden. Skulle åter hända att de blifva framdeles så toleranta, att de tillåta sig ingå dylika äktenskap, så är jag ock för visso öfvertygad derom, att de då icke heller anse såsom något samvetstvång, om äktenskapet börjar med bön, såsom vår Lutherska kyrka fordrar.

En talare har antydtt, att det civila äktenskapet vore en slags nödfallsåtgärd, tillkommen i de katholska länderna, hvarest äktenskapet betraktas såsom ett sakrament och därför är oupplösligt för hela lifvet, men då förhållandet alldeles icke är detsamma i de protestantiska länderna, och då våra lagar medgifva äktenskapsskilnad, der den finnes vara af behofvet påkallad, hemställer jag, huruvida det kan vara skäl att hos oss införa denna exotiska planta och plantera den i en god jordmån, der dess rötter svårligen kunna finna något fäste i det allmänna rättsmedvetandet. En värd representant från hufvudstaden har gått så långt tillbaka i tiden, att han åberopat exemplet af Adam och Eva och frågat huruvida dessa våra stamföräldrar icke må anses såsom ett äkta par, ehuru deras äktenskap icke var med vigsel besegladt? Hade han sagt, att de icke voro prestvigde, så hade han onökligen haft rätt, men den heliga urkunden förtäljer, att deras äktenskap instiftades af Herren Gud sjelf, som sade: "Varen fruktsamme och föröker eder", och detta är ock det ursprungliga vigselformuläret, som ännu i dag ingår uti det af vår kyrka begagnade. Samme talare har erinrat om den år 1862 till Regeringen afgifna petitionen med underskrift af flere tusende namn till erhållande af större friheter för dissenters. Jag hade önskat, att detta skäl ej blifvit här åberopadt, men då nu en gång så skett, så får jag nämna, att jag, som vid

denna tid vistades i hufvudstaden, då gick upp i Justitie-departementet för att taga denna petition i ögnasigte, för så vidt den angick den församling, der jag är kyrkoherde, och att jag då med förvåning märkte der intagna namn på af mig kända 10- å 12-åriga barn, samt att andra namn funnos två gånger antecknade, den ena gången synbarligen skrifna med samma flytande stil, som uppsatt rubriken å listan. Man torde förvåna sig häröfver, men jag står för hvad jag säger och derutaf bör man kunna finna, hvad vigt och betydelse en dylik petition bör tillerkännas. — Vidare har man sagt, att orsaken hvarföre många af medlemmarna i vår Lutherska kyrka föredraga en frivillig landsflykt i stället för att fortfarande bygga i det gamla fäderneslandet, är att söka i tvånget att underkasta sig vigsel vid ingående af äktenskap. Äfven i fråga härom torde jag få lemna några upplysningar, kanske icke alldeles oförtjenta af någon uppmärksamhet. Jag är nemligen prest i en församling, der många baptister finnas, och dock vet jag icke något enda exempel derpå, att, efter mitt tillträde till kyrkoherdebefattningen, någon der infödd funnit sitt samvete kränkt af att ingå äktenskapet efter det Lutherska vigselformuläret. Visserligen har en och annan byst tvifvel, huruvida det skulle från kyrkans sida vara dem lofgifvet att vigas utaf en statskyrkans prest, men då jag icke funnit något skäl att förvägra dem detta, hafva de med erkänsla och tacksamhet emottagit vigseln af den evangeliska kyrkans tjänare. Äfven har jag tillsport flere, som från denna ort utvandrat till Amerika, huruvida något slags religionstvång vore orsaken till deras beslut att utvandra, men de hafva på heder och samvete försäkrat, att de i detta fall icke hade något emot sitt fädernesland, men att Amerika, enligt deras tro, vore ett bättre land och lemnade dem rikligare ressurser för utkomsten, än hvad det gamla fosterlandet kunde erbjuda. — Ytterligare har man sagt, att äktenskapstvånget lägger hinder i vägen för sedligheten, eller rättare befordrar eller leder till osedlighet. Jag fruktar dock, att man härvid sammanblandar åtskilliga lösligt ingångna förbindelser med äktenskap; jag fruktar, att man här kallar för äktenskapshinder den seden att med helig åkallan begynna äktenskapet, och jag fruktar slutligen, i likhet med den ärade representanten från Upsala, att äktenskap, som ingås utan att vara af någon religiös akt besegladt, blir sådana lösa hjone-lag, som det går lika lätt att upplösa som ett vanligt bolag. Jag hemställer ock, huruvida man med skäl kan tro, att det finnes någon så samvetsöm person, som anser en bön af en Luthersk prest såsom ett samvetstvång, men som icke skulle finna sitt samvete mer såradt, i fall hans äktenskap afslutas inför verldslig myndighet, en magistratsperson eller en kronofogde? Jag kan för min del icke begripa en dylik samvetsömhet. Slutligen har man ock anfört Luthers exempel, för att af detta hemta stöd för nödvändigheten eller nyttan af att införa civiläktenskapet. Jag fruktar dock att man går väl långt, då man från enstaka utomordentliga förhållanden, som blifvit framtvingna af stora, verldshistoriska omstörtningar, söker grund och motiv för en lagstiftning, som, säge hvad man vill, ännu åtminstone icke är hos oss af behofvet påkallad, och dem, som i detta fall åberopat den allmänna opinionen, vill jag svara, att jag är öfvertygad derom, lika visst som jag här står, att införandet af det civila äktenskapet ingalunda skulle vinna bifall af vår allmoge. Tvingad, såsom den store reformatorn

var, att i detta fall såsom i allt bryta den katholska vidskepelsens band, ingick möjligen Luther sitt äktenskap utan katholsk kyrklig vigsel, men säkerligen började han icke detsamma utan bön och åkallan till den högste, samt utan någon religiös akt, och vi känna att han sedermera under fortgången af sitt verk fordrade äktenskapets beseglade genom presterlig hand, d. v. s. genom vigsel enligt kyrkans bruk och sed.

En ledamot af Utskottet, som nu reserverat sig mot Utlåtandet, har begärt bifall till sitt i reservationen framställda förslag, gående derpå ut, att civiläktenskapet måtte gälla äfven för sådana kontrahenter, "af hvilka endera eller båda antingen icke äro genom dopet upptagne i Svenska kyrkan, eller der icke blifvit af Herrans heliga nattvard delaktige; jag fruktar dock att reservanten med sitt annars klara omdöme har begått något misstag eller någon begreppsförblandning, ty det är väl icke i någon viss tros kyrka, t. ex. den Lutherska eller Svenska, man upptages genom dopet, utan det är i den stora allmänneliga kyrkan, innefattande hela kristenheten. Vår kyrkolag nekar icke heller någon att ingå äktenskap, derföre att han icke blifvit döpt eller begått nattvarden inom den Lutherska kyrkan, ty om han är katolik eller baptist, eller om han begått nattvarden enligt en annan ritus än vår, så är han, lika så väl som om han blifvit döpt efter annan handbok än vår, berättigad att ingå äktenskap och erhålla vigsel. Nog af, det är icke i någon viss kyrka man genom dopet upptages, utan det är i kristenheten, och det är icke efter någon viss bekännelse, som man blir delaktig af den heliga nattvarden för att erhålla nåden i Christo; är det blott ådagaladt, att man blifvit döpt och begått nattvarden, så är ock detta nog att berättiga en och hvar att sedermera här ingå äktenskap. Jag hemställer dock, huruvida här i Sverige ännu finnas så många eller ens någon, som icke undfått dopet, och är kommen till den ålder, att ingående af äktenskap är dem medgifvet, att skäl nu kan förefinnas att för dessa vidtaga en särskild undantagslagstiftning. Jag tror icke, att här finnes någon odöpt under 12 à 15 års ålder, och jag anser det vara skäl att vänta med den föreslagna lagstiftningen, till dess de, för hvilka den egentligen är afsedd, hunnit den i lag stadgade ålder för äktenskaps ingående.

På de af mig anförda skäl och grunder anhåller jag om bifall till Utlåtandet.

Herr Björck:

Herr Rosenberg: Jag ber blott att med några ord få besvara en aktad talares från andra sidan till mig ställda uppmaning. Han tyckes nästan antaga, att jag besvärats af någon begreppsförvirring, då jag i min reservation skrivit *Svenska kyrkan*. Detta är dock icke förhållandet. Jag var verkligen i bekymmer för huru jag skulle uttrycka mig. Skref jag Lutherska kyrkan, så blef det för inskränkt, ty vi erkänna ju katolikernas dop såsom riktigt; skref jag kristna kyrkan, så fick jag baptisterna med, ty dessa erkänna vi ju för kristna, fastän jag icke tror, att ens den ärade talaren godkänner ett dop, som af hvilken vandrare som helst blifvit verkställt i närmaste vattengrop, och jag tror icke kyrkan godkänner den nattvardsgång, som i ett litet samfund af lekmän företages efter eget godtfinnande inom lyckta dörrar. Jag skref således Svenska kyrkan, emedan frågan ju uteslutande rör sig om förhållanden till Svenska statskyrkan.

Sedan jag nu försökt besvara frågan hvad jag menat med mitt uttryck, skall jag bedja att få besvara ett annat påstående, att nemligen ännu icke skulle finnas i Sverige några baptisters barn öfver 12 år gamla. Jag vill dervid blott upplysa, att, om jag icke missminner mig, det var redan år 1846 sjömannen Nilsson lagfördes i Sverige och slutligen landsförvist, rör det han döpt en del personer i Norra Halland, och jag drager deraf den slutsatsen, att här kunna finnas baptisters barn i Sverige, som äro öfver 20 år gamla, följaktligen fullt giftasvuxna.

Den talare, som tycktes så starkt draga i tvifvelsmål, huruvida Luthers äktenskap var ingånget med kyrklig vigsel, vill jag blott uppmana att något närmare taga reda på reformationshistorien, då han möjligen torde någonstädes finna, att Doktor Justus Jonas (vanligen kallad Doktor Pomeranus), sammanvigde Martin Luther och hans kära Catharina, och att Rådet i Wittenberg bestod bröllopsölet.

Herr Lithner: Jag har nu för andra gången begärt ordet under samma diskussion, hvilket förut icke händt mig under Riksdagen, och skedde detta för att genmäla några anmärkningar utaf en af Göteborgs representanter. Dessförinnan vill jag dock förutskicka, att man borde något mera göra sig klart hvad under diskussionen yttras, så att icke missförstånd uppstår. Jag sade nemligen förra gången jag hade ordet, att Luther velat åt äktenskapet gifva en religiös betydelse, men påstod ingalunda, på sätt Göteborgs-representanten antydde, det Luther förklarar äktenskapet vara en religiös akt. Att Luther tvärtom uttryckligen förnekade äktenskapet religiös karakter i betydelsen af sakrament, ber jag den ärade talaren vara öfvertygad att äfven jag vet. I öfrigt ber jag att få nämna, att, enligt mitt förmenande, saken vida bättre skulle vinna i utredning, om man underlåte att så mycket som nu skett deruti inblanda presterskapet, ty det är naturligt, att man på detta sätt gifver åt alla motsägelser mot det nu framlagda förslaget en viss, icke behaglig karakter. Likasom jag kan försäkra, att jag i alla här förekommande frågor uppträder och yttrar mig allenast i egenskap af representant, så vill jag äfven att åt hvad jag nu i förevarande ämne uttalar måtte tillmätas betydelsen af representantens öfvertygelse och icke tillskrifvas ståndsfördomar hos presten. En talare klandrade mig dertfore, att jag i fråga om honom och hans åsigt begagnat ordet begreppsförvirring; jag vet icke om jag verkligen begagnat detta uttryck, men om så skulle vara förhållandet, ber jag honom upprigtigt om ursäkt, med tillkännagifvande derjemte att det varit min mening att säga, det en viss begreppsförblandning tycktes hafva egt rum. Man har till mig hemställt, huruvida jag erkänner ett baptistdop såsom riktigt och gällande, och vill jag i anledning deraf förklara, att jag så vil som hvarje upplyst prest erkänner detta dop, så vida till hans verkliga kunskap kommit, att det skett i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn.

På samma sätt erkänna vi baptisternas eller, hvad som är närmast detsamma, den reformerta bekännelsens nattvard.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: För min del anser jag Utskottets förslag, sådant som det nu föreligger oss, gerna kunna bifallas.

Sambället hvilat ju på en kristlig grund och ännu har Gudiloff här i riket någon ovilja icke försports mot de religiösa äktenskapen, d. v. s. sådana äktenskap hvilka helgas af kyrkans band, och intill dess så är förhållandet förefinnes hos oss eke något behof att införa civila äktenskap, helst det borde vara svårt att säga i hvilken utsträckning dessa skulle här tillämpas. Kanske vore det då bäst att genast taga steget fullt ut och förklara äktenskapet vara ett bolag, det der möjligen, på grund af kontrakt, kunde ingås för längre eller kortare tid; dock vill jag hoppas att vi här i Sverige ännu länge skola bibehålla våra fäders tro i fråga om vigten och helgden af detta dyra band. Någon kallade de äktenskapliga banden hårda, men för min del är jag öfvertygad, att många ännu finnas, som anse dem ganska ljuftva och lyckliga.

Herr Otterström: I öfrigt instämmande uti Herr Lithners yttrande ber jag att få tillägga några ord. Sedan den s. k. sakramentallagen blifvit afskaffad, så anser sig — jag är viss derom — det mera upplysta Svenska presterskapet icke vara bundet vid hvad som dessförinnan gällde, utan uppfattar man dopet och nattvarden såsom fullt giltiga, då dessa akter äro förrättade efter Christi ord och instiktelse, helst alla numera erkänna såsom enligt med Protestantismens princip att ordets och sakramentets kraft och helgd icke är bundet vid personen, som förkunnar ordet eller förrättat sakramentet.

Herr Hierta: Jag anhåller att ytterligare få nämna några ord och detta med anledning af Herr Lithners anmärkningar rörande den petition, som omförmäles i min motion. Då jag dels redan vid motionens afgifvande, dels ock nu under diskussionen här inom Kammaren tillkännagifvit, att den ifrågakomma petitionen blifvit till mig öfverlemnad, så hoppas jag att man icke må göra mig ansvarig för densamma's innehåll eller beskaffenheten af dess tillkomst; men som jag emellertid antager att denna diskussion kommer till allmänhetens kunskap, så hoppas jag äfven, att de personer, hvilka lemnat mig petitionen och dem jag lärt känna såsom redliga och rättänkande män, icke skola underlåta att vederlägga den beskylldning för falsarium, som i fråga om nämnda petition här blifvit utkastad.

I öfrigt gläder det mig af hjertat att höra uppgifvas den liberalitet, som skall vara rådande hos presterskapet efter afskaffandet af sakramentallagen, och vill jag blott hoppas, att de åsichter, som här inom Kammaren uttalats af två till presterskapet hörande representanter, äfven delas af rikets öfriga presterskap. Ett besynnerligt faktum är likväl, att under 1856 års riksdag återopades under en diskussion på Riddarhuset ett då ganska färskt rättegångsfall, bestående deruti att en person, som i följd af sin tro ansåg sig ega presterlig befogenhet att sammanviga sin dotter med hennes fästman, tillhörande samma trosbekännelse som han sjelf, med anledning häraf åtalades och dömdes till ett strängt straff samt kastades i fängelse. Af den förändring till ett bättre, som efter sakramentallagens afskaffande skall hafva inträffat i presterskapets åsichter, kan man emellertid draga den slutsats att en dylik lagförändring i socialt hänseende uträttat mycket godt, och vore det derföre rätt väl, om en mera liberal åsigt äfven ville göra sig gällande angående de civila äktenskapen, helst man icke kan

förneka, att ju äktenskapet till sitt väsende är en borgerlig handling, enär det grundar sig på en frivillig öfverenskommelse mellan dem som gifta sig, och lagen bestämmer villkoren därför som ej äro beroende af vigseln. Jag yrkar därför återremiss af Utlåtandet och hemställer till dem, hvilka yttrat sig till förmån för Herr Rosenbergs reservation, om de icke i stället skulle vilja törena sig i yrkandet om återremiss.

Öfverläggningen förklarades fulländad, och då Herr Talmannens nu framställda propositioner dels på bifall, dels på afslag och dels slutligen på återremiss besvarades med såväl ja som nej, begärdes votering. I anledning häraf blef, efter meddeladt beslut derom att återförvisning skulle upptagas såsom nej-proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen, en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet, beträffande Herr Hiertas motion om civiläktenskapets utsträckning, hemställt å fjerde sidan af dess Utlåtande N:o 59,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är den del af Utlåtandet, hvarom här är fråga, till Utskottet återförvisad.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 35 nej, hvadan Kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionen.

Utskottets sednare hemställan (sid. 5).

Herr Uhr: Jag inser visserligen att det är tydligt och klart att denna punkt är afgjord, innan den är föredragen, men jag kan likväl icke underlåta att påpeka den motivering Utskottet vidfogat sitt Utlåtande. Utskottet säger, att det funnit frågan alltför vidlyftig. Utskottet har således egentligen tyckt det vara obeqvämt att utreda frågan och har deri funnit ett skäl att föreslå, det min motion skall lemnas utan afseende. Med ett sådant förfarande kan jag naturligtvis icke vara nöjd; men då i öfrigt för närvarande intet är att i saken göra, så inskränker jag mig till denna protest mot Utskottets sätt att behandla motionen.

Vidare anfördes ej; och hemställandet bifölls.

§ 6.

Föredrogs änyo Lag-Utskottets Utlåtande N:o 60, i anledning af väckt motion om upphäfvande af sista punkten i 2 § af 15 Kap. Rättegångsbalken.

Ordet begärdes härvid af

Herr Svensén: Med mitt förslag i denna del hade jag afsett en rättelse, som på landet är väl behöflig. Min motion äsyftar att upphäfva det undantag från tillåtelsen att för andra tala och svara, som innefattas i orden: "som Kronans uppbörd ej hafva", så att jemväl de tjenstemän, som med dessa ord afses, må ega att såsom rättegångsombud låta sig begagna. Jag känner nemligen flera fall, då kronobetjente, som hafva

uppbörd, blifvit af domstolen kasserade, då invändning af motparten gjorts. Det borde dock få ligga i hvarje enskild persons skön att välja sig ombud. Här måtte det väl gälla, att man, i fråga om sin egen sak, måtte få i detta afseende handla efter eget godtfinnande. Väl har Utskottet sagt, att en förändring i den ifrågavarande föreskriften är att förvänta i sammanhang med den nya rättegångsordningen, som skall vara att emotse; men mitt lilla ändringsförslag skadar ju icke det minsta omarbetningen af rättegångsordningen. Ehuru jag är öfvertygad om lämpligheten af mitt förslag har jag nu likväl tvekat att yrka på bifall till min motion, då ingen reservant yttrat sig för densamma. Utskottets skäl synas mig emellertid söka och jag vill derföre åtminstone yrka återremiss.

Herr Bovin: Hvad beträffar den förändring af 2 § af 15 Kap. Rättegångsbalken, som motionären föreslagit i syftning att hinder ej vidare skulle möta för kronobetjente, som uppbörd hafva, att inför domstol föra andras talan, så förhåller det sig med denna frågas behandling i Utskottet på det sätt, att Utskottet, såsom synes, icke ingått i någon pröfning af densamma, och det af det skäl, att Utskottet icke ansåg sig böra tillstyrka någon enstaka förändring inom detta lagstiftningsområde, då man har att inom kort förvänta ett nytt förslag till rättegångsbalk. Till någon del bestämdes Utskottet härtill äfven deraf, att gamle, erfarne domare, som sitta i Lag-Utskottet, upplyste, att, emedan detta lagstadgande numera anses antiqveradt, äfven sådana kronobetjente, som hafva uppbörd, få inför domstol uppträda som fullmäktige, såvida hinder derför i öfrigt icke möter. Jag har med mitt yttrande endast afsett att lemna Kammaren denna upplysning och yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Ytterligare blef icke anfördt; och Kammaren biföll Utlåtandet.

§ 7.

Förekom änyo Lag-Utskottets Utlåtande N:o 61, i anledning af väckt förslag, att i fråga om förlust af medborgerligt förtroende nya strafflagen måtte vinna tillämpning å dem, som, innan samma lag gällande blef, dömts för vanfrevjdande brott.

Härvid yttrade

Herr Svensén: Emot bifall till detta Utlåtande vill jag inlägga min reservation. Jag har i den landsort, der jag bor, sett huru personer, som för 30 år sedan begått brott, sedermera blifvit och allt framgent varit redbare och nyttige samhällsmedlemmar. De anses likväl vara i saknad af medborgerligt förtroende och deras kommunala verksamhet är i följd deraf inskränkt. Jag anser derföre att det vore ganska nyttigt och äfven med rättvisan och billigheten öfverensstämmande, att den nya strafflagen erhöåll den retroaktiva verkan motionen afser. Man säger visserligen att de i nådeväg kunna ernå samma förmån, som den motionären vill förskaffa dem, men det är icke alltid så lätt för personer i denna ställning, att få nådeansökningar uppsatta och ombesörjda. Som emellertid intet hopp finnes att emot Utskottets afstyrkande vinna bifall till motionen,

så inskränker jag mig till att inlägga denna min reservation emot Utskottets Utlåtande.

Herr *Hedenberg* förenade sig.

Herr *Bovin*: Då den siste talaren icke framställt något yrkande, så får jag endast nämna, att Lag-Utskottet fästat ganska mycket afseende vid denna motion. Utskottet sysselsatte sig med densamma i 2 eller 3 sessioner, men det var med bästa vilja omöjligt att komma till något annat resultat. Den hufvudsakliga anledningen till Utskottets afstyrkande af motionen var den, att Utskottet ansåg det i de flesta fall vara för sådane personer förenadt med större kostnad och besvär att söka blifva rehabiliterade af den domstol der de blifvit dömda, än att vända sig i nådeväg till Kongl. Maj:t. Jag yrkar därför bifall till Utskottets Betänkande.

Vidare anfördes icke; och Utlåtandet blef bifallet.

§ 8.

Till förnyad handläggning företogs Lag-Utskottets Memorial N:o 62, med förslag till sammanjemkning af Kammarrens skiljaktiga beslut vid förhafvande af Utskottets Utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion om upphäfvande af förbudet emot gemensamma andaktsöfningar utan prests ledning å tid då allmän gudstjenst hålles.

Memorialet bifölls.

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarrens Tillfälliga Utskotts (N:o 5) Utlåtande N:o 35, rörande fråga om åtgärders vidtagande för motverkande af utvandringen till Amerika.

Herr *Sjöberg*: Det förslag, som här är i fråga, är utan tvifvel ganska välment och man uppträder icke gerna mot ett sådant, men då jag, efter min tanke, har grundade erinringar att göra så väl mot motionen som mot Utskottets Betänkande, så har denna konsideration af mig måst lemnas å sido. Motionären har egentligen endast påyrkat vissa varningar, som skulle af myndigheterna utfärdas mot utvandringarne till Amerika. Mot antagandet, att sådana varningar medföra den verkan, som med dem åsyftas, kan likväl invändas, att erfarenheten visat motsatsen. För omkring 20 år sedan anbefalldes Kongl. Maj:t samtliga sine Befallningshafvande, att genom kungörelser varna vederbörande för de olyckor de merändels gingo till mötes i Amerika. Detta har sedermera, efter hvad jag vill erinra mig, flera gånger förnyats. Utvandringsslusten har deraf icke aftagit. Erfarenheten måste i detta, liksom i andra fall, lemna den rätta lärdomen. Af erfarenheten, tid efter annan, lemnade bevis på de olyckor, för hvilka utvandrare i Amerika ofta äro blottställda, är det, hvaraf man förnämligast kan hoppas någon verkan. Myndigheterna hafva således gjort hvad på dem berott. Nu återstår att se, om det förslag Utskottet framställt, skulle leda till målet. Utskottet har föreslagit, att medel skulle anslås, för att till fäderneslandet återföra sådane emigranter, som önskade återvända, på det att desse genom de underrättelser, de voro

i tillfälle att meddela, skulle afskräcka andra från att utvandra. Man skulle således utfästa ett slags premie för dem, som ville återresa till Sverige. Hvad än denna åtgärd kunde uträtta, motverka utvandringen skulle den säkerligen icke; ty det är ju obestriddt, att en sådan åtgärd snarare skulle medföra eggelse till utvandring, enär hvar och en, som i det främmande landet icke fann den lycka han sökte, kunde göra sig den förhoppning att på allmän bekostnad få återvända till fäderneslandet. Utskottet har icke heller varit utan en viss förkänsla af, att en betydlig kostnad skulle vara förenad med detta förslags utförande. Det har därför sagt, att endast åtskillige, välfrejdade personer skulle hemförskaffas. Men inser man icke i hvilket bryderi Svenska beskickningen och konsulerna i Amerika härigenom skulle komma. Huru skulle man fördela de medel, som för det ifrågakommande ändamålet kunde anslås. De, som skulle återskickas, borde vara välfrejdade; men nu låter det tänka sig, att den Amerikanska styrelsen eller polisen kunde blifva mindre belåten med en sådan anordning. Den kunde måhända vilja behålla de frejdade och bortskickade de vanfrejdade. Vidare skulle man företrädesvis fästa sig vid de arbetsföre, men sannolikt skulle Amerikanarne vilja behålla dessa och föredraga att blifva af med de afsigkomne och hjälplöse. Af allt detta måste mångfaldiga hinder och svårigheter uppstå för sakens utförande på det föreslagna sättet. För öfrigt måste det för det legala disponerandet af ifrågakommande medel uppställas mera objektiva grunder, än att det skulle lemnas endast åt en konsuls skön, att i detta afseende handla.

Vidare blir nu fråga huru dessa kostnader i verkligheten gestalta sig. Man har icke några mer exakta uppgifter öfver emigranternes antal förrän från år 1851. Uppställd i femårsperioder lemnar en sådan redogörelse följande resultat:

1851—1855	12,744.
1856—1860	4,156.
1861—1865	19,816.

Medeltalet utgör således:

Under perioden 1851—1855	2,549.
” ” 1856—1860	831.
” ” 1861—1865	3,963.

Härvid är likväl att märka, att långt ifrån alla emigrera till Amerika. Af de 19,816 personer, som under perioden 1861—1865 emigrerade, gingo:

till Norge	3,402.
Danmark	2,604.
Finland och Ryssland	787.
Nederländerna och Tyskland	294.
England	128.
Frankrike, Schweiz och Portugal	57.
Amerika	9,420.
Afrika	4.
Australien	29.
Ostindien	1.
Ej uppgifven bestämmelseort	3,090.

Medeltalet för år af de under sista qvinqvennet till Amerika utvandrade utgjorde således minst 1,884 personer, men kan antagas vara vida

derutöfver. Nu skulle af dessa en del på Statens bekostnad återskickas. Men några tillgångar för detta ändamål finnas icke till Kongl. Maj:ts disposition. Om Kammaren vill anvisa medel härtill, så torde behövas ett kreditiv eller ett förslagsanslag på 100,000 R:dr eller derutöfver. Man kan nemligen beräkna kostnaden för en persons återförande från Amerika till sin hemort Sverige till omkring 400 R:dr. Denna beräkning är icke för hög, ty man antager ju, att de ifrågavarande personerna äro utblottade och de måste naturligtvis klädas och äfven någon tid före inskeppningen underhållas. Alltså lära väl minst 100,000 R:dr böra anslås.

På de skäl jag anfört, anser jag emellertid för min del det vara föga lämpligt, att Riksdagen företager sig att vidare behandla denna fråga i dess närvarande skick. Regeringen har gjort hvad den kunnat och lärer väl icke heller böra använda något annat medel än det redan försökta för att motverka denna olyckliga utvandringslusta, för hvilken det är lättare att finna förklaringsgrunder än botemedel. De allmänna tidningarne hafva ock under den sednare tiden innehållit upprörande skildringar af det elände, hvartill en mängd af utvandrare hemfallit. Äfven deri bör väl ligga någon motverkan. Ytterst sällan ser man deremot någon uppmaning från en utvandrare till hemmavarande att följa hans exempel.

Med upprigtigt erkännande af det goda och fosterländska syftet utaf motionärens förslag och Utskottets deröfver afgifna Betänkande, måste jag dock på nu andragna gränder yrka afslag å samma Betänkande.

Herr Orre: På sätt som redan är för den ärade Kammaren upplyst, torde det vara klart att min mening egentligen varit, att endast en varning skulle lemnas de till utvandring benägne. Äfven jag finner Utskottets förslag overkställbart i anseende till de kostnader, som med dess utförande skulle vara förenade. Att en varning utfärdas torde dock ej vara alldeles olämpligt. Jag torde icke behöfva inför denna upplysta församling upprepa de olyckor för enskilde och de förluster i penningar och arbetskrafter för fäderneslandet, som af utflyttningarne förorsakas. På de sednare 10 åren har icke åtminstone inom Jönköpings län någon varning för utvandring till Amerika blifvit utfärdad. Vi torde böra betänka, att det är de som hafva den minsta bildningen, de som således mest äro i behof af upplysning, som i synnerhet äro benägne för dessa utflyttningar till Amerika. Jag har i flera år genom enkla under rättelsers meddelande förmått många att öfvergifva sin afsigt att emigrera. Emellertid, då jag icke heller för min del vill yrka bifall till Utskottets förslag, får jag vördsamt hemställa, att Proposition af Herr Talmannen måtte framställas om afåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes i nåder taga under öfvervägande huruvida icke några åtgärder böra vidtagas till motverkande af utvandringen till Amerika och för detta ändamål låta utarbета och i almanachan införa eller på annat lämpligt sätt utsprida och allmänheten kostnadsfritt tillhandahålla en afhandling, som innehåller tillförlitlig och fullständig upplysning om de faror och olyckor, för hvilka utvandrare till Amerika äro utsatte.

Herr

Herr Rosenberg: Jag vill icke bestrida, att motionären haft goda skäl för sin framställning, men jag kan likväl icke derföre godkänna Utskottets förslag. Det är egentligen trenne saker Utskottet föreslagit; men beträffande den första åtgärden, eller att Riksdagen skulle i en skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla om lämpliga mått och steg från Regeringens sida för utvandringarnes till Amerika förekommande, så torde böra erinras, att man väl icke kan utfärda passförbud för att resa till Amerika mer än för att begifva sig till Finland. Hvad den andra åtgärden beträffar eller att anslå penningar för att bekosta återfärd från Amerika för sådane emigranter som ånkrat sin ditflyttning, så har Herr Sjöberg redan klart och tydligt visat olämpligheten deraf, nemligen att oafsedt den dryga kostnaden det åsyftade ändamålet dermed alldeles icke skulle vinnas, och hvad slutligen angår den tredje af Utskottet föreslagna åtgärden, eller att utgifva skrifter för att genom upplysningars meddelande varna allmänheten för utflyttning, i hvilket afseende motionären särskildt föreslagit en varnings införande i almanachan, så tror jag icke heller att dermed något synnerligt skulle uträttas. För min del har jag känt icke få, som trotsat både vänners råd och offentliga myndigheters varningar; en breflapp från någon släkting i Nordamerika har vanligen varit den afgöraude anledningen; på den tro de. Aldra minst tror jag att Regeringen bör göra sig till förläggare eller kolportör af dylika varningsskrifter. Det är visst illa att landet genom utvandringarne skall förlora penningar och arbetskrafter, och utan tvifvel gå många utvandrare en sorglig framtid till mötes, men erkännas måste å andra sidan att många derpå gjort goda affärer, många tryckas här hemma af svårigheter, som de hoppas undgå i ett främmande land. Må derföre hvar och en behålla sin frihet. Icke heller kan jag anse det på något sätt önskvärdt, att en hop förolyckade emigranter skulle återskaffas till fäderneslandet för att här falla fattigvården till last. Jag tror af dessa skäl, att Riksdagen gör bäst i att spara sina underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t, tills viktigare angelägenheter påkalla dem. Jag yrkar afslag på Utskottets Betänkande.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har anledning förmoda, att man icke behöfver spilla många ord på denna sak. Detta Betänkande är af alla jag sett det mest misslyckade. Äfven hvad motionären yttrat anser jag icke förtjena det ringaste afseende. Härmed har jag icke sagt, att icke utvandringen är ett ondt, och ett ondt som är värre än kriget. Man har inga andra medel deremot, än att hysa aktning för arbetaren och bemöta honom väl, icke pålägga honom större börda än han förmår bära, samt sålunda kvarhålla honom i fäderneslandet. Att återköpa dem som till Amerika utvandrat finner jag i alla afseenden otjenligt. Skulle varningar framställas, tror jag dessa lämpligast kunna ske genom tidningarne. Detta är utan tvifvel lika verksamt som att göra det genom Kongl. Maj:t eller uppsatser i almanachorna. De flesta som utvandrat hafva nog fått varningar, men dessa hafva ingen verkan kunnat göra på dem, som sett sig hafva haft allt för stora svårigheter hemma. Kan man icke bibringa arbetarne den övertygelsen, att de hafva det bättre i fäderneslandet än i främmande land, så finnes troligen ingen utväg att hämma utvandringen. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr Hierta: Jag instämmer i hvad den siste ärade talaren yttrat. Det vore fruktlöst att på det sätt Utskottet föreslagit söka hämma utvandringarne. Herr Rosenberg har efter min tanke anført det skäl, som vanligen kraftigast inverkar på dem som besluta sig för utflyttning till Amerike. Det är att ett bref ankommit från någon dit utvandrad anhörig eller bekant, hvars skildringar och måhända uppmaningar förefalla allt för lockande. Utvandrarne olyckor hafva för öfrigt till största delen härledt sig från de bedrägerier, för hvilka de blifvit utsatte af redare och agenter, de sednare ofta nog Svenskar, som gjort till en industri att plundra landsmän. Regeringen bör derföre hålla efter de agenter, som resa omkring i Sverige, för att förleda personer till utflyttning och med falska förespeglningar och svekfulla kontrakt bedraga dem. Men någon skrifvelse till Kongl. Maj:t är härföre icke behöflig. Jag yrkar således afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Ola Larsson: Som jag haft den äran att vara ledamot af Utskottet, så anser jag som en skyldighet att uppträda för Utskottets förslag i denna fråga. Utskottet har tagit motionen i öfvervägande i motionärens syftning. Det har derföre tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Hvad beträffar de underrättelser och varningar, som genom tidningarne kunna spridas, så känna Herrarne ganska väl hvad kraft och verkan tidningarne hafva. Jag kan för min del icke annat än betrakta det som en nationalförlust, att man årligen genom utvandringarne förlorar flera tusen personer. Hvar och en känner till de för många år sedan tillämnade utvandringarne till ön St. Barthelemy. Jag tror visst, att dessa måste användas genom Regeringens mellankomst. En föregående talare har talat om ett kreditiv på 100,000 R:dr. Utskottet har icke haft någon så stor summa i tankarne. Det har föreställt sig ett belopp af 3 till 4,000 R:dr anslagna för att hemförskaffa ett mindre antal emigranter. Kostnaden för deras återskickande från Amerika torde icke behöfva beräknas till mer än 200 R:dr per man. Några få af dem kunde sedan komma till hvarje landsort. De utvandringlystne finge då tillfälle att tala med de återkomne och finge af dem erfara sanna förhållandet. Dem skulle de tro mer än tidningarne, ty om dessa tro de att de ljuga. Vi hafva sannerligen icke mer folk än vi behöfva. Jag för min del bifaller Utskottets Betänkande. Det må bero på Herrarne att behandla saken såsom dem synes.

Herr Orre: Sägna hvad man vill, så är det dock ett faktum, att agenternes förespeglningar äro för de mindre bildade farliga eller minst sagdt förledande, och några åtgärder för att motverka dessa synas mig för ingen del obehöfliga. Jag anser saken vara af ganska mycken vikt. Anser emellertid Kammarerna densamma icke föranleda till någon åtgärd, så må det tillåtas mig att behålla min lilla mening för mig. Att Sverige genom utvandringarne går en årlig förlust till mötes, kan väl icke nekas.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef Utskottets hemställan afslagen.

§ 10.

Följande Andra Kammarrens Tillfälliga Utskotts (N:is 5 och 6) Utlåtanden föredrogos och biföllos:

N:o 36, angående arbetslöse landtmäteritjenstemäns användande till särskilda göromål;

N:o 37, i anledning af en utaf Herr Matts Pehrsson väckt motion, angående granskning och omarbetande af nu gällande seglationsordning.

§ 11.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 10, angående väckt motion om ändring i Riksdagsordningens föreskrifter rörande sättet för omröstningars verkställande hos Kamrarne och Utskotten.

Herr Blanche: Det förefaller mig, som om man icke borde behöfva tala mycket i denna fråga, som om den skulle kunna passera Kammaren utan någon särdeles lång diskussion. Att rösta öppet det är att höja nationalkarakteren, att rösta slutet det är att förderfva den. Det ena anstår frimodigheten, det andra försagdheten, dubbelheten. Det är ingen oviktig sak, som här är i fråga. Blir nationalkarakteren dålig, då blir folkupptostran dålig. Det visar de folks historia som kallas döda, men hvilkas snillen lefva. I vårt land fanns en tid, då det var grundsats att bakom ordet skulle stå en man, då sanning frimodigt talades inför magten och denna fann rådligast att rätta sig derefter. Det kan nu vara tid att leta upp några af de dygder, som vi råkat tappa bort under vår vandring till den högre civilisationen. Jag ser icke, hvarföre icke, oaktadt afslaget i den Första Kammaren, den öppna voteringen skulle kunna finna plats i vår dagordning. Jag har mina skäl att tro, att motionen kommer att gå igenom i vår Kammare. Jag har icke funnit någon räddhåga här. Vi hafva sagt hvarandra sanningen och vi komma att göra det ännu mer, när vi blifvit mera bekanta. Jag yrkar derföre, att Betänkandet måtte af Kammaren, med bifall till motionen och med ogillande af Utskottets Utlåtande, läggas till handlingarne.

Herr O. B. Olsson: Lika med den förre talaren tror jag, att en man alltid bör stå bakom ordet, och att således en representant bör fritt uttala sin mening och votera fullkomligt fritt. Dessutom tror jag, att en riksförsamling icke gerna väljer sådana personer till Utskottsledamöter, hvilka ej kunna frimodigt offentligen uttala sitt *ja* eller *nej*. Jag föreställer mig, att man för närvarande icke bör i Kamrarne införa öppen votering, men anser att detta låter sig väl göra i Utskotten. I Stats-Utskottet har man vid denna riksdag försökt öppna voteringar, och jag har icke hört någon ledamot af detta Utskott klaga deröfver, utan alla hafva tvärtom förklarat sig belätne dermed. Genom den öppna voteringen vinnes också det, att man då ej, såsom det ofta nu händer, får höra personer misstänkas derför, att de talat för men voterat mot en sak. Såsom suppleant har jag i Konstitutions-Utskottet öfvervarit behandlingen af denna fråga och funnit, att 13 yttrade sig för den öppna voteringen, men vid anställd omröstning i saken befanns, att 9 röstat för bifall till motionen. Detta bevisar fullkomligt den öppna voteringens företräde framför den slutna. Jag yrkar återremiss i den syftning, att öppen votering skall i Utskotten anställas.

Herr Ola Jönsson: Jag vill upplysa, att jag ej kunnat deltaga i slutlig behandling af denna fråga inom Utskottet. Vid en förberedande öfverläggning deremot var jag närvarande, och då framgick det af diskussionen tydligen, att bifall till första hälften af motionen, angående öppen omröstning i *Kamrarne*, icke var att förvänta, men alla ledamöterna i Utskottet voro derom ense, att öppen votering borde inom *Utskotten* ega rum. Huru nu Utskottet kunnat komma till ett motsatt resultat, kan jag knappt fatta. Jag tror, att man med fullt skäl kan antaga, att något missförstånd uppkommit. Om frågan varder till Utskottet återremitterad, anhåller jag, att återremiss sker i den syftning, att man önskar bifall till sednare delen af Herr Dicksons motion, eller att öppen omröstning skall i Utskott anställas.

Herr Hierta: Lika med Herr Blanche tror jag, att Kammaren bör, gillande motionens syfte, lägga Utlåtandet med ogillande till handlingarne. Utskottet synes hafva i sin motivering bevisat motsatsen af hvad det vill. Det heter bland annat i Utlåtandet: "med den offentlighet, som nu är vid Riksdagens förhandlingar rådande, valmännen i alla fall ej sakna tillräcklig ledning för att bedöma, huruvida den valde representanten motsvarat deras förtroende". Flertalet ledamöter af denna Kammare vilja naturligtvis äfven nu låta veta, huru de i allmänhet rösta, hvilket gifver anledning till en vidlyftigare diskussion än den som, derest öppen omröstning egt rum, bort föras. En och annan stiger nemligen upp och tillkännagifver helt kort, under upprepande af skäl, som förut blifvit anförda, sin mening. Denna omständighet förorsakar alltid dröjsmål med öfverläggningarne. Att den öppna omröstningen icke kan dröja längre än den slutna, torde vara uppenbart, om man tager i betraktande, att den tid som åtgår för sedlars öppnande vid öppen omröstning helt och hållet försvinner vid den öppna voteringen. I Stats-Utskottet har man vid denna riksdag försökt den öppna omröstningen och funnit den vara snabbare än den slutna. Det tillgår vid voteringen i Utskottet så, att de som rösta *ja* stiga upp, och de öfrige förblifva sittande. Jag tror, att man med skäl kan påstå, det den öppna omröstningen i Utskottet bidragit i icke ringa grad till göromålets skyndsamma handläggning derstädes.

Då kommittenterne derjemte få genom öppen omröstning lära säkert känna, huru representanten röstat i fosterlandets frågor, tror jag, att denna omröstning har ett gifvet företräde. Emellertid anser jag, att Kammaren icke nu kan vidtaga annan åtgärd, än jag nyss nämnt.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag är af samma tanke som den siste talaren och tror att den öppna omröstningen skulle bidraga till förkortande af diskussionerna i denna Kammare. Det är helt naturligt, att kommittenterne vilja veta, huru deras representanter rösta i de viktiga frågorna och till hvilkendera meningen de ansluta sig i förekommande fall. Då, såsom jag redan antydtt, i följd af nu gällande bestämmelser om slutna votering, representanterne — jag undantager icke mig sjelf — anse sig pligtiga att för sina kommittenters skull uttala sin mening -- hvilket otvifvelaktigt bidrager till diskussionernas förlängande -- skulle syftemålet att låta representanternes åsigt komma till kommittent-

ternes kändedom enklast kunna vinnas genom den öppna omröstningen. I sådant syfte anhåller jag om återremiss af ifrågavarande Betänkande.

Herr Greve De la Gardie: Ehuru jag i princip gillar den öppna omröstningen, kan jag ej undgå finna att för densammas införande i vårt statsskick hinder möta, ej blott af det skäl att grundlagen i afseende på redaktionen måste på flera ställen ändras utan äfven derigenom att en sådan omröstnings införande komme att ingripa i våra konstitutionela förhållanden. Af denna anledning biträdde jag inom Konstitutions-Utskottet pluralitetens mening, för så vidt den angår omröstningen inom Kamrarne. För min del tror jag, att detta omröstningssätt för Utskotten vore det bäst passande. De välja nu sina ordförande och inom den fåtaliga församling, hvaraf de hvar för sig bestå, kan det ej gerna fela att hvarje ledamot säger sin mening och således icke gerna kan finna sig besvrad af att öppet afgifva sin röst vid skeende voteringar. Beträffande omröstningssättet inom Utskotten anser jag en förändring i detta syfte så mycket lättare låta verkställa sig, som de härom gällande föreskrifterna i 48 § Riksdagsordningen genom de deri begagnade ordalag antyda, att den öppna omröstningen skulle vara regel och den slutna undantag derifrån. Det heter nemligen: "Då inom Utskott omröstning med slutna sedlar anställles, bör en sedel alltid uttagas och förseglas." Atminstone nyttjas en helt annan ordställning i fråga om omröstningen inom Kamrarne. 60 § säger att omröstning der *skall alltid* ske med tryckta och omärkta sedlar. Slutna votering är der regel.

Att åter inom Utskotten den öppna omröstningen skall vara regel, blir än tydligare deraf, då man läser motsvarande paragraf i Riksdagsordningen af år 1810, sådan den ursprungligen lydde, nemligen: "Önska en eller flere ledamöter, att votering må med slutna sedlar anställas", etc. Af instruktionen för Revisorerne af bankoverket finner man, att omröstningen bland dem skall vara öppen.

Då jag icke kan finna någon den ringaste våda deri, att omröstningen inom Utskotten sker öppet, hemställer jag om återremiss af Betänkandet i detta syfte.

Herr A. von Proschwitz: Det af den förste talaren anförda exemplet att inom Konstitutions-Utskottet 13 ledamöter talade för öppen omröstning, men endast 10 vid den slutliga voteringen befunnos hafva röstat för densamma, bevisar mer än något annat, att sjelfständigheten och friheten är bäst bevarad genom det slutna omröstningssättet; hvarföre jag hemställer om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Uhr: Som Herrarne finna, har jag reserverat mig mot Utskottets motivering. Riksdagsordningens 48 § lemnar Utskotten fritt val att votera antingen öppet eller med slutna sedlar. I paragrafen heter det: "Då inom Utskott omröstning med slutna sedlar anställles etc. Ordet *då* betyder uppenbarligen på detta ställe detsamma som *om och när*. Eljest kan man ej förstå meningen med detta uttrycks användande. Grundlagen meddelar i förevarande hänseende föreskrifter endast då slutna votering anställles, men förutsätter tydligen den öppna omröstningen såsom

regel. Jag anser på dessa grunder någon redaktionsförändring af denna § alldeles onödig.

Herr Björck:

Herr Dahm: Det är icke nödigt att dölja för sig, att vi nu i detta så korta och, som det synes, så enkla lagförslag hafva framför oss en af de viktigaste frågor, som kunna förekomma till afgörande inom en samling af representanter: frågan om sättet att fatta beslut. Det är ock en af de äldra slipprigaste frågor; ty det är en af dem, som vid första påseendet synes enkel och alldeles klar, och vid hvars besvarande känslan, den ofta lättfärdiga men här oberättigade känslan vill hafva sitt ord med i laget, hvilket vi redan nu nogsamt hört. För mig synes frågan vara en bland de mest sammansatta och outredda, hvarföre jag ej kan underlåta att framlägga mina betänkligheter emot förslaget.

Vår nu gällande Riksdagsordnings § 60 och alla dess föregångare bestämman, att omröstning skall ske med tryckta, omärkta, enkla, slutna, hoprullade sedlar, tydligen i ändamål att betrygga omröstningens frihet. Något annat kunna efter min mening dessa minutiösa föreskrifter icke åsyfta. Man vill nu nedbryta alla dessa frihetens värn, som fordna tidens erfarenhet uppfört, hufvudsakligen på den grund att nutidens parlamentariska åsikter skulle fordra öppen omröstning, på det att valmännen må få kännedom om sina ombuds åtgöranden, för att deraf bedöma huruvida de böra omväljas eller ej.

Jag bestrider ej vigten af detta skäl. Valmännens rätt i detta fall är obestriddig; jag kan icke jäfva den: men jag är öfvertygad, att den måste stå tillbaka för samhällets anspråk på beslut i enlighet med representantens bästa och ostörda insigt om det rätta och nyttiga. Valmännen hafva ock många utvägar att lära känna sitt ombud. De hafva vanligen länge haft sitt ombud midt ibland sig och således egt tillfälle att lära känna hans karakter och åsikter samt kunna i öfrigt så lätt erhålla ifrån riksdagen kännedom om hans verksamhet der, att jag är öfvertygad, att de högst sällan skulle få någon ny upplysning äfven af den mest detaljerade förteckning öfver hans voteringar. Man finge deraf veta, hvilken allmän åsigt han bekände eller hvilket parti, om sådana uppkomma, han tillhörde — men detta får man ju veta i alla fall. Eller tro väl Herrarne, att någon, äfven den tystaste, sedan han sutit här i 3 år, utgår ur Kammaren, utan att såväl Kammaren som valmännen känna, i hvilken rigtning hans verksamhet i allmänhet gått? Och då det är den allmänna karakteren och rigtningen af en representants verksamhet och icke hans nit vid något speciellt tillfälle, som bör verka afgörande vid frågan om omval, så är tydligt, att valmännen äfven utan öppen omröstning kunna få all den upplysning om sitt ombud som är behöflig.

Vidare säger man, att ehuru primärförsamlingarne, valmännen, böra rösta slutet, så böra dock deras ombud, just dertill att de äro ombud och representera andra, alltid votera öppet. Påståendet vore fullkomligt sannt, om ombuden vore endast budsände tjenare, som hade att utträta sina valmäns bestämda ärenden; men vi äro icke sådana bud, utan vi äro "gode män", vi äro folkets representanter, ehuru valde af mindre valkret-

sar, vi få ej "bindas af andra föreskrifter än grundlagen", således ej af valmännens, och äro förpligtade att i hvarje frågas afgörande endast låta leda oss af vår egen, på noggrann undersökning grundade öfvertygelse om det rätta och det för fäderneslandet gagnande. Äfven med detta antagande, hvilket väl ingen bestrider, finnes väl intet ombud, som icke skulle önska att kunna handla i enlighet med sina valmäns mening om det rätta. Men huru skall han i hvarje fråga kunna känna sina valmäns mening, och huru skall han förhålla sig, om han känner sina valmäns mening, men han sjelf efter afhörda diskussioner, inhemtade upplysningar och grundlig undersökning kommit till eu med deras stridig öfvertygelse? Öfver valmännens mening, som möjligen kan bero af lokalförhållanden, finnes också en annan mäktigare mening: den allmänna opinionens. Hvem ville icke gerna biträda folkets mening, när han är folkets ombud, äfven om man icke erkänner att folkets röst alltid är Guds? Men huru skall man känna den? Och om man känner den, huru bära sig åt, om hans valmäns mening och den allmänna stå i strid med hvarandra och måhända äfven med hans egen? Du skall stå som en *man*, säger man, se hvarken till höger eller venster och göra det rätta efter samvete och insigt, och handla och rösta öppet, utan att som en krypskytt dölja dig bakom den slutna voteringssedeln. Ja, hvem vill icke vara en *man*, men mannen är äfven människa och såsom sådan behäftad med menskliga svagheter i mera och mindre grad, och därför har lagstiftningen, enligt min öfvertygelse på goda grunder, kommit den vanliga menskliga svagheten till hjälp, då den stadgat slutna omröstning, och derigenom gjort ett fullkomligt fritt votum möjligt, i det den borttagit alla utifrån kommande bevekelsegrunder, hvilka vid en öppen votering möjligen kunna grumla resultatet. En öppen voterings resultat blir möjligen ofta mera öfverensstämmande med den för tillfället susande opinionsvinden, men om det blir för landet mera gagneligt lemnar jag derhän.

Dertill kommer, att inom representantförsamlingar, såsom erfarenheten visat, oftast partier uppkomma, stundom med ädla, höga mål, men stundom med temligen små, låga och egennyttiga mål på sin fana. Något för alla partier gemensamt är, att de fordra samhällighet och uppoffring af egna åsikter åt partiet. Partiet sjelft är fritt, men dess medlemmar mer och mindre beroende. För att befordra samhälligheten införas en slags disciplin, och man söker disciplinarmedel. Ett det kraftigaste bland dessa är mönstringen vid hvarje öppen votering. Den ständiga mönstringen ger öfning, och öfningen gifver färdighet och vana, färdigheten att handla såsom en man efter ledarens önskan, vanan att vara ett vilje- och tanklöst redskap i partiets hand. Alla tiders historia från nära och fjerran vittnar om kraften hos denna magt.

Den slutna voteringen förringar denna krafts magt och inflytande. Exempler äro ej aflägsna hvarken i tid eller rum.

Det är sannt: somliga partier äro gagnande, andra skadliga för landet, men alla hafva de det gemensamt, att de äro hinderliga för den enskildes fria beslutande rätt och att de utöfva ett visst, jag kallar det obehörigt, tryck. Jag frågar därför dem, som möjligen anse valmännen och opinionens tryck på representanten berättigadt, om de anse detta partiernas tryck lika berättigadt, och om det kan vara klokt att genom öppen

omröstning gifva partierna större magt och starkare sammanhållning, än de under nuvarande lagstiftning kunna ega?

Utan att annorlunda än i förbigående antyda det obehöriga inflytande, som enskilda personer genom vänskaps- och affärsförhållanden kunna utöfva, emedan detta tryck, ehuru vid vissa tillfällen särdeles kraftigt, dock icke kan verka så oupphörligt som de andra, vill jag ytterligare anmärka, att den korruption, som kan utöfvas af Regeringen genom utdelande af de belöningar och straff, som, huru begränsad regeringsmagten än är, dock alltid stå hvarje Regering till buds, verkar mycket kraftigare vid öppen än vid slutna votering. Hela vår riksdagshistoria är rik på minnen af ett sådant inflytande, och när detta kunnat utöfvas under den slutna voteringens dagar, då röstvärfvaren *aldrig* kunnat vara säker att vid voteringen erhålla den önskade valutan, huru mycket kraftigare skulle det ej då blomstra, när vid öppen votering man *alltid* kunde kontrollera öfverenskommelsens uppfyllande! Väl vet jag, att man i offentligheten, hufvudsakligen i den offentliga pressens kritik, vill finna ett medel emot detta. Äfven jag vet att pressen gjort och gör de moderna samhällena mycket godt, men icke kan man lita på, att den alltid har rätt eller att den alltid oväldigt utöfvar sin domsrätt. Och då man hänvisar på pressen, har man ock derigenom antydt, att inom samhället finnes ännu en magt, som kan, om den uppträder med annat än skäl och reson, utöfva ett obehörigt inflytande på representantens fria bestämningsrätt, hvilket kunde blifva lika farligt som hvarje annat korruptionsmedel och mest vid öppen votering. Representanten stode alltid efter hvarje votering i en korseld från de olika åsigternas organer. Huru han gjorde, vore det vanligen någon, som tyckte att det varit rasande. Slutsatsen häraf är, att representanten, om han vill bevara sitt samvete rent, måste kunna ostörd bestämma sig sjelf, och att hans votering måste vara en samvetssak, en affär mellan honom och den stumma valurnan, om man vill bevara friheten.

Den valde representanten skall, säger man, vid alla tillfällen följa sin öfvertygelse, ej tänka på omval, ej styras af opinionsvinden, ej låta rubba sig af Regeringsmagtens förledelsemedel, ej göra något af vänskap, ej låta sig styras af partiet, ej pressas af pressen; d. v. s. han skall vara fri, oberoende af alla de inflytelser, hvaraf enligt erfarenhetens vittnesbörd en mängd menniskor, för att icke säga de flesta, varit och äro i högre eller lägre grad beroende. Nå ja: äro nu alla representanter sådana fullkomlige, själfständige och orubblige män, då blir ju resultatet detsamma, om man röstar öppet eller slutet. Hvarför vill man då förändra ett enkelt och föga tidsödande förfaringssätt? Gifver deremot den öppna voteringen andra resultat än den slutna, så bevisar detta, att andra bevekelsegrunder än den egna öfvertygelsen om det rätta tillkommit, och att dessa tillkommit just ensamt genom voteringens öppenhet. Om resultatet i ena eller andra fallet blir det gagneligaste för samhället beror af omständigheterna. Osäkert är det visserligen ock, om representanten äfven vid slutna omröstning handlat oberoende, men aldeles säkert är, att han i ena fallet *kunnat* utan strid *vara fri*. Då jag anser friheten utan annan begränsning än den som uppkommer genom andras lika rätt till frihet vara såväl individens som samhällenas högsta jordiska goda och ett hufvudvilkor för deras förädling, så kan jag för

min ringa del ej understödja en lagförändring, som enligt min öfvertygelse i högst betydlig mån skulle inskränka denna frihet.

Diskussionerna skola förkortas, menar man, genom öppen votering, emedan ingen behöfver i förväg gifva sin mening till känna. Jag tror att motsatsen skulle inträffa. Hvem skulle väl icke vilja gifva tydliga skäl för en åtgärd, som skulle kunna af offentligheten granskas? Man talar om den konstitutionela principen och att den bjuder offentlighet. Ja, offentlighetens kontroll öfver hvar och en, som är antagen för att uträtta ett bestämdt arbete på ett bestämdt sätt, men för folkets representanter vill jag reklamera friheten. Theorien torde i detta fall hafva föga annat att säga, än att beslut skall fattas på ett sätt, som betryggar det bästa möjliga resultat. Jag är i likhet med fordna tidens lagstiftare öfvertygad, att detta bäst vinnes på sätt våra grundlagar stadga; ty kulturen kan hafva utträttat mycket, men icke har den ännu utrotat passionerna och dödat den mensklige svagheten, och tills detta skett, torde det vara bäst att behålla de värn mot de förra och de kryckor för den sednare, som under sekler visat sig dugliga och som ännu ej visa spår af nötning.

Andra konstitutionela länder skola hafva öppen omröstning, påstås det; men påståendet lär icke vara fullt exakt; jag har väl icke kunnat skaffa mig full upplysning om bruket i alla andra länder — det är ock för min öfvertygelses stadgande af mindre vigt — men så mycket vet jag, att åtskilliga finnas, såsom Belgien och Danmark, der i vissa viktigare fall slutna votering kan ske. Men om så icke vore, hvad betyder väl det? Om vi ega någonting bättre än främmande folk, hvarföre skola vi släppa det, för att blifva lika med dem? Stå vi icke med och till en god del genom vår slutna votering lika högt i frihet som andra folk? Låt erfarenheten, som dock till slut är proban på all lagstiftnings rättighet, tala. Hvad lära vi deraf? Har den öppna voteringen i det för sin frihet prisade England gifvit alla klasser i samhället så lika rätt, som de ega hos oss? Har den öppna voteringen värvat friheten i Frankrike? Hvad uträttade icke korrupcionen under Ludvig Filip? Vågar någon annan än de aldri djerfvaste att nu votera emot regeringen i Frankrike? Har den öppna voteringen tillfredsställt frihetskungern i Spanien och respekterat allas rätt? Har den kunnat göra konstitutionen till en sanning och besegra junkerdömet i Preussen? Har den skyddat lugnet och utvecklaf den borgerlige ordningen i Amerikas af tvedrägt sönderslitna republiker? Nej! men hos oss ega vi frihet, ja frihet och borgerlig ordning — hvarföre då vilja bortkasta den slutna voteringen, under hvars hägn och — jag är frestad att påstå — genom hvilken vi vunnit detta härliga goda? Jag vågar dertföre med all öfvertygelses värme yttra till Svenska Folkets Representation: behåll det du hafver, att ingen, ingen tager din frihet!

Jag har nu uttalat mina betänkligheter, för att få den viktiga frågan skärskådad från flera sidor, och icke som trodde jag förmädet mig hafva uttalat hela sanningen. Jag har värdjat ensamt till erfarenheten och det kalla förståndet, hållande före att känslan, som här talat så varmt, är en blind ledare vid bedömandet af konstitutionela frågor. Jag nekar ej, att öppenheten *kan* befordra utbildning af en ädel högsinnet, och att den *kan* framkalla behöfliche tuktomästare öfver den låga egennyttan; men undergräfv den friheten, så är detta goda köpt till för högt pris. Högsinnet växer på fri grund, men lågheten är ofrihetens förstfödde son.

Jag yrkar bifall till Betänkandet.

Herr Adlersparre: Enligt min tanke är den slutna voteringen under alla förhållanden förkastlig, förödmjukande och förhatlig. Det kan ej vara annat än en fullt riktig uppfattning, att när Riksdagens ledamöter utöfva representationsrätt icke på grund af egen själfskrifven rättighet utan till följd af medborgares val, böra väl representanterne så till vida vara underkastade valmännens kontroll, att det lägges i öppen dag huru de votera. Genom den slutna voteringen eger individen en rättighet, som minst sagdt är ohelsosam.

Man har här anfört många skäl för den slutna voteringen. Jag vill till besvarande upptaga några. Bland de förnämsta skulle väl det vara, att representanten bör hafva full frihet att handla etter samvete och icke vara underkastad något opinionstväng. Detta är sannt; men det finnes många faror för friheten, inre faror som äro större än de yttre, och både teori och erfarenhet hafva lärt oss, att onda magter företrädesvis begagna mörkret för att fresta och vilseleda samvetet. I öppen dag deremot framgår alltid sanningen och rättvisan med de säkraste stegen och minst blottställd för faran att komma på afvägar. Man har anmärkt, att den öppna voteringen icke kunnat i andra länder, såsom i Spanien och Amerika, förhindra tumult, intriger m. m. I anledning häraf vill jag erinra, hurusom män i det gamla Athen just genom skyddet af slutna votering landsförvisade Greklands ypperste och bäste män, och jag ber att få påminna om vår olyckliga så kallade frihetstid, hur det då tillgick medelst den slutna voteringen. Jag tror för öfrigt, att hvad man genom den slutna voteringen egentligen åsyftar icke kan nu mera vinnas. Jag vill icke föreställa mig, att en riksdagsman är så svag eller karakterslös, att, om någon frågar, huru han röstat i en fråga, han då vägrar att gifva sådant till känna. Jag tror, att han med glädje och stolthet och utan tvekan ger sin öfvertygelse till känna. Men om man antager motsatsen, om man tror att i Riksdagen finnas svage, fale män, som vilja säga ett och votera ett annat, då är den slutna voteringen ett tillståndsbref att segla under falsk flagga, då är den demoraliserande och motivet för densamma så förödmjukande och i strid mot det anseende hvar och en af oss eger rätt att fordra, att detta ensamt böra vara oss nog skäl att förkasta densamma. Jag instämmer med Herr Blanche.

Herr Jöns Pehrsson: Lika med flere föregående talare tror jag, att den öppna voteringen är mycket helsosam. Hvar och en bör väl vara så själfständig, att han fritt och öppet säger sin mening. Härtill kommer, att man genom sådan votering besparar mycken tid, enär den måste anses gå fortare än den slutna. För att icke sätta talmannen genom den öppna voteringen i en obehaglig ställning, kan han ju, innan voteringen börjar, gifva sin mening till känna muntligen eller ock innesluta den i en förseglad sedel. Det bör väl vara intressant att veta, hvad folk man har i Kammaren, hvadan jag anhåller, att Utlåtandet må afslås och motionen bifallas.

Herr Sjöberg: Hvad själfva grundsatsen beträffar, vill jag gifva till känna, att jag är en varm vän af den öppna voteringen, och hoppas, att den tid icke måtte vara långt aflägsen, då ett sådant omröstningssätt

kommer att tillhöra våra parlamentariska former. Jag kan dock icke förneka, att jag hyser åtskilliga betänkligheter att i grundlagen införa ett stadgande i detta syfte. Flera skäl kunna deremot anföras, utom dem som redan blifvit framhållna. Jag tror icke, att man löper någon fara, derigenom att man dröjer med bifall till ett förslag, sådant som det af motionären framställda. De flesta representantförsamlingar i Europa hafva bibehållit den slutna voteringen på det sätt, att sådan votering kan påyrkas, d. v. s. att den öppna voteringen är regel, men att den slutna kan under vissa förutsättningar och vilkor ega rum. Om fråga nu vore, att för alla fall och ovilkorligen antaga den öppna voteringen, så skulle jag med min röst bestämdt motsätta mig ett dylikt förslag. Åsyftade förslaget deremot, att *vilkorligt* införa den öppna voteringen, på sätt jag antyd, skulle jag icke hafva något att dervid erinra. Emellertid anser jag det vara klokast, att, innan man vidtager åtgärder för att i grundlagen stadga öppen votering, inhemta någon tids erfarenhet, hvilken ju äfven kan vinnas derigenom, att omröstning i Utskott endast undantagsvis verkställas med slutna sedlar, på sätt under denna riksdag varit förhållandet åtminstone i några Utskott, och som dessutom öfverensstämmer med hvad Första Kammaren, i fråga om reglementariska föreskrifter för Riksdagen, för sin del beslutat i berörda hänseende.

Herr Grefve Posse: Jag anhåller att, derest protokollsutdrag öfver Första Kammarens beslut i denna fråga hit ankommit, detsamma måtte blifva uppläst.

Sedan det från Första Kammaren ankomna protokollsutdrag i ämnet blifvit uppläst, fortsattes öfverläggningen, och yttrade

Herr Grefve Posse: Jag är af den bestämda öfvertygelsen, att de män, som hafva erhållit det ärorika uppdraget att vara Svenska Folkets representanter, ega nog sjelfständighet att vid den öppna voteringen utan alla biafsigter och utan fruktan för den allmänna opinionens dom fritt afgifva sina röster, men då Första Kammaren redan afgjort detta Betänkande och frågan om den öppna voteringen derstädes fallit, vill jag ej besvara Kammaren med någon talöfning i sjelfva hufvudsaken, utan endast fästa uppmärksamheten vid en omständighet, att nemligen uti förslaget till gemensam arbetsordning för Riksdagen, hvilket förslag ännu icke blifvit af denna Kammare behandladt, förekommer frågan, huru omröstningen skall verkställas i Utskotten. För min del fäster jag stort afseende dervid, att voteringarne inom Utskotten ske öppet, så snart Utskotten sjelfva vilja det och jag har alltid varit af den öfvertygelsen, att sådant vore för ärendenas skyndsamma behandling af stor vikt. Denna min öfvertygelse har blifvit ytterligare bekräftad genom den erfarenhet, jag vunnit vid innevarande riksdag inom det Utskott, hvars ordförande jag haft äran vara, nemligen Stats-Utskottet, hvarest öppen omröstning hela riksdagen egt rum och man icke funnit någon olägenhet deraf. Om nu Kammaren skulle godkänna detta Betänkande, hvori bland annat den öppna voteringen äfven inom Utskotten afstyrkes, skulle detta möjligen kunna anföras såsom skäl emot antagande af en dylik omröstning, då arbetsordnin-

gen förekommer till behandling; och därför är det angeläget, att Kammararen nu fattar ett beslut, som visar, att Kammararen ogillar den slutna voteringen, åtminstone i den vägen. Jag yrkar icke återremiss, utan anholder endast, att Kammararen ville besluta i öfverensstämmelse med Herr Blanches yrkande.

Herr Wigardt: Oaktadt Första Kammararens beslut i förtid blifvit uppläst och det således kan synas ändamålslost att påyrka något annat slut, än det hvori nämnde Kammarare stadnat, ber jag dock få gifva till känna, att jag anser den öppna voteringen så väl inom Utskotten som i Kammarne vara både för representanterne och deras kommittenter den önskeligaste, hvarföre jag äfven yrkar bifall till motionen.

Herr Key: Då jag nu bekänner, att jag i motsats till flere föregående talare hyllar den slutna omröstningen, torde jag äfven med några ord böra förklara skälen härför. Många af våra större talareförmågor hafva i afton med stor emphasis förfäktat den öppna voteringens företräde, och det låter onekligen så vackert och så dugtigt, att man skall vara fri, öppen och själfständig, genomträngd af mannamed och stå som en man, icke blott bakom ordet utan rent af framför det. För egen del vill jag nämna, att, om den öppna voteringen blir föreskrifven, tilltror jag mig om att såsom representant kunna utsäga mitt ja eller nej, lika hörbart som hvarje annan Kammararens ledamot, men att åsigten om allt det vackra, som talats till förmån för denna öppna votering, skulle vara sann, det kan jag icke tro. Det är icke friheten, som står bredvid för att lyssna nyfiken på huru representanten voterar, det är den parlamentariska terrorismen. Under sådana lugna tider som de närvarande kan det visserligen vara likgiltigt, om voteringen är öppen eller sluten, och det ena sättet kan vara så godt som det andra, men ett helt annat förhållande inträder, när partistrider uppröra en nation från botten och djupet till samhällets öfversta höjder, när både inre och yttre förhållanden utöfva en stark tryckning på representanten, och skarpa vapen hota hans själfständighet. Då kan, genom den öppna voteringen, mängen, om icke förtryckas, så åtminstone förtryckas så väl af styrelsen som af pressen, och för min del anser jag det lika viktigt att bevara representantens frihet och själfständighet, antingen det gäller att emotstå Regeringens lockelser eller magtspråk, som folkopinionens smekningar eller hotelser. Lejonet är lika farligt, vare sig det slickar eller ryter.

I frihetens namn påyrkar man nu hos oss den öppna voteringen; men hvad bevisar detta annat, än att menniskan aldrig är nöjd? I de länder, der den öppna voteringen finnes, der påyrkar man (likaledes i frihetens namn) den slutna voteringen. I England har Bright redan länge ifrat för den slutna voteringen, och frågan derom står nu inskrifven på de liberalas program, och i den Nordtyska riksförsamlingen har, såsom man vet, det liberala — märk väl — det liberala partiet lyckats genomdrifva slutna votering.

Man har såsom ett ytterligare skäl för den öppna voteringen anført, att kommittenterne skulle få se huru deras ombud röstat. Men huru tänker man sig väl, att detta skulle gå till. Vi äro 190 ledamöter i

denna Kammare, och i allmänhet kan man beräkna att cirka 125 à 150 deltaga i hvarje votering; då vi nu ibland hafva både för- och eftermiddagsplena, och omröstning ofta eger rum 2 à 3 gånger i hvarje plena, kan man väl då föreställa sig, att tidningarne beständigt skulle angifva icke blott huru hvar och en talat i hvarje särskild fråga, utan äfven att tidningarne skola för hvarje dag upprepa huru hvar och en röstat d. v. s. upptaga hela spalter med namn, med 6 à 800 namn?

Ehuru mycket ännu kunde vara att yttra om denna sak, vill jag icke förlänga diskussionen utan yrkar bifall till Betänkandet.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag vet visserligen, att riksdagsmannen icke är bunden af något annat än rikets grundlagar, och således icke har att följa några föreskrifter från sina kommittenter; men jag tror dock, att det å andra sidan icke skulle vara ur vägen, om kommittenterne kunde med uppmärksamhet följa de personer, som fått i uppdrag att lagstifta för nutid och efterverld. De, hvilka yttra sig emot den öppna voteringen, hafva talat om, att en partichef derigenom skulle få en större magt öfver sitt parti, och att en parlamentarisk terrorism skulle komma att utöfvas mot dem, som icke troget följde partiets fana. Men om något dylikt möjligen skulle inträffa, står dock den allmänna opinionen öfver partierna, och den skall icke underlåta att brännmärka det parti, som icke handlat i det allmännas bästa. Man har vidare sagt, att vi nu hafva en god Regering, men att vi kunna få en annan, och att denna då skulle hafva i den öppna voteringen ett farligt band på sina anhängare. Jag undrar dock, om i sådana tider det är bättre att hafva den slutna voteringen, än den votering, som tydligen visat, huru hvar och en röstat. En talare har sagt, att det vore likgiltigt, om voteringen vore öppen eller icke, ty det blefve i alla fall bekant, huru ledamöterna röstat. Jag undrar dock, huru detta skall utrönas annat än genom spioneri, och detta är dock det förhatligaste af allt.

Man har äfven befarat, att tidningarne skulle blifva öfverfyllda af namn, men jag förmodar, att tidningarne skulle då tillvägagå såsom nu, då de redogöra för talarnes yttranden. De framhålla nemligen de talare, som yttrat sig i öfverensstämmelse med tidningens åsigter, men utelemna alldeles de hörnskal, som blifvit framställda å motsatta sidan. Då vi emellertid hafva flera tidningar med olika åsigter, kan man vara förvissad, att den ena tidningen skulle upprepa de namnen och en annan de andra, så att det hela i allt fall blefve offentliggjordt.

Det har för öfrigt visat sig i Stats-Utskottet, att den öppna voteringen icke medfört någon fara, utan tvärtom hafva frågorna hastigare afgjorts, emedan tiden icke behöft så mycket upptagas af yttranden, då hvarje ledamot vetat, att han i allt fall komme att yttra sin åsigt vid voteringen. Därföre vill jag åtminstone påyrka den öppna voteringens införande inom Utskottet; och om den icke nu kan blifva antagen inom Kamrarna, hoppas jag dock att sådant snart måtte ske. Den som är så svag att han icke vågar öppet uttala sin mening, bör icke blifva riksdagsman, utan kan gerna stadna hemma. Vi böra komma ihåg det gamla

ordspråket: "Den som är svag, sitte hemma och äte kål", och så bör äfven den göra, som ej eger kraft att öppet säga ja eller nej.

Jag yrkar återremiss.

Herr Friherre Alströmer: Det är onekligen ganska svårt att afgöra, på hvilken sida fördelen ligger, och jag har därför varit mycket tveksam i denna fråga. Jag anser emellertid den öppna voteringen, för att valmännen skulle kontrollera sina representanter, ingalunda nödvändig, ty ingen valkrets lär i allt fall vara okunnig om representantens åsigt i de större frågorna, och dessutom har man icke att fästa sig uteslutande vid valkretsens tankar; vi hafva nemligen förtroendet att vara Svenska Folkets och icke ensidigt våra valmäns representanter. Då jag säger, att jag var tveksam i denna fråga, måste jag tillika förklara, att denna tveksamhet till en del skingrats efter åhörande af hvad som blifvit yttradt af de båda representanterne från Calmar län, hvilka bjudit ganska goda skäl till försvar för Utskottet. Detta har dock icke fullkomligt bestämt mig, men ett par andra talare hafva åberopat ett skäl för afslag å Betänkandet, som för min del utgör det kraftigaste skäl att bifalla detsamma. Man har nemligen sagt, att den öppna voteringen eger det företrädet, att den förekommer det representanten kunde uttala en åsigt men votera för en annan. För min del hyser jag icke den misstanke mot någon representant, att han skulle göra sig skyldig till något sådant, och för att bevisa detta instämmer jag med dem, som yrkat bifall till Betänkandet.

Herr Åstrand: Jag sluter mig till den mening, som förfäktats af Herrar Dahm och Key, och det af ytterligare ett skäl, nemligen att jag tror den öppna voteringen komma att leda till en större talträngdhet. Vid början af denna riksdag hörde vi de äldre riksdagsmännen varna för alltför stor talträngdhet, och jag glädde mig åt den förhoppning, att deras erinran skulle uppmärksammas, men tyvärr har i bredd med den glömska de varnande sjelfva lemnat åt sin framställning, ordflödet inom Kammaren varit uti ständigt tillväxt. Skulle nu, som man säger, den öppna voterings förtjenst vara, att en man stod bakom ordet, måste, såvida detta ord icke skulle blifva blott "ja, ja; nej, nej", hvarje representant anse sig skyldig att motivera sitt "ja" eller "nej", och på detta sätt skulle vi få 191 talare i hvarje fråga.

En talare från Kronobergs län har önskat öppen votering, derför att det då blefve lättare att veta hvart man skulle sluta sig, men för att nå ett sådant mål, finge man visst lof att först hålla en profvotering, så diskutera frågan och derefter slutligen votera, ty eljest blefve det för sent att fatta beslut i antydd rigtning. Att representanten genom den öppna voteringen skulle komma i en fördelaktigare ställning till sina kommittenter, tror jag ej, ty, såsom Herr Key anmärkt, kan man icke begära, att tidningarne skulle upptaga de voterandes namn, och då finge kommittenterne icke heller reda derpå. För öfrigt tror jag, att representanternes åsigt i allmänhet icke torde vara okända, ty ingen lär väl tveka att visa sitt "ja" eller "nej" för grannarne i Kammaren, äfven om dessa äro af motsatt mening. Hafva vi en gång fått förtroendet att vara representanter, måste vi väl antaga, att våra kommittenter hysa förtroende till

våra åsikter, äfven om den slutna voteringen bibehålles. Jag fruktar icke en sådan feighet som den, att representanten skulle tala ett och votera ett annat, och jag tror därför icke, att den öppna voteringen i det hänseendet kommer att medföra någon olikhet i resultat, men väl att den skall befordra den parlamentariska terrorismen, och därför kan jag icke samma votering godkänna, utan yrkar bifall till Betänkandet.

Herr Björck:

Herr Grefve De la Gardie: Jag vill endast tillägga ett par ord om den formela sidan af saken. Man har anmärkt, att en återremiss skulle vara alldeles ändamålslös, emedan frågan genom Första Kammarens beslut redan skulle hafva fallit. 63 § Riksdagsordningen berättigar dock en Kammare att för ytterligare utredning återförvisa ett ärende till Utskottet, och uti §:s andra moment heter det: "Stanna Kamrarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall Utskottet söka att de olika meningarne, så vida möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till Kamrarne inkomma." Häraf synes det mig klart, att ett resultat alltid kan vinnas genom en återremiss, ty Utskottet är alltid skyldigt att, såvidt möjligt är, afgifva ett sammanjemkningsförslag, och hvarje sådant förslag innebär naturligtvis en uppmaning till den Kammare, som redan fattat beslut, att helt och hållet eller i viss mån frångå detsamma, och för min del kan jag icke finna onaturligare, att detta eger rum, när ena Kammarens beslut lyder på rent afslag, än i hvarje annat fall.

Herr Vougt: Jag har icke begärt ordet för att tillägga något i sjelfva saken, hvilken jag tror vara tillräckligt utredd å ömse sidor, men jag vill fästa uppmärksamheten på en praktisk olägenhet, som är oskiljaktig från den öppna voteringen och hvarföre det tilläfsventyrs icke kan vara skäl att handlost antaga densamma. Vid voteringar i viktiga frågor händer det ganska ofta i denna Kammare, att ej fullt 100 ledamöter äro närvarande, och när det kan inträffa nu, huru många mindre skola icke då ofta deltaga i den öppna voteringen, hvarifrån åtskillige naturligtvis komma att afhålla sig, emedan de af en eller annan orsak icke vilja öppet tillkännagifva sin åsigt? I sådant fall kunna icke heller particheferne eller kommittenter blifva säkra på hvar de hafva sina anhängare och ombud. Derfor fick man kanske lof att utfinna något sätt för att förmå ledamöterna att allmänt deltaga i voteringarne, ty endast derigenom kunde man ju vinna den åsyftade kunskapen om riksdagsmännens åsikter, och ändå torde vissheten i detta hänseende blifva ganska obestämd, såvida man icke skulle föranstalta votering i hvarenda fråga. Min politiska erfarenhet från denna och en föregående riksdag är alltför kort, för att jag skulle med säkerhet kunna bedöma denna fråga. Dertill erfordras en vida längre erfarenhet. Men då man här påpekat, att diskussionerna skulle förkortas, i händelse den öppna voteringen användes, tror jag tvärtom, att de skulle förlängas. Jemförelsen i detta fall med Utskotten håller ingalunda stånd, ty Utskotten bestå af ett jemförelsevis ringa antal ledamöter,

som i allmänhet icke hafva svårt att få reda på hvarandras åsikter, hvilket åter icke är lika lätt uti en Kammare med nära 200 ledamöter, och hvarest vi om några år, då folkmängden stigit, kanske äro 250 till antalet. I Utskotten eger så mycket tankeutbyte rum enskildt ledamöterna emellan, att diskussionerna der i allmänhet äro kortare, och der har jag icke någonting emot att den öppna voteringen obetingadt införas, men i Kamrarne tror jag det ännu icke lämpligen kunna ske, utan sluter mig i fråga derom till hvad Herrar Dahm och Key yttrat.

Herr Murén: Jag anser den nu förevarande frågan af den vigt, att jag icke kan uraktlåta att gifva min tanke i ämnet till känna, och dervid bekänner jag öppet, att jag önskar bifall till Utskottets Betänkande. Icke är det skäl, oaktadt vi fått en ny Representation, att bortkasta allt det goda, vi fått i arf af den gamla Representationen. Min öfvertygelse är, att den nu väckta frågan innefattar ett stort misstag, och att den slutna voteringen utgör det bästa palladium för representantens frihet och sjelfständighet, likasom jag icke kan dela den misstanken, att representanten skulle vara mächtig att tala för en sak och rösta för en annan. Och vore det så sorgligt bestäldt, då blefve det sannerligen icke bättre genom den öppna voteringens antagande.

Man säger, att, om öppen votering egde rum, representanten lättare skulle bibehålla förtroendet hos sina kommittenter, men jag hemställer, om icke kommittenterne äfven nu hafva tillräckligt tillfälle att erfara representanternes åsikter, då hvar och en af dem litet emellan gifver sin tanke till känna under diskussionerna, och om icke kommittenterne tro representanterne på deras ord, äro de skrala kommittenter, som skicka sådana ombud, det kan jag med skäl säga.

Jag fruktar ingalunda den parlamentariska terrorismen, men jag är rädd för den påtryckning i yttre lifvet, hvarför representanten är utsatt och som är ganska betänkelig, ty der kan man icke bjuda skäl för sig såsom inom Representant-kammaren. Må man därför bibehålla den slutna voteringen, som bäst betryggar hvars och ens rätt att följa sitt samvete, och hvari äfven den svagaste kan deltaga. Jag tror icke, att andra länders exempel i detta fall äro efterföljansvärda. Det har här icke kunnat förnekas, att man i England eftersträfvat den slutna voteringen, åtminstone vid val af representanter, hvilket bevisar dylik voterings företräde åtminstone i det fallet. Kan det då vara skäl för oss att öfvergifva den slutna voteringen, ty göra vi det i ett fall, följer väl snart äfven det andra efter. På dessa skäl tror jag, att man bör se sig väl före, innan man låter af de vackra orden och klingande fraserna sig förmås att bortkasta en så dyrbar förmån, som den att få använda den slutna voteringen. Man torde ingalunda med ett dylikt steg förvärfva sig åtminstone de mera upplyste och sansade kommittenternas förtroende; och yrkar jag för min del bifall till det föredragna Betänkandet.

Herr Sven Nilsson: Jag önskar helst öppen votering såväl inom Utskotten som i Kamrarne, och anser det icke vara förenligt med en Svensk mans karakter att sluta in sig i en papperslapp. Den, som, när voteringen

voteringen sker öppet, icke vågar utsäga sitt ja eller nej, kan gerna afhålla sig från riksdagsmannaskapet. Man har sagt, att man icke bör bortkasta det goda man ärft från den gamla Representationen, men det kan icke vara något godt, som söker tystheten och hemligheten; det goda tål nog offentlighetens ljus.

Herr Friherre Koskull: Då jag såsom suppleant i Konstitutions-Utskottet deltagit i frågans behandling derstädes, anser jag mig böra tillkännagifva, att jag var öfverens med pluraliteten inom Utskottet om de åsikter, som grundat Utskottets beslut, och jag tror fortfarande, att representantens frihet och sjelfständighet bäst bevaras genom den slutna voteringen, likasom att denna utgör det sannaste uttryck af de röstandes åsikter, hvarföre jag för min del anhåller om bifall till Betänkandet.

Herr Magnus Svensson: Jag inskränker mig till att instämma med dem, som påyrkat den öppna voteringen.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde de propositioner, som af de särskilda yttrandena funnos föranledda. Då härvid afgåfvos svar af dels ja och dels nej och votering begärdes, samt äfven i fråga om kontrapositionen omröstning äskades, blef först uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition, så lydande:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 10 antager deras mening, som yrkar återförvisning till Utskottet af berörda Utlåtande,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har till kontraposition antagits det yrkande, som framstälts derom, att Kammaren, med ogillande af Utskottets slutliga förklaring samt med godkännande af syftet i den motion, hvarom här är fråga, måtte lägga Utlåtandet till handlingarne.

Denna omröstning utföll med 60 ja mot 42 nej, och hade Kammaren således antagit återförvisning till kontraposition i hufvudvoteringen, hvilken derefter företogs enligt följande proposition:

Den, som godkänner Konstitutions-Utskottets under N:o 10 afgifna Utlåtande,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat till Utskottet återförvisa ifrågasvarande Utlåtande.

Vid öppnande af sedlarne befunnos 65 ledamöter hafva röstat ja, men 52 nej, hvadan Konstitutions-Utskottets förevarande Utlåtande blifvit af Kammaren godkändt.

§ 12.

Bordlades första gången Stats-Utskottets Skrifvelseförslag N:o 37, rörande Fullmäktige i Banken och Riksgälds-kontoret, Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 18, Banko-Utskottets Utlåtande N:is 25—29 samt Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 5) Utlåtande N:o 40.

§ 13.

Kammaren beslöt, på Herr Talmannens hemställan, att de i näst föregående § omnämnda Betänkanden skulle sättas främst på dagordningen till nästa sammanträde, för att då andra gången bordläggas.

Sammanträdet afslutades kl. 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 27 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag, rörande de af Kammarren vid dess sammanträden den 24, 25 och 26 i denna månad fattade beslut.

§ 2.

Beviljades ledighet från riksdagsgörömlen åt Herr *Anders Andersson* från Göteborgs län under 14 dagar från den 4 instundande Maj, hvarjemte Herr *Jonas Jonasson* från Calmar län tillkännagaf, det han icke hittills begagnat eller komme att begagna någon del af den ledighet, som från den 20 uti denna till den 3 uti nästinstundande månad blifvit honom beviljad.

§ 3.

Följande förut en gång bordlagda och, enligt Kammarens i nästföregående sammanträde fattade beslut, främst å dagordningen uppförda Utskotts-Utlåtanden, Betänkanden och Memorial blefvo nu ånyo föredragna samt för andra gången bordlagda, nemligen:

Stats-Utskottets N:is 73—77, 79—82;

Bevillnings-Utskottets N:o 19;